

Utrikesdepartementet

Avd: 50

Grupp: 2

Mål: En^I

Efterforskning av

Raoul Wallenberg

1966, juli - juni 1967

48.

RIKSPOLISSTYRELSEN

Säkerhetsavdelningen

Fack, Stockholm 8

Tel. lokalsamtal 540000 vx

rikssamtal 08/540480 vx

Stockholm

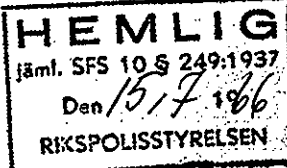
15.7.1966

18/7
D.nr HSC 282/66

19.7.66

hbr. Leifland-Norström

" " Lilliehöök

Leif

Till

Herr Departementssekreterare Leif Leifland

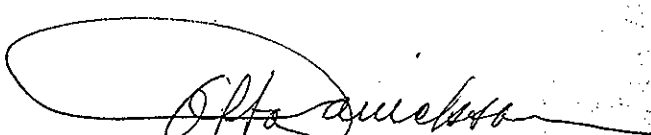
Kungl. Utrikesdepartementet

Stockholm 16

./.

Bifogade fotostatkopior av ett brev, som översänts till oss från Svenska Röda Korset, har jag äran översända till departementet för kännedom och den åtgärd, som kan komma ifråga. Det blir väl närmast beskickningen i Wien, som får försöka finna ut, om det har funnits eller finns någon Potten, Pothen eller Poten, som var baron eller greve och som varit i sovjetisk fångenskap.

Onekligen vore det intressant om man kunde få in någon uppgift om brevskrivaren Rolf Lochmann, men efterforskningar på Eisenbahnstrasse torde ej vara möjliga. Frågan är om myndigheterna i Väst-Tyskland kan ha några krigsfångeuppgifter rörande Lochmann. Jag har svårt inse, vad som kan ha drivit Lochmann till brevskrivningen på detta sena stadium, om han har annat än ärlig avsikt.

Otto Danielsson

Byråchef

✓
Rolf Lochmann
Leipzig Deutsche Demokratische Republik
Eisenbahnstrasse

Fr. Ludwig er. atgär
[Signature]
7. Juli 1966

An das
Schwedische Rote Kreuz
Stockholm - Schweden

In Kopie/Sak
12/7/66
11. 07. 66

HD. reg. 2252/66

Ch Byrd B

Auf Anraten eines schwedischen Freundes, den ich auf der Leipziger Messe traf, schreibe ich Ihnen, um vielleicht mitzuhelfen, das Schicksal einiger schwedischer Staatsbürger zu klären, die ich in sowjetischer Kriegsgefangenschaft vor 20 Jahren traf.

Es waren etwa 8 bis 10 Schweden, die ich in einem Lager der Mordwinischen Sowjetrepublik in einem Verwahrungslager gesprochen habe. Leider kann ich keine Namen sagen, lediglich zwei sind mir in Erinnerung. Der eine hiess Olsen und stammte aus Südschweden, er war Fischer. Der andere hiess Wallberg oder Wallerberg und stammte aus einer sehr reichen und angesehenen Familie, wie er sagte, ich glaube Bankierfamilie oder ähnlich.

Das Wichtigste aber. Näheres über diese Schweden müsste Ihnen ein österreichischer Kamerad, der angeblich in Wien leben soll, sagen können. Dieser war eng befreundet mit ihnen, hat ihnen nicht nur sehr viel geholfen, sondern den Wallerberg eigentlich vor dem Erschiessen bewahrt. Er nahm auch eine Liste mit den Namen mit nach Hause. Dieser Österreicher hiess Potten oder Potthen oder Poten und war ein Adelliger, irgend ein Baron oder Graf. Auch mir hat er geholfen. Er hatte eine gute Position bei den Russen, weil er auch da einmal einen russischen Offizier unter Lebensgefahr vor dem Verschütten bei einem Erdbeben gerettet hat. Ihrer schwedischen Vertretung in Wien, wird es sicher ein Leichtes sein, diesen Potthen oder so ähnlich zu finden. Mir ist es leider nicht möglich mehr dazu zu tun, denn ich lebe in der DDR. Deshalb schicke ich diesen Brief auch über Westberlin über einen Bekannten.

Hoffentlich kann dieser etwas sehr späte Beitrag helfen, das eine
oder andere Schicksal ihrer Landsleute zu klären.

Bitte mir nicht zu antworten, da ich Schwierigkeiten befürchte, aber
teilen Sie vielleicht dem Potten meine Anschrift mit.

Achtungsvoll

Rolf Luyken

Fotokopia

Likheten med original bestyrkes

J. Bayen

Stockholm den 19 juli 1966.

Strängt förtroligt. 2 bil.

ang

Nr	Antal bil	
Ink dnr		
Avd	Grupp	Mål
P	2	Eu ^I

Broder,

./.
 ./.
 Närsletet ber jag få sända Dig avskrifter av dels en skrivelse från Rikspolisstyrelsen den 15 juli dels en skrivelse den 7 juli från en östtysk medborgare vid namn Rolf Lochmann i Leipzig. Jag vore tacksam om ni kunde kontakta Suchdienst för att utröna huruvida man där har några uppgifter om Lochmann. Samtidigt kan ni ju fråga om man förfogar över några informationer om den i Lochmanns brev nämnda österrikaren.

Leif Leifland

t.f. Chargé d'affaires Lilliehöök,
 B o n n .

19.7.66 L.M.W.

Ifylles av postexp

Avsänd med

☐ sv kurir☐ utl kurir☐ luftpost☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

Stockholm den 19 juli 1966.

Strängt förtroligt. 2 bil.

ang

Nr	Antal bil	
Ink dnr		
Avd	Grupp	Mål

Broder,

./.

Som Du ser av närslutna kopior av dels skrivelse från Rikspolisstyrelsen den 15 juli, dels ett brev från Rolf Lochmann i Leipzig, kan måhända en österrikisk medborgare vid namn Fotten eller något liknande ha uppgifter att lämna om Wallenberg. Jag vore tacksam om Du ville ta kontakt med vederbörande österrikiska myndigheter för att utröna om man kan identifiera honom.

Leif Leifland

t.f. Chargé d'affaires Norström,
W i e n.

exp.
19.7.66
S.M.W.

Ifylles av postexp

Avsändt med				Avsändn datum	Sign
☐ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☐ vanlig post		

KUNGL.

SVENSKA AMBASSADEN

hbr. Leifland-Lilliehöök
19.7.66

Bonn den 4 augusti 1966

Strängt förtroligt 3 bil.

8/866

Leifland/IMW
5.9.66
skr.t.Bch Danielsson,
Rikspolisstyr.

Heu

Broder,

I såväl Jödahls som Lilliehööks av semester betingade frånvaro tar jag mig friheten, att som resultat av de här företagna åtgärderna med anledning av rubricerade handbrev meddela följande.

✓
1. Lochmann

- ./1 På vårt brev av den 26 juli har Suchdienst Hamburg idag
./2 svarat, att några upplysningar om Lochmann tyvärr inte finns tillgängliga. Däremot finns i Suchdiensts arkiv cirka 100 repatrierades berättelser rörande Lagerbezirk Nr. 58 i Mordviniska Sovjetrepubliken. Herr Möller på Suchdienst har förklarat sig gärna vilja hjälpa till med en bedömning av innehållet i Lochmanns brev, och att i mån av möjlighet erhålla en kopia därav. Även om Möller är en god förbunden i detta ärende och gjort oss stora tjänster, har vi dock inte velat gå in på hans erbjudande utan Ditt godkännande. Om Du bedömer det kunna vara av värde att få Möllers synpunkter på brevets innehåll och eventuellt därav följande hänvisningar, skickar jag honom gärna en kopia.

✓
2. Potten, Potén, Pothen

Beträffande denne har vi endast fått en hänvisning till Röda Korset i Österrike, trots att jag bad om de eventuella upplysningar som kunde finnas i Tyskland. Därav sluter jag att några sådana inte föreligger.

Beträffande de personer, varöfver jag lämnade Dig en för-

Departementssekreteraren Leifland,
S t o c k h o l m.

teckning vid mitt besök i Stockholm i juni, har jag nu låtit
kontrollera de aktuella adresserna. Dessa framgår av bilaga 3.
För att besöka dessa personer torde nog minst tre dagar er-
fordras. För min del kan detta ske efter den 18 september.

./3

Hjärtliga hälsningar
Din tillgivne

Leif Sjöström
Leif H. Sjöström

53 Bonn, den 26. Juli 1966

Koblenzer Strasse 91

V e r t r a u l i c h

Herrn E. Müller
Suchdienst des Deutschen Roten Kreuzes
Hamburg-Bahrenfeld
Notkestrasse 3

Sehr geehrter Herr Möller,

Soeben von einem herrlichen Urlaub in Schweden zurückgekehrt möchte ich Ihnen für Ihren freundlichen Brief vom 12. April d.J. sowie auch für die bei der fernmündlichen Unterredung Anfang Juni erhaltene Auskünfte herzlichst danken.

In der Nachforschungssache haben wir nunmehr zu einigen neuen Anhaltspunkten gelangen. Für die fortgesetzte Arbeit wären uns daher Auskünfte über u.a. folgende zwei Personen von grosser Bedeutung:

1. Herr Rolf Lochmann, jetzige Anschrift: Leipzig, SBZ, Eisenbahnstrasse. Lochmann soll sich vor etwa 20 Jahren, d.h. rund 1946, u.a. in einem Lager - wahrscheinlich "Vernehmungslager" genannt - in der Mordwinischen Sowjetrepublik befunden haben. Er hat uns einen Brief geschrieben und um die darin enthaltenen Auskünfte etwas nachzuprüfen wäre es für uns von Nutzen, wenn man möglicherweise mit Personen zusammen treffen könnte, die Herrn Lochmann kennen, ihn gemeldet haben oder über ihn Auskünfte überhaupt geben können. Falls aus den Unterlagen des Suchdienstes derartige Personenangaben enthalten sind, wären wir dankbar diese zu bekommen.

Da Herr Lochmann gegenwärtig in der SBZ lebt, hat er ausdrücklich darum gebeten, keine Schreiben zu erhalten und dass über ihn keine direkte Nachfragen gemacht werden.

2. Wir haben den Hinweis auf einen gewissen Herrn Potten, Potthen oder Poten bekommen, der österreichischer Graf oder

Baron sei, sollte und auch in einem "Vernehmungslager" in der Mordwinischen Sowjetrepublik gewesen ist, wo er Wallenberg getroffen haben soll. Von ihm wiesen wir nur, dass er wahrscheinlich jetzt in Österreich lebt, wären aber für eventuelle Hinweise aus Ihrem Archiv sehr dankbar.

Für Ihr freundliches Entgegenkommen spreche ich im voraus unseren herzlichen Dank aus.

Mit den besten Grüßen

Leif H. Sjöström

DEUTSCHES ROTES KREUZ

SUCHDIENST HAMBURG

7. 4. 8. 66 / lly

2 HAMBURG 35. - OGDORF, DEN 3. 8. 1966
BLONKAMP 51
FERNRUF: 82 79 53 - 84
DRAHTANSCHRIFT: SUCHDIENST HAMBURG

An die
Königl. Schwedische Botschaft
zu Händen Herrn S j ö s t r ö m ,
53 B o n n
Koblenzer Straße 91

Az.:	I-A Mö./Hm.
------	-------------

Bei Beantwortung bitte Az. angeben!

Betr.: Raoul W a l l e n b e r g .
Bezug: Ihr Schreiben vom 26. Juli 1966.

Sehr geehrter Herr Sjöström !

Wir bestätigen dankend den Eingang Ihres Bezugsschreibens und bedauern sehr, Ihnen mitteilen zu müssen, daß wir in unserem Namensnachweis weder über Herrn Rolf L o c h m a n n noch über Herrn Potten, Pothen oder Poten Heimkehreraussagen vorliegen haben. Vorsorglich haben wir nunmehr auf Grund Ihres Briefes eine Heimkehrer- und Hinweiskarte auf Herrn Lochmann und seine jetzige Anschrift eingestellt.

Sie teilten uns mit, daß Herr Lochmann Ihnen einen Brief geschrieben hat und sind sehr daran interessiert, die Auskünfte des Herrn L. nachzuprüfen. Wie wir oben schon erwähnten, haben wir leider keine Heimkehreraussagen über Herrn L. und wir glauben, Ihnen möglicherweise den Inhalt des Briefes von Herrn Lochmann begutachten zu können.

Wir bitten Sie also, wenn die Möglichkeit besteht, uns eine Fotokopie oder Abschrift dieses Briefes zur Auswertung zur Verfügung zu stellen.

b.w.

DEUTSCHES ROTES KREUZ

Vorsorglich prüften wir schon Ihren Hinweis auf Grund der Aussage des Herrn P. auf ein Vernehmungs-lager in der Mordwinischen Sowjetrepublik. Wir konnten dabei feststellen, daß wir über ca. 100 Heimkehreranschriften, speziell für diesen Lagerbezirk Nr. 58, verfügen.

Wegen der Ermittlung des Herrn P. in Österreich erlauben wir uns, Ihnen nachstehend die Anschrift des Österreichischen Roten Kreuzes aufzugeben:

Österreichische Gesellschaft
vom Roten Kreuz
Suchdienst Salzburg
Salzburg
Paris-Lodron-Straße 8A.

Ihrer geschätzten Rückäußerung sehen wir mit Interesse entgegen und verbleiben

mit freundlichen Grüßen,
i.A.

(Möller)
Sachgebietsleiter

Lemberg 1947

✓
Gustaf Schmidt (född 16.10.04) -
Bad Essen (Bez. Osnabrück)
Deutsch-Kronerstrasse 7

✓
Adolf Behn (född 30.3.21) -
Hamburg
Benslerstrasse 9

✓
Elly Drechsler (född 23.5.16) tel. 77 35 39 Vorw. 91
Düsseldorf
Ellerstrasse 145

av 25.

Stockholm den 5 september 1966.

Strängt förtroligt 1 bil.

ang

Nr	Antal bil		
Ink dnr			
Avd	Grupp	Mål	
P	2	Eu ^I	

Broder,

Med skrivelse den 15 juli i år översände Du ett brev från en tysk vid namn Lochmann som trodde sig veta att en österrikare vid namn Potten möjligen hade något av intresse att berätta i Wallenberg-ärendet.

Vi sände Ditt brev för kommentarer till beskickningarna i Bonn och Wien. Från Wien har jag ännu inte hört något, men då jag återinträdde i tjänst efter semestern väntade på mig en skrivelse från Bonn. Som Du finner av skrivelsen, som jag ber att få närsluta i avskrift, har man inga informationer om vare sig Lochmann eller Potten. Du finner vidare att Suchdienst förklarat sig gärna vilja hjälpa till med en bedömning av innehållet i Lochmanns brev. Detta skulle betyda att vi ger dem en avskrift av Lochmanns skrivelse. Har Du några synpunkter härpå?

Det sista stycket i Sjöströms brev behandlar tre f.d. Lemberg-fångar. Det är alltså namn som vi fått från Suchdienst i vår strävan att kolla Gabors uppgifter om att Wallenberg möjligen vistats i Lemberg. Vi skall söka få ytterligare några namn från Suchdienst, varefter vi väl får sätta igång med sedvanliga utfrågningar.

Leif Leifland

exp. 5.9.66
S. H. W.

Byråchefen Danielsson,

Rikspolisstyrelsen,

S t o c k h o l m.

Dep U 326. 1965 10. 50000 ex

Ifylles av postexp

Avsänd med

☐ sv kurir☐ utl kurir☐ luftpost☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

STOCKHOLM 19
Stockholm den 14 september 1966.

Strängt förtroligt.

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

GR.

MÅL.

P

2

Eu^I

Ang. övers. Wallenberg-
vitböcker till R.
Hewins

genomslag t. Kabinettssekr.
Hr Sundfeldt

Broder,

Fru von Dardel ringde mig idag och meddelade att hon och professor Svartz i dagarna kontaktats av en engelsk journalist vid namn Ralph Hewins som sagt sig ämna skriva en bok om Raoul Wallenberg. Fru von Dardel undrade om vi på UD känner till Hewins och bad om råd hur hon skulle reagera på Hewins hemställan att få träffa henne och diskutera Raoul Wallenbergs öde med henne. Hewins har även varit i kontakt med oss på UD i samma ärende.

Vid ett samtal som jag hade med kanslirådet Sundfeldt visade det sig att pressbyrån väl känner Hewins. Denne vistades i Sverige under kriget som korrespondent, gifte sig med en svenska, återvände efter kriget till England och har skrivit några böcker, bl.a. om Folke Bernadotte och om Vidkun Quisling. Sundfeldt varnade bestämt för Hewins, som tydligen hade en del mellanhavanden med de svenska myndigheterna under sin vistelse i Stockholm under kriget.

Jag har efter mitt samtal med Sundfeldt kontaktat fru von Dardel och ad usum Delphini sagt henne att hon nog bör iakta viss försiktighet. Hon tackade för beskedet och sade sig komma att agera i enlighet med vårt råd.

Hewins har också försökt att få träffa Kabinettssekreteraren. På dennes uppdrag har jag just ringt Hewins. Det visade sig att

Byråchefen Danielsson,
Rikspolisstyrelsen,
Stockholm.

20. 14. 9. 66
B.M.W.

denne ville få UD:s vitböcker om Wallenberg (jag sänder dem idag per post). Han sade sig också gärna vilja träffa mig. Jag kunde emellertid helt sanningsenligt säga honom att jag just står i begrepp att fara till Oslo på en tjänsteresa och att jag därför inte är i tillfälle att råka honom (Hewins lämnar själv Stockholm på lördag).

Hewins bor under sin Stockholms-vistelse på Hotell Dacker, Skeppargatan 32.

Leif Leifland

Leifland/IMW

Ang. övers. Wallenberg-
vitböcker från 1957 och
1965

STOCKHOLM		19
Stockholm, September 14, 1966.		
N:o	Encls. BIL.	
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MAL.

Dear Mr. Hewins,

Mr. Leifland has just left Sweden for a trip abroad
and asked me before his departure to transmit the enclosed
two copies of the Wallenberg White Papers from 1957 and 1965.

Yours very truly,

I. Wictorin
Secretary to Mr. Leifland

Mr. Ralph Hewins,
Hotell Dacker, Skeppargatan 32,
Stockholm.

sep. 14. 9. 66
P.M.W.

RIKSPOLISSTYRELSEN

SÄKERHETSAVDELNINGEN
STOCKHOLM 8

Missiv

Datum 21/9-66

Mottogåre

Herr Prof. Dr. Leif Leifland
Kungl. Wk. Ap. Stockholm

Avsändare

O. J. J. J.

☐ för yttrande	☐ för granskning	☐ för underskrift
☐ » kännedom	☐ » direkt besvarande	☐ » föredragning
☐ » attest	☐ enl. överenskommelse	☐ önskas åter
☐ » åtgärd	☐ v. g. tala med mig	☐ önskas ej åter

21.9.66

hbr. Leif

land-Sjö-

ström

RPS nr 4a. 300x50. 8.64. 6828

Land. brevutskick av den 5/9 1966. Kungl. Wk. Ap.
Läsat har utlåt. det exakta utlåt av
brevst rita. H-er

✓ ✓
Rolf Lochmann
Leipzig Deutsche Demokratische Republik
Eisenbahnstrasse

14
5
- 7
HAMBURG 3. Juli 1966

An das

Schwedische Rote Kreuz

Stockholm -Schweden

Auf Anraten eines schwedischen Freundes, den ich auf der Leipziger Messe traf, schreibe ich Ihnen, um vielleicht mitzuhelfen, das Schicksal einiger schwedischer Staatsbürger zu klären, die ich in sowjetischer Kriegsgefangenschaft vor 20 Jahren traf.

Es waren etwa 8 bis 10 Schweden, die ich in einem Lager der Mordwinischen Sowjetrepublik in einem Verannungslager gesprochen habe. Leider kann ich keine Namen sagen, lediglich zwei sind mir in Erinnerung. Der eine hieß Olsen und stammte aus Südschweden, er war Fischer. Der andere hieß Wallberg oder Wallerberg und stammte aus einer sehr reichen und angesehenen Familie, wie er sagte, ich glaube Bankierfamilie oder ähnlich.

Das Wichtigste aber. Näheres über diese Schweden müsste Ihnen ein österreichischer Kamerad, der angeblich in Wien leben soll, sagen können. Dieser war eng befreundet mit ihnen, hat ihnen nicht nur sehr viel geholfen, sondern den Wallerberg eigentlich vor dem Erschiessen bewahrt. Er nahm auch eine Liste mit den Namen mit nach Hause. Dieser Österreicher hieß Potten oder Pöthen oder Poten und war ein Adelliger, irgend ein Baron oder Graf. Auch mir hat er geholfen. Er hatte eine gute Position bei den Russen, weil er auch da einmal einen russischen Offizier unter Lebensgefahr vor dem Verschütten bei einem Erdbeben gerettet hat.

Ihrer schwedischen Vertretung in Wien, wird es sicher ein Leichtes sein diesen Pöthen oder so ähnlich zu finden. Mir ist es leider nicht möglich dazuzu tun, denn ich lebe in der DDR. Deshalb schicke ich diesen Brief auch über Westberlin über einen Bekannten.

hoffentlich kann dieser etwas sehr späte Beitrag helfen, das eine
oder andere Schicksal ihrer Landsleute zu klären.
Bitte mir nicht zu antworten, da ich Schwierigkeiten befürchte, aber
teilen Sie wie leicht dem Potten meine Anschrift mit.

Achtungsvoll

Reg. Löffner

Stockholm den 21 september 1966.

Strängt förtroligt.

ang

hbr. Sjöström - Leifland
4.8.66

Nr	Antal bil	
Ink dnr		
Avd P	Grupp 2	Mål Eu ^I

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 4 augusti ber jag få meddela att jag varit i kontakt med Rikspolisstyrelsen i frågan huruvida vi bör delge Suchdienst i Hamburg innehållet i Lochmanns brev. Rikspolisstyrelsen meddelar nu att de i ärendet konsulterade Svenska Röda Korset som "intet har att erinra mot att brevet visas". Med denna frisedel från Suchdienst's svenska systerorganisation tycker jag väl att vi gärna överlämnar en avskrift av Lochmanns brev till Möller.

Leif Leifland

Attachén Sjöström,

B o n n.

Ifylles av postexp

Avsändt med				Avsändn datum	Sign
☐ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☐ vanlig post		

Tio år av svält i Stalins fängelser

En ofrivilligt kringflackande i tio års tid från det ena ryska fängelset till det andra, förpassningar till koncentrations- och arbetsläger, lidanden och umbäranden med svält som ofta osvikligt sällskap ger tillräckligt med stoff för en diger sammanfattning av rika — men dock inte angenäma — personliga upplevelser. För finlandssvensken Boris Björkelund — en av de finländare som, efter krigsslutet av övervakningsmyndigheterna i samråd med vår statpolis utan någon som helst förvarning skändes till Moskva — har den personliga tragiken och upplevelsernas mångfald resulterat i en fängslande skildring. En berättelse som dels rättframt talar om hur skyddslösa och utan möjlighet att räkna på stöd av våra myndigheter de drabbade finländarna var mot, som det förefaller, de godtyckliga arresteringarna samt dels i likhet med många andra verk av samma slag vittnar om det färggrepp Josef Stalin höll det ryska folket i.

Tio år av svält och umbäranden i ryska fängelser skildrar Boris Björkelund (bilden) i en framställning som präglas av sympatisk rättframhet utan försök till försköning eller svartmålning, skriver Lars Rönn i sin anmälan av boken: Stalinille menetetyt vuoteni.

I antikvitetshandlaren Boris Björkelunds hem slötktes lyset strax efter midnatt den 20 april 1945 och familjen gick till sängs. För den femtioåriga Björkelund, rysk marinofficer före revolutionen, verksam vid den finländska generalstaben under kriget, reklamman och antikvitetshandlare skulle det vara slökt i tio år. Statpolisens oväntade och överraskande nattbesök i det helsingforska hemmet blev upptakten till en lång rad upplevelser i de ryska fängelserna och koncentrationslägren.

Man söker naturligtvis — i likhet med författaren — ett svar på frågan varför denna arrestering? Varför denna plötsliga förvisning, redan följande morgon fördes de arresterade, bland vilka även Unto Parvilahti-Boman som senare skrev "reseskildringen" Berias gårdar befunns sig, med flyget till Moskva utan att de ens fått kontakta sina närmaste anhöriga.

Det faktum att dylika arresteringar i och för sig inte kan anses främmande för de förhållanden som rådde under kriget och tiden strax efter krigsslutet hindrar inte på något sätt den personliga tragedin för dem som övervakningsmyndigheternas långa arm nådde. Det står klart att Sovjetmyndigheterna betraktade de arresterade finländarna som politiska fångar och som sådana dömdes de också. Det är att märka, att inte en enda av tjugo som Björkelund nämner i sin bok anklagades för krigsförbrytelser. För författarens vidkommande 86:de domen på tio år, förlängdes senare till femton men regimskiftet efter Stalins död 1953 och sannolikt också de förbättrade relationerna med Finland bidrog till frigivningen efter tio års avtjänat straff.

Författaren söker i samband med skildringen av förhören strax efter ankomsten till Sovjet i Lefortov och Lubjankafängelserna kartlägga sin egen verksamhet och ställning vid generalstaben. Man får dock ingen

klar bild av vilka uppdrag och uppgifter han haft under kriget som kunde ha intresserat de sovjetiska myndigheterna och av vilken anledning Björkelund i ryska ögon också efter krigets slut ansågs så farlig.

Författaren formulerar förklaringen något förenklat: arresteringen berodde på ett missförstånd. Detta kan inte anses helt uteslutet om man sätter tilltro till uppgifterna om hur lättvindigt de ryska fängelse- och domarmyndigheterna bollade med arresterade människors öden. En arresterad var på förhand dömd, oberoende om han var skyldig eller ej. En färdigt skriven bekännelse som väl lämpade sig för en straffparagraf gavs den arresterade som efter många och långa förhör, i många fall också under misshandel, slutligen förlorade sin motståndskraft och skrev under.

Den bild Björkelund tecknar av de ryska fängelserna och koncentrationslägren är skrämmande dystert och faller väl in i raden av tidigare skildringar om förhållandena under Stalins epoken. Svält och sjukdom var ofta sedda gäster men förhållandena varierande i olika fängelser och Björkelund underläter inte att berömma flera läger där såväl maten som "betjäningen" var förhållandevis god. Fängelserna och koncentrationslägren fylldes inte enbart av ryssar, det utländska inslaget var markant. Polacker, ester, ungrare, bulgarer osv. trängdes i de ytterst primitiva lägren.

Intressant är författarens uppgift om den svenske fången Wallenberg. Björkelund träffade honom inte själv, men enligt uppgifter han erhölet hade denne Wallenberg blivit arresterad i Budapest, insjuknat i de ryska fängelserna och dog i augusti 1955. Björkelunds berättelse sammanfaller väl med de uppgifter som gör gällande att den svenske diplomaten Raoul Wallenberg verkligen dog i ryskt fängelse 1955 och det förefaller troligt att det just är fråga om

denne svenske diplomat som försvann under mystiska omständigheter i Budapest.

Orsaken till den våldsamma tillströmningen av fångar till de ryska fängelserna tycker sig författaren finna i att Sovjet förberedde sig på krig med USA och Stalin ville rensa bort alla farliga och opålitliga element. Man får otvivelaktigt det intrycket att den allmänna uppfattningen bland militärer och förhörsledare som Björkelund kom i kontakt med var att ett krig var omedelbart nära förestående. Det är inte uteslutet att Sovjet räknade med en väpnad konflikt i stor skala, uppskrivningen av det kalla kriget i början på femtiotalet stöder denna uppfattning. I detta sammanhang bör man dock inte utesluta den möjligheten att den omfattande utrensningen och massarresteringarna också var ett utslag för diktatorns sjukliga misstänksamhet som ju smittade av sig också inom hela sovjetadministrationen.

Det finns ingen anledning att betvivla uppriktigheten i Boris Björkelunds skildring av sina säregna upplevelser. Den präglas av en sympatisk rättframhet utan försök till försköning eller svartmålning. Den personliga tragedin, händelsernas snabba och oförklarliga växling, de skildrade människödena engagerar. Det talrikedom och den kanske i alltför hög grad personliga anknytningen gör framställningen något ensidig men inte desto mindre intressant.

Lars Rönn

BORIS BJÖRKElund. Stalinille menetetyt vuoteni, 351 s., WSOY. — Pris mk. 12,50, inb. mk 15,-.

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN
Wallenberg-ärendet

13/10
Wien den 11 oktober 1966.

Strängt förtroligt 1 bil.

Leifland/AD 13.10.66
a + 2 bil. t Byråchefen
Danielsson, Rikspolisstyrelsen
U/Leifland

Här

Broder,

./.

Åberopande Ditt handbrev den 19 juli 1966 i ovan rubricerade ärende får jag härmed översända en rapport över undersökningar, som polismyndigheterna här företagit för att söka komma vederbörande Potten på spåren, ävensom en sammanställning över uppgifter om släkten Potten. Som synes är resultatet skäligen magert. Någon som är identisk med den efterforskade synes man icke ha påträffat. Däremot skulle eventuellt Otto Poten eller någon annan i rapporten omnämnd kunna lämna ytterligare upplysningar. Jag förmodar att vi nu bör be polisen ta kontakt med vederbörande men emotser dessförinnan Dina instruktioner i saken.

Uppgifterna om Lochman torde vara förorsakade av ett missförstånd från polisens sida.

*Härlig hälsning
Din trogna
Ulf Norström*
(Ulf Norström)

Departementssekreteraren Leifland
S t o c k h o l m.

Auszug aus dem Nachschlagewerk "WIENER GENEALOGISCHES TASCHENBUCH 1934" Band VI, im Selbstverlag von Hans v. STRATOWA / Wien, Druck von Gottlieb GISTEL & Co., Wien 3., im Jahre 1934 erschienen.

P O T E N

Systemmäßiger österr. Adel (nach 30-jähr. Militärdienstzeit) durch Diplom vom 21. Sept. 1894 für Ernst POTEN (ältere Linie). Systemmäßiger österr. Adel durch Diplom vom 17. Sept. 1906 für dessen Bruder Otto POTEN (jüngere Linie). Die Familie POTEN, deren Familienaufzeichnungen bis zum Jahre 1431 zurückgehen, stammt aus Northeim in Hannover ein Wappen. (Im Taschenbuch ist das Wappen genau beschrieben). Friedrich Bernhard Heinrich POTEN, königl. hannov. Oberstleutnant wurde de dato Karlsruhe 30. März 1827 in den badischen Freiherrnstand erhoben (hannov. Anerkennung 27. Sept. 1832) und führte das alte Familienwappen mit eingeschobener Freiherrnkrone. Sein jüngerer Bruder Ernst POTEN, geb. am 7.5.1874 in Barrigsen bei Wunstorf, starb in Göttingen am 24.6.1838 als kgl. hannov. Oberstleutnant und Platzkommandant von Göttingen. Er hatte aus seiner zu Bordenau bei Neustadt a. Rbge. am 17.8.1806 geschlossenen Ehe mit Friederike DEICHMANN (geb. am 21.1.1796, gest. am 18.5.1884) fünf Söhne:

- 1.) Adolf Friedrich
- 2.) Karl
- 3.) Georg Jakob Friedrich
- 4.) Hanach Ernst Konrad
- 5.) August William.

Die beiden ersteren Söhne wanderten von Hannover nach Österreich aus. (Im Taschenbuch folgt nun die Schilderung des deutschen Zweiges).

I. ÄLTERER AST

Ernst Friedrich Karl von POTEN (österr. Adel de dato 21.9.1894) 3.9.1864 Lahodov Galizien geb., 19.10.1927 in Graz gestorben, k.u.k. Feldmarschall d.R., heiratete am 28.11.1874 die Sophie geb. Lang, 15.5.1854 geb., am 19.7.1932 in Graz gestorben.

KINDER :

Friedrich Ernst August Otto, am 20.8.1875 in Lahodow Galizien geb., k.u.k. Linienschiffskapitän d.R. (Leopoldsdorf im Marchfeld N.Ö.), heiratete am 3.10.1908 in Pola Luise Hannah Marie Freiin von WÜLLERSTORFF u. URBAIR, am 19.8.1884 in Pola geboren.

KINDER (des Friedrich Ernst und der Luise Hannah POTEN) :

Louise Sophie Hermine, 19.7.09 Pola geb., heiratete am 19.5.31
den Ernst SOMPEK, Wien 13., Hadikg. 48

Ernst Friedrich Karl, 24.10.10 Pola geb., dient im österr.
Bundesheere, Graz Lazarettkaserne

Karl 5.8.1912 Pola geb., dient im österr. Bun-
desheere, Graz Lazarettkaserne

Otto 8.11.1914 Wien geb.

II. JÜNGERER AST

Otto Friedrich Karl, am 7.5.1851 in Lahodow geb., am 25.8.1922
in Wien gestorben, k.u.k. Feldmarschall d.R., heiratete am
15.6.1878 Leopoldine Therese PESCHKA.

KINDER :

Valerie Leopoldine Josefine, 22.4.1879 Lemberg geb., heiratete
am 22.4.1903 den Julius MELZER, k.u.k.
Obstltnt.a.D. (Prag - Selc)

Ottilie Leopoldine 15.6.1880 Lemberg geb., 20.6.1880 Lemberg
gestorben

Luise 27.5.1881 Zolkiew geb., 10.6.1884 daselbst
gestorben

Gustav Dipl.Ing., 22.6.1882 Zolkiew geb., Ober-
menzing bei München, Berchemstr. 20

1. Ehe mit ... mit Ida v. Szabo, geb. am 18.4.1887 in Wien
geschieden in Wien am 2.9.1909.

2. Ehe mit ... Erika KLEYER, am 29.9.1892 Frankfurt/Main
geb., geschieden in München am 29.10.1931

KINDER (aus 2. Ehe) :

Irene 22.6.1919 Reichenberg geb.

OTTO 24.7.1921 Prag - Dobrichowitz geboren.

Vorstehender Auszug aus dem Nachschlagewerk "WIENER GENEALOGISCHES TASCHENBUCH 1934" wurde nur in Hinblick auf die in Wien durchzuführenden Erhebungen angefertigt. Alle Hinweise auf allenfalls noch in der BRD lebende Familienmitglieder wurden nur soweit ausgewertet, als dies für die Erhebungen zweckdienlich sein könnte.

P O T E N Vorname unbekannt,
L O C H M A N N Rolf;

Es wurde versucht festzustellen, ob in Österreich ein Adelsgeschlecht POTTEN, POTHEN oder POTEN existiert hat, bzw. ob Nachkommen dieses Geschlechtes hier noch leben.

Im "GOTHA" konnte der Name POTEN (sowie alle ähnlichen Schreibweisen) nicht gefunden werden. Nach längerer Suche konnte aber ein anderes Nachschlagewerk gefunden werden, in dem ein Adelsgeschlecht POTEN verzeichnet ist. Es handelt sich dabei um den Band VI des Druckwerkes "Wiener Genealogisches Taschenbuch 1934", in dem ein Geschlecht POTEN als systemmäßiger österreichischer Adel verzeichnet ist.

Ein Auszug aus diesem Nachschlagewerk ist angeschlossen. Dabei mußte festgestellt werden, daß einige Daten nicht richtig sein können, da z.B. zwischen Ernst Friedrich Karl v. POTEN, 3. 9. 1864 geboren und dessen angeblichem Sohn Friedrich Ernst August Otto v. POTEN, 20. 8. 1875 geboren, nur ein Altersunterschied von 11 Jahren besteht. Dieser offensichtliche Irrtum erscheint jedoch irrelevant, da vorerst nur die Existenz eines Adelsgeschlechtes POTEN nachgewiesen werden sollte. Darüber hinaus gehörte das Geschlecht der POTEN nur dem niedrigen Adel an, der nach dreißigjähriger Militärdienstzeit verliehen wurde. Die POTEN sind daher weder Grafen noch Barone, sondern nur berechtigt, das Adelsprädikat "von" zu führen.

Es wurde festgestellt, daß nur ein einziges Mitglied der Familie POTEN in Wien lebt. Es ist dies

Otto P O T E N , am 8. 11. 1914 in Wien geboren, österreichischer Staatsbürger, verheiratet, Papiertechniker, der mit seiner Gattin Lore, 9. 7. 1933 in Berlin geboren, in Wien II. Böcklin-straße 100/I/11, wohnt.

Dieser Otto POTEN tauchte erstmalig im Jahre 1951, als von Graz, Schönbrunnngasse 77, kommend, in Wien auf. Er war in den folgenden Jahren an verschiedenen Adressen in Wien, fallweise aber auch in Graz und Salzburg, in letzterer Stadt in der Moosstraße 51b, wohnhaft. Seit 3. 10. 1960 ist er in der Böcklinstraße 100 wohnhaft.

Otto POTEN gehörte seit Oktober 1930 der SA in Mödling an, wurde aber wegen seiner Jugend zur HJ überstellt. Er leitete in der Bundeslehranstalt Mödling den NS-Schülerbund. Während der Verbotszeit versah er ab Juni 1933 wieder Dienst in der SA. POTEN war während des Juliaufstandes 1934 aktiver Mitkämpfer in der Obersteiermark. Nach Hausdurchsuchungen und Verhaftungen reiste er am 2. 6. 1936 nach Deutschland aus. Er war Mitglied der NSDAP, Angehöriger der SA als SA-Oberscharführer.

Beim BMfI. Abtlg. 33 HK (Heimkehrer, Kriegssterbefälle und Vermißte) ist Otto POTEN nicht vorgemerkt, so daß angenommen werden darf, daß er nicht in Kriegsgefangenschaft war. Es ist jedoch durchaus möglich, daß er als Auskunftsperson über ein noch in russischer Kriegsgefangenschaft befindliches Familienmitglied in Frage käme. Eine solche Befragung wurde nicht durchgeführt.

Andere im "Wiener Genealogischen Taschenbuch 1934" vermerkte Familienmitglieder:

Ernst POTEN, 24. 10. 1910 Pola geboren, österreichischer Staatsbürger, war Zugsführer im ehemaligen österreichischen Bundesheer. Er diente beim LAR 5 in Graz. Laut Sterberegister der 5. Divisionspfarre in Graz und Sterbematrik 81/36, ist er am 11. 1. 1936 in Graz verstorben. Die besondere Abfertigung hat seine Mutter Luise POTEN, die damals in Graz lebte, erhalten.

Ernst POTEN 3. 3. 1888 Stockerau geboren, österreichischer Staatsbürger, Berufsoffizier. Ab 20. 1. 1934 Oberstleutnant beim LAR 5 in Graz. Im Jahre 1936 Kommandant der

1. Abt. des LAR 5; er wurde als Generalmajor in das Deutsche Heer übernommen. Sein derzeitiger Wohnort ist nirgends ersichtlich.

Karl POTEN 5. 8. 1912 Pola geboren, österreichischer Staatsbürger, derzeit und früherer Wohnort nicht ersichtlich.

Otto POTEN 24. 7. 1921 in Prag geboren, derzeit. und früherer Wohnort nicht ersichtlich.

Luise POTEN 19. 7. 1909 in Pola geboren, österreichische Staatsbürgerin, Salzburg, Moosstraße 51 b wohnhaft gewesen, als verheiratete GENERTH Mautner-Markhof III. Hauptstraße 33a/10 wohnhaft.

Luise POTEN 19. 8. 1884 Pola geboren, ordentlicher Wohnsitz Salzburg, Moosstraße 51b.

Bezüglich eventueller weiterer männlicher Mitglieder der Familie POTEN wird bemerkt, daß vermutlich auch noch eine deutsche Linie in der BRD besteht. Es ist absolut möglich, daß der in russischer Gefangenschaft befindliche POTEN der deutschen Linie angehört.

Bei Rolf LOCHMANN handelt es sich vermutlich um

Hermann Rudolf LOCHMANN, Angestellter, (Major a.D.) 16. 8. 1910 in Golling geboren, österreichischer Staatsbürger, röm.kath., verheiratet, Eltern Hermann und Marie, bis 13. 12. 1950 in Wien IX. Währingerstraße 68/15 wohnhaft gewesen.

Laut Heimkehrerkartei des BMfI. Abt. 33 HK, war LOCHMANN in amerikanischer Kriegsgefangenschaft. LOCHMANN ist derzeit vermutlich in Baden bei Wien, Mautner Markhofstraße 5 wohnhaft.

Ein anderer Rudolf LOCHMANN, am 6. 8. 1923 in Gossensass (Südtirol) geboren, letzter Wohnort Zams/Tirol, ist seit August 1944 in Rumänien vermißt. Bisher langte keine Nachricht von ihm ein. (BMfI. Abt. 33 HK).

Ein Viktor LOCHMANN, ohne nähere Daten, ist am 16. 6. 1947 mit einem sowjetischen Kriegsgefangenentransport in Wr. Neustadt angekommen. Er wurde nach Graz, Steirergasse 104 entlassen.

Es sind keine Anhaltspunkte vorhanden, daß außer den erwähnten Personen mit den Familiennamen POTEN und LOCHMANN gleichnamige Personen in Wien wohnhaft sind oder waren.

Insulin - Tel. 14/10/66

DAGENS NYHETER Fredagen den 14 Oktober 1966

Ed Stalinfånge:

Wallenberg dog i Sibirien 1955

Från DN:s specielle korrespondent Tor Högnäs

HELSINGFORS, torsdag.

Raoul Wallenberg dog den 19 eller 20 augusti 1955 på sjukhuset i ett fängslager vid den lilla järnvägsstationen Pioma i Sibirien. Lårets övervakningscentrum låg i staden Krasnojarsk väster om Itkusk. I fängelärets arkiv i Krasnojarsk finns helt säkert Wallenbergs dödsattest eller "akten" som ryssarna kallade obduktionsprotokollet. Det är bara för de ryska myndigheterna att söka i dessa arkiv så kan de antligen ge ett klart svar i fallet Wallenberg.

Den som säger detta heter Boris Björkelund, född i Ryssland år 1893 av Finlandssvenska föräldrar. Han fängslades i sin bostad i Helsingfors år 1945 på order av den ryska kontrollkommissionen och sändes till Sovjet trots att han var finsk medborgare. Under tio år och sex månader fick Björkelund grundligt lära känna Stalintidens fängelser och fängslager.

— Under min sista ryska sommar år 1955 blev jag sänd till ett lager i Krasnojarski vid Vladivostekbanan. Innan jag blev bort-sänd från detta fängslager i augusti anlände till lägret en gammal tysk fånge som hade legat på sjukhuset. Jag har glömt hans namn, men han sade till mig: "Det ligger en svensk som heter Wallenberg på sjukhuset. Han är mycket dålig, men då han fick höra att här finns en som heter Björkelund bad han mig ta kontakt med dig. Wallenberg önskade att du skulle underrätta svenska ambassaden om hans vistelseort".

Jag minns att jag sade åt tysken att han vet när jag blir fri från fängelset, men jag skall lägga det bak örat.

Då berättade min tyske vän att Wallenberg blev anhållen i Budapest redan år 1945 då han tjänstgjorde där inom Sveriges Röda kors. Man beskyllde honom, berättade tysken, för spionage för amerikanernas räkning. Han fick tio års dom för detta.

Annat visste inte min kamrat.

Men två dagar senare blev jag på nytt påmind om Wallenberg. Från samma sjukhus anlände en tysk som hette Diehl och som nu efter sin frigivning har bott i Östtyskland. Jag försökte pumpa honom på uppgifter om svensken.

Diehl svarade: "Visst var där en sådan person, men han dog i går och fördes till likrummet".

Svaret var inte märkligt under rådande förhållanden men jag frågade: "Är du alldeles säker på detta?" — "Javisst, jag låg två sängar ifrån honom."

"Vet du vart han var på väg?"

"Nej, jag talade inte med Wallenberg, men jag vet att han var från Sverige och att han blev tagen i Budapest", svarade Diehl.

*
Ovanstående version av Raoul Wallenbergs öde är anmärkningsvärd inte minst med hänsyn till att vittnet befunnit sig i Finland ända sedan 1955. Den skiljer sig helt från den hittills föreliggande. Enligt rysk uppgift skulle Wallenberg ha avlidit i ett fängelse i Moskva i juli 1947. Detta påstående har från svenskt håll motsagts med hänvisning till rapporter, som givit vid handen att han varit i livet långt senare. Viktigast är en redogörelse av professor Nanna Svartz. Vid ett sammanträffande med en rysk läkarkollega 1961 säger sig professor Svartz ha erfarit att Wallenberg var i livet men "i mycket dåligt tillstånd".

A andra sidan hävdade de svenska historikerna Elsa och Hans Villius i ett uppmärksammat arbete i början av detta år att de ryska uppgifterna om Wallenbergs död 1947 inte kunde motbevisas och att "bevisbördan åligger den som vill göra gällande att Wallenberg var i livet efter 1947".

Av allt att döma har Björkelund — trots att han återvände till Finland redan 1955 — av någon anledning förblivit okänd för svenska UD.

P 2 ENI

ag MB

Börjeson/asr

Pressförfrågan den 14.10.1966

Svar till TT enligt Montan-Leifland på fråga om
det Wallenbergs-vittne som omnämnes i dagens nummer av
Dagens Nyheter:

Det har länge varit känt för UD att en finländsk medborgare vid namn Boris Björkelund under åren 1945 - 1955 vistades i sovjetisk fångenskap. Björkelund är för övrigt nämnd i den år 1958 utkomna boken "Berias gårdar" av Unto Parvilahti. Att fängelset i Krasnojarsk hyst utländska fångar har också sedan många år varit känt av UD. Många olika vittnesmål som UD hört har nämligen avsett detta fängelse.

16

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer-
Telegram

STOCKHOLM 14 oktober 1966		
N:o 33	☒	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. EX 1

Ang.

Svensk
B o n n

*afse Seiflaend
Hed*

33-Benäget fråga Suchdienst om man har sig bekant någon tysk medborgare vid namn Diehl som enligt uppgift skulle ha vistats Krasnojarsk augusti 1955.

Cabinet

Exp. 14.10.66 kl. 22³⁰ Alp

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTETChiffer-
Telegram

STOCKHOLM den 14 oktober 1966

N:o

24 ✓

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MÅL.

I
Ea

Ang.

In Montan vidit

Lfd

Svensk

Helsingfors

Strängt förtroligt för Hägglöf från Montan.

Primo Boris Björkelund känd av oss sedan 1958 då han omtalades av Parvilahti i dennes bok cit Berias gårdar slutcit. Björkelund har ej hörts av oss då finländska myndigheter efter hans och de andra s.k. Leino-fångarnas återkomst inte ville låta utländska myndigheter förhöra vederbörande. De hördes i stället av finländska skyddspolisen. Denna meddelade sedan Engzell via Utrikesministeriet att "det icke kommit fram några uppgifter om svenskar i Sovjet annat än de vaga uppgifter från Pelkonen" (hbr Engzell/Lundberg 6.2.56).

Secundo Tre möjligheter syns föreligga att vi inte 1956 av finländska skyddspolisen fick del Björkelunds uppgifter Wallenberg skulle ha avlidit Krasnojarsk 1955. Alfa. Björkelund hördes inte. Detta förefaller mindre sannolikt, jfr Engzells uttalande "alla" repatriander hördes.

Beta. Han hördes men nämnde inte sina uppgifter om Wallenberg av något skäl. Gamma. Han nämnde Wallenberg men hans vittnesmål vidarebefordrades inte av skyddspolisen till ambassaden. Att man på finländsk sida vid denna tid var utomordentligt försiktig kommunicera förhörsprotokollen framgår av bl a Ert chiffer 22:B den 2.2.56

Tertio. Tack ^{sa m} (Din) snara personliga chifferkommentar secundo. Ingen kontakt vederbörande finska myndigheter t v erforderlig.

Quarto. Information. Statspolisen hos finländska skyddspolisen hemställt kompletterande uppgifter Björkelunds utsaga. Därest dessa uppgifter intressanta avser vi via ambassaden hemställa tillstånd finländska myndigheterna låta från Stockholm utsänd representant höra Björkelund.

Cabinet

15
Dep. d. 14.10.66 tel. 0015 J.

AF

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer-
Telegram

Ang.

Hfdl.
fr Montan m. d. t.

STOCKHOLM 14 oktober 19 66		
N:o 118 ✓	BIL.	
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. <i>Em</i>

Swedeleg

New York

Belfrage från Montan. Efter föredragning Hermansson har vi tillställt Helsingfors följande telegram:

Cit. Primo. Boris Björkelund känd av oss etc lika med vårt chiffer till Dig i dag.

Secundo. Tre möjligheter syns föreligga att vi inte 1956 av finländska skyddspolisen fick del Björkelunds uppgifter Wallenberg skulle ha avlidit Krasnojarsk 1955. Alfa. Björkelunds hördes inte. Detta förefaller mindre sannolikt, jfr Engzells uttalande alla repatriander hördes. Beta. Han hördes men nämnde inte sina uppgifter om Wallenberg av något skäl.

Gamma. Han nämnde Wallenberg men hans vittnesmål vidarebefordrades inte av skyddspolisen till ambassaden. Att man på finländsk sida vid denna tid var utomordentligt försiktig kommunicera förhörsprotokollen framgår av bl a Ert chiffer 22:B den 2.2.56

Tertio. Tacksam Din snara personliga chifferkommentar secundo. Ingen kontakt vederbörande finska myndigheter f n erforderlig.

Quarto. Information. Statspolisen hos finländska skyddspolisen hemställt kompletterande uppgifter Björkelunds utsaga. Därest dessa uppgifter intressanta avser vi via ambassaden hemställa tillstånd finländska myndigheterna låta från Stockholm utsänd representant höra Björkelund. Slutcit.

Cabinet

Exp. 15.10.66 bl. 0/15 Alp

At

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer-
Telegram

Ang.

STOCKHOLM 14 oktober 1966		
N:o 119 ✓	BIL.	
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. <i>En I</i>

Swédeleg
New York

åter Leifland

U. Kontor vakt

dfes

För Kabinetssekreteraren.

Vårt enclair 1163. Boris Björkelund känd av oss sedan 1958 då han omtalades av Parvilathi i dennes bok cit Berias gårdar slutcit. Björkelund har ej hörts av oss då finländska myndigheter efter hans och de andra s.k. Leino-fångarnas återkomst inte ville låta utländska myndigheter förhöra vederbörande. De hördes i stället av finländska skyddspolisen. Denna meddelade sedan Engzell via Utrikesministeriet att "det icke kommit fram några uppgifter om svenskar i Sovjet annat än de vaga uppgifter från Pelkonen" (hbr Engzell/Lundberg 6.2.56).

Cabinet

Exp. 15.10.66 kl. 00.55 Olyp

At

KUNGL UTRIKESDEPARTEMENTET

EN CLAIR-TELEGRAM

Ärende	Datum		Dnr
	14 oktober 1966		330 ✓ d
	Avd	Grupp	Mål
	P	2	E+I

Adress Svensk

Helsingfors

Text

På frågor med anledning DN-uppgift om nytt Wallenbergsvittne har pressbyråen i dag svarat följande:

Det har länge varit känt för UD att en finländsk medborgare vid namn Boris Björkelund under åren 1945 - 55 vistades i sovjetisk fångenskap. Björkelund är för övrigt nämnd i den år 1958 utkomna boken "Berias gårdar" av Unto Parvilahti. Att fängelset i Krasnojarsk hyst utländska fångar har också sedan många år varit känt av UD. Många olika vittnesmål som UD hört har nämligen avsett detta fängelse.

Ifylles av telegramexpeditören

Avsändt den	Klockan	Sign
19.10	1930	97

Dep U 3250, 1965 11.65, 10.000 ex

KUNGL UTRIKESDEPARTEMENTET

EN CLAIR-TELEGRAM

Ärende ang Raoul Wallenberg	Datum 14.10.66		Dnr 1163
	Avd P	Grupp 2	Mål En

Adress

Swedeleg New York

Text

Nr. 1163.

För Kabinettsssekreteraren.

Dagens Nyheter innehåller idag artikel från Helsingfors enligt vilken Wallenberg skulle ha dött Krasnojarsk augusti 1955. Källan är en i dagarna på finska utkommen bok av Boris Björkelund, född i Ryssland 1893 av finlandssvenska föräldrar, fängslad i Helsingfors 1945 och i sovjetiska fängelser 1945 - 1955. Enligt Dagens Nyheter skulle Björkelund vid två tillfällen Krasnojarsk augusti 1955 träffat tyskar som vistats lägreets sjukhus och som sagt Wallenberg vårdades sjukhuset. En av tyskarna skulle ha vistats samma rum som Wallenberg då denne avled. Dagens Nyheter tillägger redaktionell kommentar bl.a. cit Ovanstående version av Raoul Wallenbergs öde är anmärkningsvärd inte minst med hänsyn till att vittnet befunnit sig i Finland ända sedan 1955. Den skiljer sig helt från den hittills föreliggande. slutcit. Kommentaren slutar följande sätt cit Av allt att döma har Björkelund - trots att han återvände till Finland redan 1955 - av någon anledning förblivit okänd för svenska UD.

C a b i n e t

Ifylles av telegramexpeditören		
Avsändt den 14/10	Klockan 12 10	Sign S

KUNGL UTRIKESDEPARTEMENTET

EN CLAIR-TELEGRAM

Ärende		Datum		Dnr
		14 oktober 1966		1173 ✓
		Avd	Grupp	Mål
		P	2	Eu I

Adress Swedeleg
New York

Text För Kabinettssekreteraren

På frågor med anledning DN-uppgift om nytt Wallenbergsvittne har pressbyrån i dag svarat följande:

Det har länge varit känt för UD att en finländsk medborgare vid namn Boris Björkelund under åren 1945 - 55 vistades i sovjetisk fångenskap. Björkelund är för övrigt nämnd i den år 1958 utkomna boken "Berias gårdar" av Unto Parvilahti. Att fängelset i Krasnojarsk hyst utländska fångar har också sedan många år varit känt av UD. Många olika vittnesmål som UD hört har nämligen avsett detta fängelse.

Ifylles av telegramexpeditören		
Avsänd den	Klockan	Sign
19.10	1840	97

Dep U 3250. 1965 11. 65. 10.000 ex

15/1066
Jol. Hfors

D N. 15/10/66

'Wallenberg bortglömd av polisen'

Från DN:s speciella korrespondent
TOR HÖGNÄS

HELSINGORS, fredag.

— Den finländska statspolisen glömde att fråga mig om fallet Rauol Wallenberg då den förhörde mig efter hemkomsten från min ryska fångenskap, säger Boris Björkelund på fredagen till Dagens Nyheters korrespondent. Och själv kom inte jag att tänka på svensken. Jag var självfallet mycket medtagen efter mina dryga tio fängelsår och hade inte kunnat följa med alla händelser i väster.

Samma representant för statspolisen som förhörde Björkelund år 1935 tog kontakt med honom på fredagen. Polis mannen konstaterade endast att man hade glömt att beröra fallet Wallenberg vid förhöret. Dessutom har Sveriges TV ringt upp och kommer att göra en intervju på lördagen.

— Här är full rulle, säger den pigge 73-åringen, som Stalin inte lyckades knäcka.

Björkelund lokaliserar fånglägret, där Wallenberg enligt uppgift skulle ha legat sjuk och avlidit den 19 eller 20 augusti 1935: Det var ett genomgångsläger vid järnvägsstationen Päima, som ligger i Krasnojarski-räijongen, ca 100 km väster om Taschet, ungefär mitt emellan staden Krasnojarski och Taschet. Päima är en mycket liten station, närmast bara en anhalt på Vladivostokbanan.

'Vet ganska litet'

I sjukhusets arkiv i Päima borde dödsattesten, alltså obduktionsprotokollet, finnas, om de bägge tyskarna talat sant, och de hade väl ingen orsak att ljuga.

Senare har Boris Björkelund givetvis läst om Wallenberg, men han har inte tyckt att hans uppgifter skulle betyda så mycket.

— Jag vet ju ganska litet — bara det som de tyska fångarna berättade. De var först då jag började skriva min bok om fängelsetiden som jag märkte att det kanske vore värdefullt att skriva ned allt det jag visste. Men mera än det som Dagens Nyheter återgav på fredagen vet jag inte.

Boris Björkelund har skrivit sin bok på ryska. Den har översatts till finska. Föräldrarna var finländssvenskar men bodde i Ryssland, där Boris gick i skola. Men sitt finska medborgarskap har han alltid haft trots att han före revolutionen tjänstgjorde i ryska flottan. Han talar svenska med stark rysk accent trots alla åren i föräldrarnas hemland.)

Ärende Leifland/nls DN-artikel om Wallenberg.	Datum 15.10.66		Dnr 331 ✓
	Avd P	Grupp 2	Mål Ru i

Adress Svensk
H e l s i n g f o r s

Text nr, 331

Dagens Nyheter publicerar idag under rubriken "Wallenberg bortglömd av polisen" följande från sin Helsingfors-korrespondent: cit Den finländska statspolisen glömde att fråga mig om fallet Rauol Wallenberg då den förhörde mig efter hemkomsten från min ryska fångenskap, säger Boris Björkelund på fredagen till Dagens Nyheter korrespondent. Och själv kom inte jag att tänka på svensken. Jag var självfallet mycket medtagen efter mina dryga tio fängelseår och hade inte kunnat följa med alla händelser i väster.

Samma representant för statspolisen som förhörde Björkelund år 1955 tog kontakt med honom på fredagen. Polismannen konstaterade endast att man hade glömt att beröra fallet Wallenberg vid förhöret. Dessutom har Sveriges TV ringt upp och kommer att göra en intervju på lördagen.

Här är full rulle, säger den pigge 73-åringen, som Stalin inte lyckades knäcka.

Björkelund lokaliserar fånglägret, där Wallenberg enligt uppgift skulle ha legat sjuk och avlidit den 19 eller 20 augusti 1955: Det var ett genomgångsläger vid järnvägsstationen Påima, som ligger i Krasnojarski-räjongen, ca 100 km väster om Taschet, ungefär mitt emellan staden Krasnojarski och Taschet. Påima är en mycket liten station, närmast bara en anhalt på Vladivostokbanan.

"Vet ganska litet"

I sjukhusets arkiv i Påima borde dödsattesten, alltså obduktionsprotokollet, finnas, om de bägge tyskarna talat sant, och de hade väl ingen orsak att ljuga.

Senare har Boris Björkelund givetvis läst om Wallenberg, men han har inte tyckt att hans uppgifter skulle betyda så mycket.

Ety. av valdshandeln 15/10/66 kl. 10.20

Ifylles av telegramexpeditören		
Avsant den	Klockan	Sign

Ärende	Datum		Dnr
	Avd	Grupp	Mål

Adress

Text

- Jag vet ju ganska litet - bara det som de tyska fångarna berättade. De var först då jag började skriva min bok om fängelsetiden som jag märkte att det kanske vore värdefullt att skriva ned allt det jag visste. Men mera än det som Dagens Nyheter återgav på fredagen vet jag inte.

Boris Björkelund har skrivit sin bok på ryska. Den har översatts till finska. Föräldrarna var finlandssvenskar men bodde i Ryssland, där Boris gick i skola. Men sitt finska medborgarskap har han alltid haft trots att han före revolutionen tjänstgjorde i ryska flottan. Han talar svenska med stark rysk accent trots alla åren i föräldrarnas hemland.

Cabinet

Ifylles av telegramexpeditören		
Avsant den	Klockan	Sign

KUNGL UTRIKESDEPARTEMENTET

EN CLAIR-TELEGRAM

Ärende Leifland/nls DN-artikel om Wallenberg	Datum 15.10.66	Dnr 1174 ✓
	Avd P	Grupp 2

Adress Swedeleg
New York

Text nr. 1174 För kabinettsssekreteraren.

Dagens Nyheter publicerar idag under rubriken "Wallenberg bortglömd av polisen" följande från sin Helsingfors-korrespondent: cit Den finländska statspolisen glömde att fråga mig om fallet Rauol Wallenberg då den förhörde mig efter hemkomsten från min ryska fångenskap, säger Boris Björkelund på fredagen till Dagens Nyheter korrespondent. Och själv kom inte jag att tänka på svensken. Jag var självfallet mycket medtagen efter mina dryga tio fängelseår och hade inte kunnat följa med alla händelser i väster.

Samma representant för statspolisen som förhörde Björkelund år 1955 tog kontakt med honom på fredagen. Polis mannen konstaterade endast att man hade glömt att beröra fallet Wallenberg vid förhöret. Dessutom har Sveriges TV ringt upp och kommer att göra en intervju på lördagen.

Här är full rulle, säger den pigge 73-åringen, som Stalin inte lyckades knäcka.

Björkelund lokaliserar fånglägret, där Wallenberg enligt uppgift skulle ha legat sjuk och avlidit den 19 eller 20 augusti 1955: Det var ett genomgångsläger vid järnvägsstationen Påima, som ligger i Krasnojarski-räjongen, ca 100 km väster om Taschet, ungefär mitt emellan staden Krasnojarski och Taschet. Påima är en mycket liten station, närmast bara en anhalt på Vladivostokbanan.

"Vet ganska litet"

I sjukhusets arkiv i Påima borde dödsattesten, alltså obduktionsprotokollet, finnas, om de bägge tyskarna talat sant, och de hade väl ingen orsak att ljuga.

Senare har Boris Björkelund givetvis läst om Wallenberg, men han har inte tyckt att hans uppgifter skulle betyda så mycket.

Evp. av vaktstämman Ljansbana 15/10/66 del. 10.10

Ifylles av telegramexpeditören		
Avsändt den	Klockan	Sign

Ärende	Datum		Dnr
	Avd	Grupp	Mål

Adress

Text

- Jag vet ju ganska litet - bara det som de tyska fångarna berättade. De var först då jag började skriva min bok om fängelsetiden som jag märkte att det kanske vore värdefullt att skriva ned allt det jag visste. Men mera än det som Dagens Nyheter återgav på fredagen vet jag inte.

Boris Björkelund har skrivit sin bok på ryska. Den har översatts till finska. Föräldrarna var finlandssvenskar men bodde i Ryssland, där Boris gick i skola. Men sitt finska medborgarskap har han alltid haft trots att han före revolutionen tjänstgjorde i ryska flottan. Han talar svenska med stark rysk accent trots alla åren i föräldrarnas hemland.

Cabinet

Ifylles av telegramexpeditören		
Avsant den	Klockan	Sign

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till *Leifland*
» 3 » *Pol.*
» 4 » *Leifland*
» 5 »

CHIFFERTELEGRAM

Från Svensk Helsingfors

Avsänt den 16 / 10 19 66 kl. 10.50

Inkom den / 19 kl. telex

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr		30:B	42
Avd.	Gr.	Mål.	
P	2	Pm I	

17.10.66
Ch. Helsingfors

42

Edert chiffer 24. Björkelund har ju numera själv givit svaret. Oavsett det är det min övertygelse att finska myndigheter i dessa ärenden letts framför allt av intresset att icke riskera något trassel med Sovjetunionen. Vår ihärdighet i Wallenbergaffären har man svårt att förstå. Det har bland annat Kekkonen sagt mig.

Häglöf

Coll.:
Dep U 3/5 A

At

17/10
Bonn den 11 oktober 1966
R 72 1 bil.

Leifland/AD 18.10.66
a + b f samråd t Byråch
Danielsson, Rikspolis-
styrelsen.
U/Leifland 64p. 18/10

Förtroligt

Broder,

-/-
Vi har nu från Auswärtiges Amt - inte helt oväntat -
fått ett negativt svar (genomslag bilägges) rörande de efter-
forskningar, som på tysk sida gjorts efter avsändaren av det
i Lilliehööks handbrev till Dig den 14 juni i år omnämnda
brevet "Heinz Dieter Gebhard, Bochum". AA önskar för eventu-
ella vidare undersökningar få tillgång till originalskrivel-
sen, vilken skulle överlämnas till kriminalpolis.

Frågan är nu om man skall ge sig in på detta. Om krimi-
nalpolisen inkopplas finns kanske risken att brevskrivaren,
som - av vilka grunder det nu kan vara - säger sig frukta
för sin säkerhet, blir skrämmd om han märker att han s.a.s.
jagas av kriminalpolisen och att svenskarna ligger bakom.
Å andra sidan synes ett överlämnande enligt AA:s förslag vara
enda möjligheten att få klarhet i ärendet, även om utsikterna
härtill väl ändå knappast kan bedömas som särskilt goda. Om
Du är av uppfattningen att ett försök bör göras vore det bra,
om Du hit kunde återsända originalbrevet med kuvert, vilket
allt översändes till Dig med ovan nämnda handbrev.

I frågan om brevet från Rolf Lochmann (Dina hbr 19.7.66
och 21.9.66) har vi inte hört något nytt från Suchdienst.
Kvar står, att man har cirka 100 repatrierade förtecknade
från lägerområde 58 där ju Lochmann vistades och sade sig ha
mött Wallenberg. Eventuellt kan bland dessa finnas några, som
kan lämna upplysningar. Antalet är rätt stort, men vi kan ju
åtminstone be om en förteckning från Suchdienst, om Du bedömer
det vara av värde. Eventuellt kunde man sedan tillskriva alla

Departementssekreteraren Leifland,
S t o c k h o l m .

eller några och be om upplysningar och senare tala med de mest lovande uppgiftslämnarna.

Har Du ännu några planer rörande besök hos de tre "Lemberg-fångarna" (mitt bkr 4.8.66 in fine) ?

H. Hatanjan
Din tillgivna
Leif H. Sjöström
Leif H. Sjöström

Auswärtiges Amt

V 4 - ZRS - 477/66

2. Handbrei

Doppel

Geistlich
Kreftland
11.10.66

V e r b a l n o t e

Das Auswärtige Amt beehrt sich, der Königlich Schwedischen Botschaft den Eingang Ihrer Aufzeichnung vom 27. Juni 1966 betreffend das an das schwedische Generalkonsulat in Hamburg gerichtete Schreiben einer Person mit Decknamen über Raoul Wallenberg zu bestätigen und gleichzeitig mitzuteilen, daß es ihm nicht gelungen ist, den Absender des Schreibens zu identifizieren. Sollte die Königlich Schwedische Botschaft noch jetzt auf die Identifizierung Wert legen, schlägt das Auswärtige Amt vor, ihm das Originalschreiben und den Originalumschlag zu übersenden, damit es versuchen kann, durch Einschaltung der Kriminalpolizei in dieser Angelegenheit weiterzukommen.

Das Auswärtige Amt benutzt diesen Anlaß, die Königlich Schwedische Botschaft erneut seiner ausgezeichneten Hochachtung zu versichern.

Bonn, den 21. September 1966

(L.S.)

An die
Königlich Schwedische Botschaft

Wallenberg

Helsingfors den 13 oktober 1966.

2 bil.

Förtroligt

INK UD		
Dnr		
	/	19

Et + bil. 1 till biter. Karb.-vakt. mottagen 17/10

5/12 Bil. send till Biblioteket
LFV

Broder,

. /1
. /2

Åberopande vårt telefonsamtal idag översänder jag här-
till bifogad Boris Björkelunds bok: Stalinille menötenyt
vuoteni, samt en översättning av det i fallet Wallenberg
relevanta avsnittet.

Enär Du inte ansett det lämpligt att nu göra närmare
efterforskningar rörande författarens identitet, vilket
vore synnerligen lätt, då manuskriptet till boken klätts
i finsk språkdräkt av en medarbetare i Helsingin Sanomat,
Leo Schulgin, har jag avstått därifrån. I Helsingfors tele-
fonkatalog finns emellertid en dekoratör Boris Björkelund
med adress Gräsviksgatan 6 B.

*Härliga hälsningar
Din tillv.*

Per
Per Fritzson

Departementssekreteraren Leif Leifland,
S t o c k h o l m.

övers.

Utdrag ur memoarboken Stalinille
menetetyt vuoteni av Boris Björke-
lund sid 336 (Werner Söderström Osa-
keyhtiö 1966)

Bilaga 2 till handbrev Fritzson-
Leifland 13.10.66

sidan 336:

..... Kort före min avresa från förflyttningslägret i Krasnojarsk i augusti 1955 ankom dit en gammal tysk, vars namn jag har glömt. Han var sjuttiofem år och under hela sin vistelse i lägret sjuk, varför han förblev i lägersjukhuset ända till sin avfärd.

När vi träffades, berättade han för mig, att tillsammans med honom på sjukhuset fanns som patient en svensk vid namn Wallenberg, som var mycket sjuk. Han visste inte vad mannen led av men hans tillstånd var i varje fall dåligt. Wallenberg hade hört att vissa tyskar talade om mig och bett mig underätta svenska ambassaden om hans vistelseort, ifall jag skulle lyckas komma hem till Finland. Jag blev mycket överraskad över att det fanns en svensk medborgare på lägret och frågade min bekant, hur han hade hamnat där och när. På det svarade min bekant, att Wallenberg hade anhållits i Budapest redan år 1945, då han var där med Svenska röda korset. Han anklagades för spioneri för amerikanarna och hade fått en tioårig dom för det. Någonting annat visste inte den, som jag talade med.

Efter två dagar kom från samma sjukhus en annan tysk, som hette Diehl och som efter frigivningen har bott i Östtyskland. Jag frågade honom om uppgifter om svensken. "Visst fanns där en sådan" svarade Diehl, "men han dog igår och flyttades till bårhuset". Någonting annat att berätta hade inte heller han.

.....

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Pressbyrå

17/10-66

Am/Lfw

P.M.

angående erbjudande från TV-Aktuellt
om förhandsavlyssning i rådgivande syfte.

... Lördagen den 15 oktober uppringdes UD:s pressbyrå av TV-aktuellt, som väntade en intervju till kvällens sändning med finländaren Boris Björkelund, som i sin nypublicerade bok nämner andrahandsuppgifter han hört om att Wallenberg 1955 skulle ha avlidit i ett fängelse i Krasnojarsk. Man ville att en tjänsteman, som var väl bekant med ärendet, skulle dels uttala sig om intervjun vore lämplig att sända, dels - därest så vore fallet - möjligen bidra med en UD-kommentar lagd till den inspelade intervjun.

Efter samråd mellan bitr. kabinetssekreterare Montan och departementssekreterare Leifland å ena sidan och Leifland och undertecknad å andra ringde jag upp redaktör Lövgren på TV-aktuellt och gav från UD:s sida följande besked: Vi är tacksamma för erbjudandet att förhandsavlyssna det inspelade bandet och vi vore också tacksamma att i sinom tid få en utskrift därav för att tillföra den dossier, där vi samlar allt relevant Wallenbergs-material, men då vi ändå inte ser oss ha någon möjlighet att kommentera intervjuens utsaga förrän vi närmare fått studera vad Björkelund

./.

har att säga i sin bok respektive de nu aktuella tidningsuttalandena och dagens intervju finner vi det inte meningsfullt att från den synpunkten lyssna på bandet. Vad den andra aspekten beträffar - en "rådgivande" avlyssning för att vägleda om programmets lämplighet för sändning - finner departementet det mindre lämpligt att genom förhandsavlyssning riskera att sätta sig i en situation, där man kunde komma att uppfattas såsom mer eller mindre påverkande TV:ns egen bedömning av sin nyhetsmässiga sändningspolitik.

Till detta genmälde redaktör Lövgren att han fann det egendomligt, att UD i ett fall som detta icke ville bidra med en bedömning av intervjuens värde. Som ingen i kvällens redaktion hade sysslat med Wallenbergsärendet kände man sig nu famlande i ett mörker, var det en helt bagatellartad historia eller var vittnesmålet "kanske en jätte-sensation t.o.m. på UD?"

Vad den farhågan beträffar, att det skulle göra sig om en nyhet av så sensationellt format, replikerade jag, kan vi nturligtvis i någon mån skingra villrådigheten genom att upprepa vårt svar i går till TT angående samma fråga, nämligen att UD sedan många år känt till att en finländsk medborgare vid namn Boris Björkelund år 1945 - 1955 vistats i sovjetisk fångenskap. Vidare har UD också sedan länge känt till att fängelset i Krasnojarsk hyst utländska fångar, efter som många olika vittnesmål som UD hört har avsett detta fängelse.

Programmet - uppenbarligen en förkortad version av den ursprungliga intervjun - sändes utan någon som helst kommentar.

Stockholm den 17 oktober 1966

Finn Börjeson

Finn Börjeson

17/10-66

Börjeson/asr

ang

förhandsavlyssning vid
program ang Wallenberg

ah YRS

Nr	Antal bil	
Ink dnr		
Avd P	Grupp 2	Mål I Eux

P.M.

angående erbjudande från TV-Aktuellt
om förhandsavlyssning i rådgivande syfte.

Lördagen den 15 oktober uppringdes UD:s pressbyrå av TV-aktuellt, som väntade en intervju till kvällens sändning med finländaren Boris Björkelund, som i sin nypublicerade bok nämmer andrahandsuppgifter han hört om att Wallenberg 1955 skulle ha avlidit i ett fängelse i Krasnojarsk. Man ville att en tjänsteman, som var väl bekant med ärendet, skulle dels uttala sig om intervjun vore lämplig att sända, dels - därest så vore fallet - möjligen bidra med en UD-kommentar lagd till den inspelade intervjun.

Efter samråd mellan bitr. kabinettsskreterare Montan och departementssekreterare Leifland å ena sidan och Leifland och undertecknad å andra ringde jag upp redaktör Lövgren på TV-aktuellt och gav från UD:s sida följande besked:

Vi är tacksamma för erbjudandet att förhandsavlyssna det inspelade bandet och vi vore också tacksamma att i sinom tid få en utskrift därav för att tillföra den dossier, där vi samlar allt relevant Wallenbergs-material, men då vi ändå inte ser oss ha någon möjlighet att kommentera intervjuens utsaga förrän vi närmare fått studera vad Björkelund

./.

Hylles av postexp

Avsänt med

☐ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

har att säga i sin bok respektive de nu aktuella tidningsuttalandena och dagens intervju finner vi det inte meningsfullt att från den synpunkten lyssna på bandet. Vad den andra aspekten beträffar - en "rådgivande" avlyssning för att vägleda om programmets lämplighet för sändning - finner departementet det mindre lämpligt att genom förhandsavlyssning riskera att sätta sig i en situation, där man kunde komma att uppfattas såsom mer eller mindre påverkande TV:ns egen bedömning av sin nyhetsmässiga sändningspolitik.

Till detta genmälde redaktör Lövgren att han fann det egendomligt, att UD i ett fall som detta icke ville bidra med en bedömning av intervjuens värde. Som ingen i kvällens redaktion hade sysslat med Wallenbergsärendet kände man sig nu famlande i ett mörker, var det en helt bagatellartad historia eller var vittnesmålet "kanske en jätte-sensation t.o.m. på UD?"

Vad den farhågan beträffar, att det skulle göra sig om en nyhet av så sensationellt format, replikerade jag, kan vi nturligtvis i någon mån skingra villrådigheten genom att upprepa vårt svar i går till TT angående samma fråga, nämligen att UD sedan många år känt till att en finländsk medborgare vid namn Boris Björkelund år 1945 - 1955 vistats i sovjetisk fångenskap. Vidare har UD också sedan länge känt till att fängelset i Krasnojarsk hyst utländska fångar, efter som många olika vittnesmål som UD hört har avsett detta fängelse.

Programmet - uppenbarligen en förkortad version av den ursprungliga intervjun - sändes utan någon som helst kommentar.

Stockholm den 17 oktober 1966

Finn Börjeson

Leifland/IH
KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer-
Telegram

STOCKHOLM 17 oktober 19 66		
N:o 254	BIL.	
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

Ang.

Svensk
Helsingfors

B r å d s k a n d e .

Edert chiffer 42.) Om finländska myndigheter d'accord avser vi Leifland låta höra Björkelund. Benäget inhämta sådant tillstånd. Om så önskas kan samtalet givetvis äga rum närvaro finländska tjänstemän. Angeläget Björkelund inte ger offentlighet samtalet. Leifland kan disponera endast torsdag eller fredag förmiddag sammanträffande Björkelund. Han anländer Helsingfors onsdag kl. 18.55 och avreser fredag kl. 12.05. Tela.)

Cabinet

Exp. 17.10.66 kl. 12⁴⁰ ES

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer- Telegram

Ang.

Wallenberg

(Pr.)

STOCKHOLM 17/10		1966
N:o 1214	BIL.	
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL 2

86

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

CHIFFERTELEGRAM

Från Svensk Helsingfors
Avsant den 16 / 10 19 66 kl. 10.30
Inkom den / 19 kl. telex
Utskrivet 4 ex. Detta är ex. nr 4

Lfw

SNEDELEG, NEW YORK
VCH 118
FÖR BELFRAGE. HÄGGLOF TELAR
42

CIT

~~Sänt chiffer 24.~~ Björkelund har ju numera själv givit svaret.
Oavsett det är det min övertygelse att finska myndigheter i dessa
ärenden letta framför allt av intresset att inte riskera något
trassel med Sovjetunionen. Vår ihärdighet i Wallenbergaffären har
man svårt att förstå. Det har bland annat Kekkonen sagt mig. SLUT.
CIT. Hägglof

KOPIA

Calc?

Coll.:
Dep U 328 B

Exp. den 17.10.66 kl. 10.35 Lfw

Leifland/IH

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer- Telegram

STOCKHOLM 17 oktober 1966

N:o

122 ✓

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MÅL.

Eu^I

Ang.

*Ang.
Fördraget f. hr minister.*

Swedeleg

New York

(Pr.)

För Kabinettssekreteraren.

Vi tillställt Hägglöf telegram följande lydelse:

"Om finländska myndigheter d'accord avser vi Leifland låta höra Björkelund. Benäget inhämta sådant tillstånd. Om så önskas kan samtalet givetvis äga rum närvaro finländska tjänstemän. Angeläget Björkelund inte ger offentlighet samtalet. Leifland kan disponera endast torsdag eller fredag förmiddag sammanträffande Björkelund. Han anländer Helsingfors onsdag kl. 18.55 och avreser fredag kl. 12.05. Tela."

Cabinet

Exp den 17.10 - 66 H.M.45-90

AF

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till

» 3 »

» 4 »

» 5 »

Leifland delgiven

aa/Hen

CHIFFERTELEGRAM

Från Helsingfors

Avsant den 18 / 10 1966 kl. 15.45

Inkom den telex 19 kl.

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr 30:3		43
Avd. P	Gr. 2	Mål. En ¹

(Pr.)

43

W Edert chiffer 25. Utrikesministeriet meddelat att inga hinder
föreligger mot att Leifland utan andras närvaro hör Björkelund.

Häglöf

Coll.:
Dep U 326 A

AF

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer-
Telegram

STOCKHOLM 21 oktober 1966		
N:o 34	BIL.	
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ¹

Ang.

Svensk

B o n n

Mer

✓
Vch 33 Primo. Diehl (möjligen Diehel) torde nu vara i 65- eller 70-årsåldern, möjligen bosatt södra Östtyskland. Under Hitler-tiden satt han troligen tidvis i koncentrationsläger. Secundo. Fråga också Suchdienst om man har några uppgifter om Karl Michelsen eller Michelson. Han torde före första världskriget ha varit bosatt Sankt Petersburg, därefter i Tyskland. 1955 i Sovjetiskt läger i Taischet. Ålder nu 75 à 80 år.

Cabinet

Exp. den 21.10.66 kl. 16.45 fw

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till *Teifland*
» 3 »
» 4 »
» 5 »

CHIFFERTELEGRAM

Från Bonn

Avsant den 2 / 11 1966 kl. 13.15

Inkom den *tel* 19 kl.

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr 13:B		18
Avd. P	Gr. 2	Mål. Eu ^I

m
18
aa/Lfw

Edra chiffer 33 och 34. Suchdiens^t meddelat inga uppgifter existerar där om uppehållsort eller Heimkehr Diehl eller Michelsen.

Jödahl

Coll.: *[Signature]*

Dep U 325 A

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Washington den 31 oktober 1966.

HP 1

2 bil. ✓

samtal med B. Björkelund

Strängt förtroligt.

*Utgått till
Kab. sek. As
pal. ch.*

266

Ink.	10/11	1966
Avd.	Gr.	Mål
P	2	Eu I

M (Gm)

Broder,

./.

Jag sökte Dig efter hemkomsten från Helsingfors men Du var då i Oslo. Närslutet sänder jag Dig ett genomslag av min P.M. angående samtalet med Boris Björkelund. Kanske också Belfrage är intresserad att få ta del av promemorian? Min slutsats är att spåret inte rimligen kan vara av något större intresse. Sedvanlig kontroll bör emellertid ske.

Ambassaden i Bonn får samtidigt ett exemplar som ytterligare underlag för sina efterforskningar.

./.

Sänder samtidigt min reseräkning. Får jag be Dig attesteras den och sedan skicka den till administrativa avdelningen.

Di Luitjens

Leif Leifland
Leif Leifland

Biträdande Kabinettssekreteraren Montan
Stockholm

P.M.

ang. samtal med Boris Björkelund den 21 oktober 1966.

Den 21 oktober 1966 hade jag ett samtal med finländske medborgaren Boris Björkelund i dennes bostad i Vihti, ett 40-tal kilometer norr om Helsingfors. Närvarande vid samtalet var även pressattachen Per Fritzson, ambassaden i Helsingfors.

Utöver uppgifterna i Dagens Nyheter den 14 oktober lämnade Björkelund vid samtalet följande kompletterande informationer.

Sedan han som en av Leino-fångarna överlämnats till den sovjetiska kontrollkommissionen i Helsingfors på våren 1945, hade han förts till Moskva där han tillbragt ungefär 1½ år i Ljubljanka, Lefortova och Butyrkaja. År 1946 hade han förts till Kirow, 1947 till Leningrad, 1948 till Juta, 1949 (september) till Vladimir, 1950 (januari) till Leforta, 1951 till Taischet och på våren 1955 till Poima.

I Vladimir, där han alltså vistades från september 1949 till januari 1950, hade Björkelund delat cell med en rad fångar av olika nationalitet: tre ester i cell 21, en kypare från Leipzig, två kineser samt en finländare vid namn Virigin. Björkelund karakteriserade sina medfångar som "obetydliga personer". Han hade under sin vistelse i Vladimir inte hört talas om att någon svensk fånge skulle vistas där.

Till Poima hade Björkelund kommit med en kontingent fångar som fått tillstånd att lämna Sovjetunionen. Större delen av denna kontingent hade varit tyskar, äldre personer - "läkare, officerare och andra tillhörande intelligentsian" - som förts till Sovjet efter kriget. Såvitt Björkelund förstått hade avsikten varit att fångarna, liksom många andra repatriander skulle föras till Potjma, där ett genomgångsläger fanns. Under transporten hade emellertid order kommit att transporten på grund av mottagningssvårigheter i Potjma i stället skulle dirigeras till Poima, en liten ort på järnvägen mellan Irkuskt och Krasnojarsk.

Under sin vistelse i Poima hade Björkelund av två tyskar, som legat på lägersjukhuset, hört att även Wallenberg skulle ha vistats på sjukhuset. Den ene av dessa tyskar var den i Dagens Nyheter nämnde Diehl (eller Diehel). Denne hade före kriget varit medlem av tyska socialdemokratiska partiet, suttit i nazistiskt koncentrationsläger och efter kriget häktats av den sovjetiska säkerhetstjänsten. Diehl, som nu borde vara 65 à 70 år gammal, är enligt Björkelund nu bosatt på en "Luftkurort" i södra Östtyskland. Han hade tidigare haft en kaféörelse på denna plats. Efter frigivningen hade Björkelund och Diehl korresponderat med varandra. Björkelund lovade att undersöka om han har kvar något brev från Diehl. Om så är fallet skulle han överlämna en kopia till Fritzson.

Den andre tyskens namn - som Björkelund inte kunnat erinra sig vid intervjun med Dagens Nyheters korrespondent i Helsingfors - skulle ha varit Karl Michelson (möjligen Michelsen). Denne hade före den ryska revolutionen varit bosatt i Sankt Petersburg och tala "bra ryska, fast med tysk accent". Efter revolutionen hade han återvänt till Tyskland. Troligen hade han före kriget varit knuten till något forskningsinstitut som sysslat med öst-europeiska frågor. Michelson borde, då han och Björkelund träffades i Poima år 1955, ha varit över 70 år. Han hade dessutom varit sjuklig, varför det enligt Björkelund vore föga troligt att han fortfarande är i livet.

Björkelunds under samtalet lämnade uppgifter om Diehls och Michelsons sammanträffande med den svenske fången på lägreets sjukhus överensstämmer med dem han lämnat till Dagens Nyheter. Några andra uppgifter av intresse sade han sig inte kunna erinra sig. Björkelund kunde t.ex. inte påminna sig om Diehl eller Michelson nämnt namn på några andra patienter på sjukhuset. Han kan inte heller erinra sig vilka andra fångar som delade cell med honom i Poima och som möjligen också hört Diehl och Michelson tala om den svenske fången.

Bedömning. Det finns väl i och för sig ingen anledning att betvivla att Björkelunds utsago är avgiven i god tro - låt vara att det förefaller en smula anmärkningsvärt att han dröjt mer än 10. år att vidarebefordra sina informationer. Utomordentligt starka skäl talar emellertid enligt min mening för att Diehls och Michelsons uppgifter om att Wallenberg skulle ha vistats i Poima är att hänföra till den rika ryktesfloran om Wallenberg. Det förefaller ytterst osannolikt att de sovjetiska myndigheterna år 1955, då flera svenska framställningar till Moskva gjordes, skulle låta Wallenberg vistas i sjukhuset vid öppet läger av genomgångskaraktär och där få träffa en rad fångar på väg hem till Västeuropa. Jag är alltså personligen ytterst skeptisk till Björkelunds uppgift - låt vara att han (liksom Diehl och Michelson) självklart kan vara i god tro.

Även om sålunda Björkelunds utsaga bör betraktas med skepsis, är det självklart angeläget att spåra Diehl och Michelson. Ambassaden i Bonn har också instruerats att kontakta Suchdienst med hemställan att få tillgängliga uppgifter om Diehl och Michelson.

New York den 25 oktober 1966.

Leif Leifland

14/11
Helsingfors den 2 november 1966.

P 1

1 bil.

Förtroligt.

INK UD		
Dnr	/	19

Tgm Bonn 15/11.

lfw

Broder,

./.

Härtill bifogad sänder jag Dig en kopia av det aktuella avsnittet av det brev från Ewald Vogel, Fischbeken-Haltweg 92, Hamburg-Neugraben till herr Boris Björkelund, vilket berördes i vårt samtal med den sistnämnde och vari ingår adressen till Willi Diel.

Gäskliga hälsningar

Per Fritzson

Departementssekreteraren Leif Leifland,
S t o c k h o l m.

Bad Mergentheim 7. Dez. 1958

Mein lieber Bob!

I

Große Freude hat es mir gemacht als ich deinen Brief erhalten habe. Das Schiff meines Freundes war früher in Helsinki ab mein Brief. Mein Freund fährt des öfteren nach Helsinki und es wird schon einmal klappen. Erstens muß ich dir mitteilen, daß ich 2. u. 3. u. einer 4 wöchentlichen Kur in Bad Mergentheim bin. Dieses Bad liegt in der Nähe von Stuttgart. Am 13. Dez. fahre ich wieder nach Hamburg zurück. Nun möchte ich auf deinen Brief zurückkommen. Betreffs Will Dill. Die Adresse von Will Dill stimmt nicht ganz. Er wohnt im Hause in der ~~vor~~ nicht Altenmark, sondern Altenbrock. Du wirst bestimmt Antwort erhalten wenn du diese Adresse schreibst. Erwin immer Horne schreibt dir auch. Horne war am 1. Dezember und sagte mir damals das er nach Westdeutschland gehen will und sich wieder zum Militär melden will. Es ist richtig und du hast recht ich habe früher in Kiel gewohnt, weil du schreibst du hast deinen Freund in Kiel gefragt und sollte sich noch mir erkundigen. Jedenfalls freue ich mich das du mich gefragt hast und mich nicht vergessen hast. Ich muß dir gestehen deine Fotografie habe ich oft angesehen und lange gezögert bis ich dir nun endlich einmal noch so langer Zeit ein Lebenszeichen von mir gab. Aber mein lieber Bob sei mir nicht böse. Wir wollen noch recht lange am Leben bleiben, damit wir

15

14/11
Washington den 8 november 1966.

\$ bil.

Lfen

Broder,

För ordningens skull får jag härmed översända till
Dig arkivexemplar av de handbrev Du lät skriva under
Ditt besök i Washington. Vi har för ordningens skull
behållit genomslag för vår speciella dossier i detta
ärende.

Hjärtliga hälsningar.

Din tillgivne

J. J. von Dardel
J.-J. von Dardel

Det var så mycket

att vi dröjer oss

Departementssekreteraren L e i f l a n d,
Utrikesdepartementet.

Washington den 31 oktober 1966.

HP 1

2 bil.

samtal med B. Björkelund

Strängt förtroligt.

ang

Nr	Antal bilagor 2	
Ink dnr		
Avd HP	Grupp 1	Mål Eu/1

Broder,

./.

Jag sökte Dig efter hemkomsten från Helsingfors men Du var då i Oslo. Närslutet sänder jag Dig ett genomslag av min P.M. angående samtalet med Boris Björkelund. Kanske också Belfrage är intresserad att få ta del av promemorian? Min slutsats är att spåret inte rimligen kan vara av något större intresse. Sedvanlig kontroll bör emellertid ske.

Ambassaden i Bonn får samtidigt ett exemplar som ytterligare underlag för sina efterforskningar.

./.

Sänder samtidigt min reseräkning. Får jag be Dig attesteras den och sedan skicka den till administrativa avdelningen.

Leif Leifland

Biträdande Kabinettssekreteraren Montan
Stockholm

Gyp. 1. 11. 66

RB

P.M.

ang. samtal med Boris Björkelund den 21 oktober 1966.

Den 21 oktober 1966 hade jag ett samtal med finländske medborgaren Boris Björkelund i dennes bostad i Vihti, ett 40-tal kilometer norr om Helsingfors. Närvarande vid samtalet var även pressattachén Per Fritzon, ambassaden i Helsingfors.

Utöver uppgifterna i Dagens Nyheter den 14 oktober lämnade Björkelund vid samtalet följande kompletterande informationer.

Sedan han som en av Leino-fångarna överlämnats till den sovjetiska kontrollkommissionen i Helsingfors på våren 1945, hade han förts till Moskva där han tillbragt ungefär 1½ år i Ljublanka, Lefortova och Butyrkaja. År 1946 hade han förts till Kirov, 1947 till Leningrad, 1948 till Jutka, 1949 (september) till Vladimir, 1950 (januari) till Leforta, 1951 till Talschet och på våren 1955 till Poima.

I Vladimir, där han alltså vistades från september 1949 till januari 1950, hade Björkelund delat cell med en rad fångar av olika nationalitet: tre öster i cell 21, en kypare från Leipzig, två kineser samt en finländare vid namn Virigin. Björkelund karakteriserade sina medfångar som "obetydliga personer". Han hade under sin vistelse i Vladimir inte hört talas om att någon svensk fånge skulle vistas där.

Till Poima hade Björkelund kommit med en kontingent fångar som fått tillstånd att lämna Sovjetunionen. Större delen av denna kontingent hade varit tyskar, äldre personer - "läkare, officerare och andra tillhörande intelligentskan" - som förts till Sovjet efter kriget. Såvitt Björkelund förstått hade avsikten varit att fångarna, liksom många andra repatriander skulle föras till Potjma, där ett genomgångsläger fanns. Under transporten hade emellertid order kommit att transporten på grund av mottagningssvårigheter i Potjma i stället skulle dirigeras till Poima, en liten ort på järnvägen mellan Irkuskt och Krasnojarsk.

Under sin vistelse i Poima hade Björkelund av två tyskar, som legat på lägersjukhuset, hört att även Wallenberg skulle ha vistats på sjukhuset. Den ene av dessa tyskar var den i Dagens Nyheter nämnde Diehl (eller Diehel). Denne hade före kriget varit medlem av tyska socialdemokratiska partiet, suttit i nazistiskt koncentrationsläger och efter kriget häktats av den sovjetiska säkerhetstjänsten. Diehl, som nu borde vara 65 å 70 år gammal, är enligt Björkelund nu bosatt på en "Luftkurort" i södra Östtyskland. Han hade tidigare haft en kaféörelse på denna plats. Efter frigivningen hade Björkelund och Diehl korresponderat med varandra. Björkelund lovade att undersöka om han har kvar något brev från Diehl. Om så är fallet skulle han överlämna en kopia till Pritzson.

Den andre tyskens namn - som Björkelund inte kunnat erinra sig vid intervjun med Dagens Nyheters korrespondent i Helsingfors - skulle ha varit Karl Michelson (möjligen Michelsen). Denne hade före den ryska revolutionen varit bosatt i Sankt Petersburg och tala "bra ryska, fast med tysk accent". Efter revolutionen hade han återvänt till Tyskland. Troligen hade han före kriget varit knuten till något forskningsinstitut som sysslat med öst-europeiska frågor. Michelson borde, då han och Björkelund träffades i Poima år 1955, ha varit över 70 år. Han hade dessutom varit sjuklig, varför det enligt Björkelund vore föga troligt att han fortfarande är i livet.

Björkelunds under senaste året lämnade uppgifter om Diehl och Michelsons sammanträffande med den svenske fången på lägresta sjukhus överensstämmer med den han lämnat till Fagans Nyheter. Några andra uppgifter av intresse sade han sig inte kunna erinra sig. Björkelund kunde t.ex. inte påminna sig om Diehl eller Michelson något namn på några andra patienter på sjukhuset. Han kan inte heller erinra sig vilka andra fångar som delade cell med honom i Poima och som möjligen också hört Diehl och Michelson tala om den svenske fången.

Bedömning. Det finns väl i och för sig ingen anledning att betvivla att Björkelunds utsaga är avgiven i god tro - låt vara att det förefaller en smula anmärkningsvärt att han dröjt mer än 10 år att vidarebefordra sine informationer. Utomordentligt starka skäl talar emellertid enligt min mening för att Diehl och Michelsons uppgifter om att Wallenberg skulle ha vistats i Poima är att hänföra till den rika ryktesfloran om Wallenberg. Det förefaller ytterst osannolikt att de sovjetiska myndigheterna år 1955, då flera svenska framställningar till Moskva gjordes, skulle låta Wallenberg vistas i sjukhuset vid öppet läger av genomgångsaktör och där få träffa en rad fångar på väg hem till Västernorrland. Jag är alltså personligen ytterst skeptisk till Björkelunds uppgift - låt vara att han (liksom Diehl och Michelson) självklart kan vara i god tro.

Även om sålunda Björkelunds utsaga bör betraktas med skepsis, är det självklart angeläget att spåra Diehl och Michelson. Ambassaden i Bonn har också instruerats att kontakta Suchdienst med hemotviljan att få tillgängliga uppgifter om Diehl och Michelson.

New York den 25 oktober 1966.

Leif Lofland

Washington den 31 oktober 1966.

HP 1

1 bil.

samtal med B. Björkelund

Strängt förtroligt.

ang

Nr	Antal bilagor	
	1	
Ink dnr		
Avd	Grupp	Mål
HP	1	Eu/1

Broder,

./.

Närslutet sänder jag Dig en promemoria över samtal i Finland nyligen med Boris Björkelund. Du har säkert läst om honom i tidningarna. De telegrafiska instruktioner ambassaden nyligen fått avser detta spår.

Som Du ser är jag för närvarande i Förenta Staterna. Jag fruktar att min Tysklands-resa i detta ärende får skjutas till våren. Men då måste en storstädning ske som grundval för en föredragning för Statsministern inför det sovjetiska regeringschefsbesöket, som antagligen blir av på sommaren 1967.

Leif Leifland

Attachén S j ö s t r ö m

Bonn

Esp. 1.11.66
RB

samtal med B. Björkelund

Washington den 31 oktober 1966.

HP 1

1 bil.

Strängt förtroligt.

ang

Nr	Antal bilagor	
	1	
Ink dnr		
Avd	Grupp	Mål
HP	1	Eu/1

Broder,

./.

Närslutet ber jag, något försenad på grund av
annan utlandsresa, få tillställa Dig en promemoria över
mitt samtal med Boris Björkelund.

Leif Leifland

Ambassadören H ä g g l ö f
Helsingfors

Washington den 31 oktober 1966.

HP 1

1 bil.

samtal med B. Björkelund

Strängt förtroligt.

ang

Nr	Antal bilagor 2	
	1	
Ink dnr		
Avd HP	Grupp 1	Måln. Ei/1

Broder,

./. Närslutet ber jag, något försenad på grund av annan utlandsresa, få tillställa Dig en promemoria över mitt samtal med Boris Björkelund.

Leif Leifland

Byråchefen Danielsson
Rikspolisstyrelsen
Box 12256
Stockholm 12

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

dr. Mezey's Sverige-
resa 1966
("1.000-årsboken")

15711-66
Budapest den 10 november 1966

Nr 251

I 16 Eu

2 bil.

Li 13

Till Utrikesdepartementet

./.

Härmed har jag äran insända en av beskickningens juridiske rådgivare dr. I. Mezey författad berättelse (på tyska) över hans besök i Sverige i juni i år på inbjudan av Svenska Institutet, under vilket han bl.a. undersökte möjligheterna för utgivande av en av beskickningen planerad skrift om svensk-ungerska förbindelser under 1.000 år (med arbetsnamnet "1.000-årsboken").

Ett exemplar har direkt tillatämlts Svenska Institutet.

./.

Det är min förhoppning att berättelsen genom departementets försorg skall kunna mångfaldigas och distribueras. - Dr. Mezey har själv bidragit med en (bifogad) lista å organisationer och personer som han anser borde få emotse ett exemplar.

Torsten Brandel

Dr. István Mezey

B e r i c h t

einer Reise nach Schweden zwecks Vorbereitung
der Ausstellung und des Buches über die 1000
Jahre-alten schwedisch-ungarischen Beziehungen

Budapest 1966.

B e r i c h t

einer Reise nach Schweden zwecks Vorbereitung
der Ausstellung und des Buches über die 1000
Jahre-alten schwedisch-ungarischen Beziehungen

Auf Einladung des Schwedischen Institutes habe ich den
Monat Juni 1966 in Schweden verbracht um die auf die Initiative
des Herrn Botschafters Torsten Brandel geplante Ausstellung und
die Herausgabe eines Buches "Tausendjährige Beziehungen zwischen
Ungarn und Schweden" vorzubereiten.

Am 6. Juni hat mich der Direktor des Svenska Institutets
Herr John W. Walldén empfangen. Er versicherte, dass das Institut
die bisherigen Vorbereitungen mit grossem Interesse verfolgt habe
und das Programm nach der Regelung der Budgetfrage verwirklicht
werden könne. Er hat mit Freude zur Kenntnis genommen, dass unga-
rischerseits mit der Zusammenstellung des Materials das Geschichts-
wissenschaftliche Institut der Ungarischen Wissenschaftlichen
Akademie beauftragt wurde. Ich habe bei dieser Gelegenheit den
Wunsch der ungarischen Mitarbeiter vermittelt, dass auch von schwe-
discher Seite eine ähnliche Stelle bestimmt sein möge damit die
Fachleute beider Länder den direkten Kontakt miteinander je früher
aufnehmen könnten.

Bei unseren Besprechungen wurde in Betracht gezogen, dass
die Vorbereitung des geplanten wissenschaftlichen Werkes und der
dazu gehörigen Dokumentation ziemlich lange Zeit in Anspruch nehmen
wird, deswegen sollte man während der Zwischenzeit ein Teilprogramm
zum Ziel setzen z.B. eine Bücherausstellung und die Herausgabe einer
Monographienserie /Acta Sueco-Hungarica/. Einige Hefte dazu sind
bereits fertiggestellt /Árpád Markó: Die Schlacht von Romhány und
die Reise des Königs Karl XII über Ungarn.- Dr. Imre Bartók: Schwe-
dische-ungarische ärztliche Beziehungen.- Sándor Kozocsa und György

Radó: Schwedische-ungarische Bibliographie.- Sándor Mihalik:
Ungarische Goldschmiedkunst in Schweden./

Über diese Themen habe ich auch mit dem ungarischen Botschafter in Stockholm Herrn Ferenc Esztergályos am 22. Juni eine Besprechung gehabt. Herr Botschafter Esztergályos befürwortete alle unseren Pläne, war aber der Ansicht, dass es nicht genügend sei, dass die ungarischen und schwedischen Experten während der Vorbereitung im brieflichen Kontakt miteinander stünden, es wäre auch notwendig, dass ein schwedischer Experte in Budapest und ein ungarischer in Schweden arbeite.

Zwecks Erleichterung der finanziellen Problemen der Herausgabe des Buches und der Monographienserien habe ich am 20. Juni eine präliminäre Besprechung mit Herrn Dir. Iván Bakonyi, Vertreter schwedischer Papierfabriken geführt. Er hält es für durchaus möglich, dass die schwedischen Papierfabriken das notwendige Papier unentgeltlich zur Verfügung stellen, falls ungarischerseits der Druck und die Illustrationen gesichert werden.

Das grösste auf die schwedische-ungarische^v Beziehungen bezügliche Material befindet sich im Schwedischen Staatsarchiv /Riksarkivet/. Herr Åke Kromnow, Generaldirektor des Reichsarchivs /Riksarkivarien/ hat mich am 16. Juni empfangen. Er hat sowohl zu der Ausstellung, wie zu der Herausgabe des Buches die Mitwirkung des Staatsarchivs in Aussicht gestellt, seine Experten werden helfen alle Ungarn betreffenden Dokumente auffindig zu machen und uns zur Verfügung zu stellen. Einige wichtige Schriftstücke hat man - auf Grund der früheren Briefwechsel - schon bereit gestellt. Um davon die wichtigsten zu erwähnen:

Tagebuch des Grafen Ture G. Bielke über die Fahrt des Königs Karl XII. durch Ungarn.

Aufzeichnungen des Gardenkapitäns Christian Giert /Anteckningar/ über den Zug der schwedischen Truppen über Ungarn.

Berichte des Gesandten des Königs Gustav Adolf, Paul Strassburg, über seine Mission am Hofe des Fürsten Georg Rákóczi /1631-1633/.

Verschiedene Dokumente über die Verbindungen des Königs Karl X. mit dem Fürsten Georg Rákóczi II.

Briefwechsel des Königs Gustav Adolf mit seinem Schwager:
Gabriel Bethlen, Fürst von Transylvanien.

Bündnisantrag des Generals Torstensson an Georg Rákóczi II.
/1642/.

Briefwechsel zwischen der Königin Christina und Georg
Rákóczi II. /30.Dez.1644/.

Bericht des schwedischen Gesandten Benedikt Skytte aus
dem Hofe des Fürsten Georg Rákóczi II./1651./

Berichte der Gesandten Gotthart Nelling und Celestin
Sternbach über ihre Verhandlungen mit Georg Rákóczi II.

Briefwechsel des schwedischen Gesandten Gabriel Oxenstierna
mit Michael Apafi, Fürst von Transylvanien /1687/.

Brief der Fürstin Amalie von Hessen, Frau des ungarischen
Nationalhelden Ferenc Rákóczi II. an König Karl XII von Okt.1701,
in welchem sie den schwedischen König um Intervention wegen Frei-
lassung ihres Gemahls bittet.

Brief des Fürsten Ferenc Rákóczi II. an König Karl XII.
/1702/.

Befehl des König Karl XII. an seinen Gesandten in Wien zur
Intervention bei dem Wiener Hof in der ungarischen Angelegenheit.

Dankbrief der Fürstin Amalie Rákóczi an König Karl XII.
etz. etz.

Kunstschatze, die für Ungarn besonderes Interesse haben,
habe ich in Stockholm im Historischen Museum /Statens Historiska
Museum/, im Nordischen Museum /Nordiska Museet/ und in der König-
lichen Leibrüstkammer /Kung.Livrustkammaren/ gefunden.

In dem Historiska Museum wollte ich das Reliquienkästchen
der Heiligen Elisabeth /1207-1231/ aus dem königlichen Hause der
Árpáden besichtigen. Es handelt sich um einen goldenen Kelch mit
einer offenen Krone. Im Jahre 1631 hätten es die Schweden aus
Würzburg als Kriegsbeute mitgenommen. Entsprechend der Fachlitera-
tur /Vie de sainte E. de Hongrie, duchesse de Thuringe. Paris
1903; Wegele: Sybels.Hist.Zeitschrift 1861; Börner: Neues Archiv
für ältere deutsche Geschichtskunde./ sollte das Kästchen im
Historiska Museum aufbewahrt werden. Es war aber dort nicht zu
finden, wir hoffen aber, dass die schwedischen Museologen den

ältesten, in Schweden befindlichen ungarischen Kunstschatz auffindig machen werden können.

Mein Besuch im Historiska Museum war aber doch nicht ohne Nutzen, Herr Bengt Schönback, ein leitender Mitarbeiter des Museums hat meine Aufmerksamkeit auf die archeologische Sammlung des Museums gelenkt, wo einige wichtige Gegenstände des Bronzezeitalters aus dem jetzigen Gebiet Ungarns stammen sollen.

Das wichtigste Stück von diesen ist eine kunstvoll gearbeitete bronzene Urne, die man in Balkakra /Skåne/ ausgegraben hat. Diese ist in Skandinavien alleinstehend, eine ähnliche Urne ist in Europa nur in Ungarn vorgekommen. Ausserdem gibt es hier noch zwei bronzene Schwerter /Inv.No.14.350 und 20.336/, das erste wurde in Bragby /Uppland/, das andere in Sköllersta ausgegraben. Die beiden sollen aus dem Gebiet des jetzigen Ungarns stammen. Auch ein bronzenes Beil hat die Aufschrift: "fran Ungern" /aus Ungarn/.

Die schwedischen Archeologen /Herr Bengt Schönback und Frau Dr.Ingrid Swartling, beide: Statens Historiska Museum, Storgatan 4.Stockholm/ möchten mit ungarischen Berufskollegen in Verbindung treten um die Zusammenhänge der Funde aus dem Bronzezeitalter mit ihnen zu erörtern.

Als wir das im Jahre 1907 eröffnete Nordiska Museet /Nordisches Museum/ besucht haben, haben wir keine Hoffnung gehabt dort Ungarn betreffende Gegenstände zu finden, da es Zweck und Ziel des Nordischen Museums ist das Leben des schwedischen Volkes von Ende des Mittelalters bis in unsere Tage zu schildern. Als wir aber den Raum 14.verliessen, wo eine Ausstellung die älteren schwedischen Fischfangmethoden zeigt und der Besucher mit den verschiedenen Fischarten und ihren Verbreitungsgebieten vertraut gemacht wird, sind wir in einen kleinen Nebenraum gekommen, in dem eine reichhaltige Silbersammlung ausgestellt ist. Sie besteht aus Schmuck, einer Anzahl von Brautkronen, Bechern usw., sowie einer Auswahl von Silberlöffeln vom Ende des Mittelalters bis zum Beginn des 19.Jh. Dieser Raum 15 enthält die Silbersammlung der Frau Therese Kjellberg. Vier Silberlöffel und ein prächtiger Kerzenbehälter dieser Sammlung führen das Meisterzeichen des aus Ungarn

stammenden Meisters: Sigismund Noviszády jun. Sein Vater Sigismund Noviszády, der Ältere wurde in Lőcse /Oberungarn/ geboren, ist nach Schweden ausgewandert und 13 März 1697 in die Zunft der Goldschmiede von Karlskrona aufgenommen worden. Der jüngere Noviszády ist schon in Schweden geboren, hat seinen Vater in seiner Kindheit verloren, später ist er nach Stockholm gekommen, wo er die Goldschmiedekunst erlernt hat. Späterhin kehrte er nach Karlskrona zurück, wo er mehr als vierzig Jahre arbeitete und auch zum Vorsteher seiner Zunft gewählt wurde.

Im Frühjahr 1947 hat man im Nordiska Museet die Lappische Ausstellung eröffnet. Diese Ausstellung stellt sowohl die älteste lappische Kultur da, wie das heutige Leben der Lappländer. Die Lappen bestehen aus ungefähr 32.000 Personen, wovon rund 10.000 auf Schweden fallen. Unter diesen unterscheidet man wiederum zwei Gruppen, sesshafte oder Waldlappen und Wander - oder Berglappen. Während die Waldlappen ständig in den Region der grossen Wälder verbleiben, leben die Wanderlappen nur im Winter in den Wäldern, im Sommer aber ziehen sie ins Hochgebirge, um dort ihre Renttierherden zu weiden, bis sie die kalte Jahreszeit wieder in die Wäldertäler zurücktreibt.

In Anbetracht der Verwandtschaft der lappischen Sprache mit der ungarischen, kann die lappische Ausstellung des Nordiska Museums für Ungarn von besonderem Interesse sein. Es ist deswegen zu bedenken, ob nicht zu empfehlen wäre einen Teil dieser Sammlung entweder im Rahmen der geplanten Ausstellung der tausendjährigen Beziehungen zwischen Ungarn und Schweden, oder als eine selbständige Ausstellung in Budapest zu präsentieren.

In dem nach den Plänen von Professor I.G.Clason 1890-1907 errichteten prächtigen Gebäude des Nordiska Museums befindet sich die Königliche Leibrüstkammer /Kungl.Livrustkammaren./. Es war sehr leicht dort in der Halle "K" die Kriegsausrüstung des Fürsten Gabriel Bethlen zu finden, die er seinem Schwager, dem König Gustav II. Adolf geschenkt hat. Die Ausrüstung die aus Dolch, Sattel, Pferdegeschirr, Säbel und Streitkolben besteht, ist in einer be-

sonderen Vitrage ausgestellt, hat die Inventarnummer 3841-3848 und führt eine Aufschrift in schwedischer und englischer Sprache. /"Turkish equestrian equipment with sabre, dagger and putshan. Gift to Gustavus II. Adolphus from his brother in law, Bethlen Gábor /sic!/ of Transsylvania."/ Ein persischer Ehrensäbel ist gleichfalls Geschenk des Fürsten Gabriel Bethlen an seinem Schwager. In der Livrustkammaren befindet sich weiters ein türkischer Zelt aus Buda und das Schwert des Fürsten von Transsylvanien und späteren Königs von Polen István Báthory /1580-1629/.

Als wir das Stadthaus /Stadshuset/, das im Jahre 1923 eingeweihte Meisterwerk von Ragnar Östberg, das seine drei Kronen gegen den Himmel schwingt, betreten haben, wollten wir nur nochmals dieses wichtige Gebäude der modernen Zeit besichtigen, haben aber nicht daran gedacht, dass wir auch hier etwas finden werden, was auf die schwedisch-ungarischen Beziehungen erinnert. Im Prunksaal aber, dessen Wand die Mosaikporträts der hervorragendsten Gestalten der schwedischen Geschichte dekorieren, bemerkten wir das Bild "des Engels von Sibirien", der heldemütigen Elsa Brändström, die zehntausende der ungarischen Kriegsgefangenen gerettet hat. Die erregte Stimmung des Wiedersehens mit Elsa Brändström hat sich noch gehoben, da unser Begleiter bei dieser Gelegenheit der junge Stadtvater von Stockholm Herr Staffan Hedblom war, ein Neffe des in Sibirien Heldentod gelittenen Sven Hedbloms, Mitarbeiters von Elsa Brändström.

Im Jahre 1929, zehn Jahre nach der Gründung des Museums für Ostasiatische Kunst in Budapest, hat man in Stockholm in den Räumlichkeiten der Handelshochschule das Ostasiatische Museum /Ostasiatiska Museet/ geöffnet. Den Grund des Budapester Museums hat die Sammlung von Francis Hopp gegeben, in Schweden die wissenschaftliche Entdeckungen von Sven Hedin, Johan Gunnar Anderson, Bernhard Karlgren und Osvald Sirén haben das Interesse der Öffentlichkeit auf die Sammlung von chinesischen Antiquitäten gelenkt. König Gustav VI. Adolf, der damalige Kronprinz, ein in der ganzen Welt anerkannter Wissenschaftler der ostasiatischen Kunst, hat das Patronat der im Jahre 1914 in Stockholm zum erstenmal organisierten

China-Ausstellung angenommen und seither hat sich von Jahr zu Jahr die Zahl der Sammler der chinesischen Kunstgegenstände in Schweden vermehrt.

Die Sammlung des Östasiatiska Museet ist sowohl aus staatlichen Mitteln wie aus Geschenken von Privatsammlern so umfangreich geworden, dass das alte Gebäude schon nicht mehr geeignet war. Im Jahre 1959 hat die Regierung das Tyghuset, ein repräsentatives Barockgebäude für das Museum hergestellt und das Östasiatiska Museet ist heute eine der reichsten und bestens organisierten Sammlungen von der Steinzeit bis zu dem 18.-ten Jahrhundert.

Das ungarische Östasiatische Museum und das Östasiatiska Museet sind miteinander im Kontakt. Das ungarische Museum erhält regelmässig "The Bulletin of the Museum of Far Eastern Antiquities" und vermittelt dem schwedischen Partner seine Publikationen. Die wechselseitigen Beziehungen der beiden Museen könnte man aber in der Zukunft noch erweitern. Da die Sammlungen des Östasiatiska Museet hauptsächlich aus Antiquitäten bestehen und bis Ende des 18.-ten Jahrhunderts dauern, dagegen datieren sich die Kunstschatze des ungarischen Östasiatischen Museums - in grossen und ganzen - von dem 18. Jahrhundert anfangen, könnten sich die beiden Institutionen ergänzen und ihr Material in den respektiven Ländern von Zeit zu Zeit ausstellen.

Nach meiner Heimkehr aus Schweden habe ich darüber mit Dr. Tibor Horváth, Direktor des Östasiatischen Museums Besprechungen geführt und er hat die Verwirklichung dieser Idee für sehr nützlich und durchführbar gehalten.

Ausser den öffentlichen Sammlungen sind auch im privaten Besitz sehr wertvolle Reliquien der schwedischen-ungarischen Beziehungen.

Die Familie Rudbeck pflegt pietätsvoll das Andenken der beiden Verfahren: Olof Rudbeck, des Älteren und Olof Rudbeck jun. Als wir das jetzige Haupt der Familie, Herrn Gustav Rudebeck, /der Schwager des Herrn Botschafters Torsten Brandel ist/ besuchten, zeugte er uns u.a. die Portraits der beiden Vorfahren, die Bahnbrecher der finno-ugrischen Sprachwissenschaft waren.

Olof Rudbeck d.A. /1630-1702/ ist unter den Wissenschaftlern in Schweden des 17. Jh. derjenige, von dem sich das meiste Material gesammelt zur Klärung der Beziehungen zwischen Finnisch-Ugrisch, erhalten hat. Seine wertvollen Manuskripte, u.a. eine Sammlung von Vorarbeiten zur Atlantika, erwarb Graf Carl Gustav Bielke /1683-1754/, der eine Manuskriptensammlung auf seinem in Uppland liegenden Gut Salsta begründet hatte. Im Jahre 1751 kaufte der Herr von Skokloster, Graf Erik Brahe, das Gut Salsta. Er verlegte die Sammlungen Bielkes, sowohl die Bücher und auch die Handschriften, nach Skokloster und begründete auf diese Weise eine grosse Bibliothek. Die eigentlichen Manuskripte befinden sich jetzt im Schwedischen Staatsarchiv, in den Sammlungen von Skokloster.

Olof Rudbeck jun. /1660-1740/, der zwar kein Philologe war sondern Anatom und Botaniker, versuchte in seinem im Jahr 1717 erschienenem Werke "Specimen" zu beweisen, dass die Finnen nicht mit den Letten, sondern mit den Ungarn sprachlich verwandt sind. Seine These unterstützte er mit 101 ungarisch-finnischen Wortvergleichen.

Mit dem Nachkömmling des grossen Gelehrten über dieses Thema zu sprechen, wird mir stets ein unvergessliches Erlebnis bleiben.

Eine wertvolle Dokumentation-Sammlung der schwedisch-ungarischen Beziehungen besitzt Frau Signe Leffler, Witwe des Professors Béla Leffler.

Béla Leffler /1887-1936/ war nicht nur ein authentischer Chroniker der schwedisch-ungarischen Geschichte, er hat auch zu der Entwicklung der beiderseitigen kulturellen Beziehungen viel beigetragen. Frau Signe Leffler, selbst eifrige Übersetzerin von Moritz Jókai, Kálmán Mikszáth, Ferenc Herczeg, Zsigmond Móricz, zeugte uns zuerst ein vergilbtes Papierblatt: Eine Einladungskarte vom Jahre 1909 des fortschrittlichen Jugendvereins "Bethlen Gábor Klub" zu einem Literaturabend, wo der damalige Universitätsstudent Béla Leffler unter dem Titel "Bellmann, der schwedische Anakreon" einen Vortrag hielt. Dieser folgte eine so grosse literarische Tätigkeit, die selbst eine kleine Bibliothek ausmacht: Übersetzungen der Romane von Selma Lagerlöf, Werner von Heidenstamm, Strindberg, Fröding,

Karlfeldt und Monographien über Ungarn /Ungarn i Kultur och Historia. Ungerns Litteratur på Svenske. Ungerns Konst etz./

Sehr bedeutend sind seine Quellenstudien. Von ihm haben wir erfahren, dass die erste ausführliche Studie der ungarischen Literatur in schwedischer Sprache im Jahre 1797 in der von Silferstolpe herausgegebenen Literatur-Tidninge erschienen ist und dass der erste Roman von Jókai mit dem Titel "De fattiga rika" in der Übersetzung von Karl Hengren im Jahre 1875 bei dem Verlag Bonnier erschienen ist.

Lefflers Verdienst ist, dass er den Petöfi-Kult in Schweden und die schwedische Teilnahme in dem ungarischen Freiheitskampfe von 1846-1849 bearbeitet hat. Die Schweden hatten ganz bis Mitte des 19. Jahrhunderts nur soviel Kenntnis von dem ungarischen Volk und dessen Literatur genommen, wie sie eben in deutschen Quellen finden konnten. Die Revolution von 1848, die ganz Europa durchbrauste, brachte Ungarn näher zu Schweden. Der Freiheitskampf zog viele tapfere und begeisterte Jünglinge aus fernen Ländern nach Ungarn. Unter diesen befanden sich auch einige schwedische Soldaten, die nach tapferen Kämpfen wieder zurückkehrend, im Kreise ihrer Landsgenossen dem ungarischen Volke und auch der ungarischen Literatur manche Freunde erwarben. Das Eindringen von Petöfis Dichtung in Schweden steht im engem Zusammenhange mit diesen schwedischen Freiheitskämpfern.

Als ersten unter ihnen erwähnt Professor Leffler den Husarenoffizier Carl Westerberg, der, nachdem er ruhmvoll im dänischen Heere gedient, sobald er von Ausbruch des Freiheitskrieges hörte, nach Ungarn eilte und in Görgeys Armeekorps eintrat. Noch während des Krieges sandte er einige Nachrichten an die schwedischen Zeitungen und wieder nach Schweden zurückgekehrt, erinnerte er sich immer mit grossem Enthusiasmus der schweren Monate, die er unter den tapferen, streitenden Magyaren verbracht hatte. Seinen begeisterten Nachrichten können wir den interessanten und die ungarischen Freiheitshelden so hoch preisenden Artikel verdanken, der im Jahre 1849 unter dem Titel "Ungrarne" in der schwedischen Zeitung Nya Skanske Correspondenten /Lund 26. Mai/ erschien.

Wechselnde Geschichte erlebte ein anderer Schwede, namens Igelström aus Stockholm, der noch als junger Riemergesell sein Vaterland verliess und im Jahre 1848 schon mit grauem Kopfe in ein ungarisches Honvédregiment eintrat. Er kämpfte mutig teils unter Görgey teils unter Bem, wurde aber bald gefangen und musste sechs Jahre lang in einer österreichischen Festung im Gefängnis liegen; verarmt und krank kehrte er nach seiner Vaterstadt zurück, wo er bald darauf starb.

Leffler schilderte auch das Schicksal eines anderen Schweden namens Fredrik Theodor Krook, der in derselben Kompanie wie Petőfi diente und später nach seiner Rückkehr in die Heimat Petőfis Namen in weiten Kreisen verbreitete.

Wie lebhaft der ungarische Freiheitskrieg die Gemüter der Schweden beschäftigte, beweist am besten, dass ein gediegener Dichter Axel Gustav Virgin /1813-1900/ eine längere poetische Erzählung aus der Zeit unmittelbar nach der Revolution schrieb. Schon aus dem ersten Gesang "Efter Világos" strömt uns seine Sympathie entgegen, wie er das traurige Schicksal der Magyaren schildert.

Ungern! Stolta, ädla land,
Son en häpen verld beundrat,
Da din hjelteeska dundrat
Öfter Theiss och Donaus strand,
Da du slet förtryckets band
Och din höjda frihetsfackla
Kom en envaldstron att vackla,
Förd till undergångens rand:

- - - - -

Der Name Petőfis - wie Professor Leffler feststellte - war dem schwedischen Publikum schon nicht ganz unbekannt, weil einige seiner Gedichte in verschiedenen schwedischen Blättern bereits erschienen waren. Einer der ersten Petőfi-Übersetzer ist Karl Johann Ekeblad, der schon in den sechziger Jahren einige Petőfi Lieder veröffentlichte. Den vornehmsten Platz aber unter den Petőfi-Übersetzern nimmt Viktor Emanuel Öman, ein berühmter Poet und gewissenhafter Gelehrter, ein. Durch seine Übersetzungen erschien Petőfis Dichtkunst zum erstenmal in Schweden in ihrer ursprünglichen kräftigen Gestalt.

Dass Petöfi in seiner originalen Schönheit und Anziehungskraft in Schweden erschienen ist, können wir den Brüdern Schöldström Birger, Karl Wilhelm und Otto verdanken. Nach langjährigen, fleissigen Studien gab Birger Schöldström sein Werk heraus unter dem Titel "Harposlag och Svärdsklang" /Harfenton und Schwertklang/. Diese Biographie steht - laut Leffler's Beurteilung - nicht nur an erster Stelle unter den ausländischen Petöfibüchern, sondern kann auch mit den besten Dichtercharakteristiken verglichen werden.

In die Spätnacht hinein hat Frau Signe Leffler in der schönen Stockholmer Wohnung ihres Sohnes, Herrn Sven Leffler, das Lebenswerk ihres Mannes uns vorgeführt. Sie erzählte über sein Besuch im Sommer 1926 bei dem damals sechsundsiebzighjährigen Poet Karl Wilhelm Schöldström, der seine Manuskripte und Bücher über Petöfi ihrem Mann schenkte. Frau Leffler zeigte uns auch die letzte Studie ihres Mannes, in welcher er die Wirkung Petöfis auf den grossen schwedischen Dichter Axel Erik Karlfeldt behandelte.

Gleichzeitig mit der vielseitigen Kulturarbeit in Schweden des Professors Béla Leffler hat Valdemar Langlet seine Pionierarbeit in Ungarn entfaltet.

Valdemar Langlet /1872-1960/ kam im Jahre 1931 als junger Philolog nach Ungarn und bereiste das Land zu Pferde. In seinem ersten Buch über Ungarn: "Zu Pferde durch Ungarn", die vielen anderen folgten, schilderte er seine Erlebnisse. Durch seine Übersetzungen hat das schwedische Publikum die zeitgenössische ungarische Litteratur kennen gelernt. Auf seine Initiative wurden in Stockholm ungarische Ausstellungen, und schwedische in Budapest arrangiert, Künstler, Wissenschaftler ausgetauscht u.s.w.

Er war 72 Jahre alt, als er im Jahre 1944 als Delegierter des Schwedischen Roten Kreuzes seine Hilfsaktion im Interesse der Verfolgten des Naziterrors in Ungarn organisiert hat. Krankenhäuser Altersheime, Volksküchen und Kinderheime hat er ins Leben gerufen und seiner Tätigkeit ist verdanken, dass nicht nur namhafte Persönlichkeiten der ungarischen Kultur die schrecklichen Zeiten überlebt haben. Es ist ihm auch gelungen ungarische Kulturinstitutionen und Kulturschätze zu retten.

In der kleinen Wohnung der Frau Nina Langlet in Vikinggatan, werden die Photos, Plakate, Aufzeichnungen, Protokolle und sonstige Dokumente dieser traurigen und heldenhaften Zeit in einem kleinen Museum bewahrt. Aus gleicher Weise Dankbriefe nach der Befreiung: Brief der Ungarischen Akademie der Wissenschaften vom 9. Dez. 1945. in welchem das Praesidium seinen Dank ausgesprochen hat und wo es hiess: "Die Tätigkeit des Schwedischen Roten Kreuzes bleibt uns eine schöne Erinnerung aus den schicksalsschweren Zeiten und sie wird bei uns für die edle und grossherzige schwedische Nation stets warme Gefühle wach halten!" Als Prof. Langlet nach Schweden zurückkehrte hat den Dank der Regierung der damalige Innenminister Ferenc Erdei in einem Dankschreiben von 25. Apr. 1945 ausgesprochen. Auch später hat man in Ungarn die Tätigkeit des Schwedischen Roten Kreuzes und Prof. Langlet nicht vergessen, dass beweist das Plakat eines Erinnerungskonzerten von 7. Apr. 1948 mit der Mitwirkung der Künstlerin Annie Fischer.

Die Tätigkeit des Schwedischen Roten Kreuzes während des Nazi-Terrors in Ungarn hat Valdemar Langlet in seinem Buch "Verk och Dagar i Budapest" selbst dargestellt. Frau Nina Langlet hat unsere Aufmerksamkeit auf eine wenig bekannte Episode dieser Zeit gelenkt. Prof. Langlet hat in Begleitung des späteren lutheranischen Bischofs Lajos Ordas den damaligen katholischen Erzbischof von Ungarn Justinian Serédi aufgesucht. Langlet hat seinen Plan vorgebracht: alle christlichen Kirchen sollen bei der Regierung gegen die Atrozitäten und Verfolgungen auftreten. Serédi hat um eine Gedenkzeit.

"Nach fünf Tagen sind wir /er und Bischof Ordas/ in Wagen gestiegen - schrieb Langlet in seiner Aufzeichnungen - um die Antwort des Primas abzuholen. Sein Sekretär hat aber mit frommen Bedauern mitgeteilt, dass Seine Eminenz uns wegen ihrer plötzlichen Erkrankung nicht empfangen kann, aber sie hat seinen eigenhändigen Protestbrief an Herrn Szálasi bereits vor einem Tage abgeschickt." Langlet hat später die Kopie dieses Briefes bekommen, worüber er in seinem Tagebuch bemerkte: "es war statt einer kurzen, klaren Stellungnahme, ein sechseitiger studienartiger Brief - ohne Geschmack und Kraft."

Ungarn hat die Tätigkeit von Valdemar Langlet nicht vergessen, seinen Namen führt auch eine Strasse im IV. Bezirk der Hauptstadt. Gerührt zeigte uns Frau Nina Langlet einen Brief des guten Freundes ihres verstorbenen Mannes, des grossen Komponisten Zoltán Kodály datiert vom 16. Juni 1954:

"Lieber Freund!

Soeben bin ich in einer Schule um den Gesang der Kinder anzuhören. Die Schule liegt in der Strasse, die Deinen Namen führt und ich ergreife die Gelegenheit Dich mit Deiner lieben Gattin aus herzlichste zu begrüßen. Die Kinder werden belehrt wessen Namen ihre Strasse führt und meine Grüsse gesellen sich denen der Vertreter der Schule bei."

In dem kleinen Friedhof seines Geburtsortes Valla /Södermanlan/ ruht der grosse Humanist und Vorkämpfer der schwedisch-ungarischen Beziehungen. Die einzige Zierde des einfachen Grabdenkmales ist das im Jahre 1943 angefertigte Gepräge des ungarischen Bildhauers Ede Telcs mit der Aufschrift: Valdemar Langlet AET SUAE LXX.

Es war uns nicht möglich andere Privatsammlungen zu besichtigen. Frau Dr. von Dardel, die Mutter des heldenmütigen schwedischen Diplomats Raoul Wallenberg befand sich nicht in Stockholm. Sie hat aber schon früher in Aussicht gestellt, dass sie die Reliquien, Korrespondenz, Tagebücher etz. ihres Martyrtod gelittenen Sohnes uns zur Verfügung stellen wird.

Auch Dr. Georg von Hevesy jun, Sohn des unlängst verstorbenen Nobelpreisträgers Georg von Hevesy hat mir versprochen, dass die Familie die Dokumentation des Lebenswerkes seines Vaters zur Verfügung stellen wird.

Nach dem Midsommardagen haben wir von Stockholm Abschied genommen um einige Provinzstädte zu besuchen. Uppsala war diesmal nicht in meinem Programm. Während meiner Reise in Schweden im Jahre 1962 habe ich das Finnisch-Ugrische Institut der Universität schon besucht. Der damalige Leiter des Institutes Prof. Erik Collinder, ein wahrer Freund Ungarns, emeritierte seither und sein Nachfolger Prof.

So Wickman setzt die Arbeit seines verdienten Vorgängers fort, Im Jahre 1965 ist sein ausgezeichnetes schwedisch-ungarisches Wörterbuch /Svensk-Ungersk Ordbok.- Ungerska Institutet vid Stockholms Universitet/ erschienen, hoffentlich wird diesem bald auch der ungarisch-schwedische Teil folgen.

Die weltberühmte Bibliothek der Universität von Uppsala, die grösste und älteste Bibliothek Schwedens, enthält ein grosses ungarisches Material. Fast alle Ungarn betreffende schwedische Bücher und schwedische Übersetzungen ungarischer Autoren sind dort erhältlich, so dass die Universitätsbibliothek von Uppsala einen grossen Teil des Materials zu der geplanten Bücherausstellung zur Verfügung stellen kann.

Die Bibliothek besitzt auch wertvolle Ungarn betreffende türkischen Handschriften u.a.:

Katalognr. 504 /5/ Gesuch um Ausfertigung von Pässen für vier den im Dienste König Karls XII, die nach Schweden zurückzukehren beabsichtigen, auf den Befehl des Königs geschrieben, undatiert, nebst schwedischer Übersetzung von Rubens. /9/ Schreiben an die Behörden zwischen Bender und Temesvár, betreffend die Reise eines schwedischen Generals von Bender nach Schweden, datiert vom 15 Du - 1'Higga 1122 /= 4 Febr. 1711/.

/10/ Schreiben an die Behörden jenseits Temesvárs, betreffend die Reise eines schwedischen Generals von Bender nach Schweden datiert vom 5 Muharram 1123 /= 23. Febr. 1711/.

Katalognr. 701. Sammlung offizieller Schreiben, ohne Titel und Angabe des Redakteurs.

Brief an König Karl III von Ungarn /Karl VI. Kaiser von Österreich/ datiert vom 10. Apr. 1740.

Brief an Königin Maria-Theresia undatiert Bl. 41 ^b

Katalognr. 714. /8/ Schreiben des Grosswesirs Sinan bin Ali, demzufolge ein Lehen im Bezirk Hatvan /60 Km. entfernt von Pest/, das der in Gefangenschaft bei den Ungläubigen geraubene Besitzer, Gafar Oglu Hasan, verloren hatte, nach seiner Befreiung ihm zurückgegeben werden sollte.

/10/ Ferman an die Behörden zwischen Siebenbürgen und Konstantinopel, betreffend die Reise "des Freundes des

französischen Königs, des schwedischen Edelmannes Bengt Skytte", erlassen auf das Gesuch des französischen Gesandten in Konstantinopel und datiert von der ersten Dekade des Muharram 1061 /=Dez.1650/.

/11/ Ferman an den Woiwoden der Moldau, betreffend die Rückreise Bengt Skyttes, erlassen auf das Gesuch des französischen Gesandten und datiert von der mittleren Dekade des Gumada 1062 /=Apr.1652/.

Kathalognr. 488 /1/ Bl. 4^b - 302^a. Das bekannte Geschichtswerk des Ibrahim Efendi Pecevi /osmanischer Geschichtsschreiber, ungarischer Abstammung /Pecevi = aus Pécs/.

Die Universitätsbibliothek zu Göteborg besitzt ebenfalls ziemlich reiches ungarisches Material und die lappländische Sammlung des dortigen Etnografiska Museet kann auch für die ungarischen Ethnographen von grosser Bedeutung sein.

Das Finnisch-Ungarisches Seminarium /Seminariet för finsk-ugriska språk/ der Universität in Lund ist der Vorposten der ungarischen Kultur in Skåne /Südschweden/. Das Seminarium ist in diesem Jahre in sein neues Heim: Bredgatan 4 übersiedelt, wo Vortragsräume, Bibliothek, Lesezimmer mit ungarischen Zeitschriften und Zeitungen zur Verfügung stehen. Der Leiter des Seminariums Prof. Julius Mägiste war im Jahre 1938 als Austauschprofessor an der Budapester Universität tätig. Im August d.J. hat er an dem sprachwissenschaftlichen Kongress der Ungarischen Akademie in Debrecen teilgenommen, wo er eine Vorlesung in ungarischer Sprache gehalten hat.

In dem Museum von Lund haben wir nur eine silberne Schachtel Meisterstück des Sigismund Noviszády gefunden.

Die Endstation unserer Reise in Schweden war Malmö, die dritte grösste Stadt Schwedens. Es ist eine dringende Aufgabe der schwedischen und ungarischen Geschichtsforscher aufzuklären, wieviel die Wahrheit und wieviel die Legende dabei ist, dass Männer aus "Sveriges vänlige fönster" /Schwedens freundschaftlichem Fenster/ waren, die im 17.-ten Jahrhundert den Grundstein von Ozd, einer der

grössten Industriestädte des jetzigen Ungarns, nieder gelegt haben.

Nach Angaben des ungarischen Historikers Samu Borovszky /Geschichte des Komitates Borsod, Budapest 1909/ wurde zur Zeit des dreissigjährigen Krieges eine kleine schwedische Truppe aus Malmö nach Siebenbürgen kommandiert. Einige von diesen schwedischen Soldaten sind während der Winterruhe in Ozd angelangt. Der Kommandant der schwedischen Soldaten war ein aus Malmö stammender junger Offizier, namens Martin Sturman, der aus einer schwedischen Hüttenwerkerfamilie stammte. In Ozd hat schon damals die Familie Pataki einen Hochofen gehabt, der aber sehr hinter den schwedischen Hochöfen geblieben ist. Der junge schwedische Offizier hat die Tochter Susanne des Hochofeninhabers Pataki kennen gelernt. Zwischen den beiden Jugendlichen ist eine romantische Liebe entstanden. Martin Sturman musste aber bald zu seiner Truppe in Siebenbürgen eintücken, nach Beendigung des Krieges kehrte er aber nicht nach Schweden zurück, sondern ging mit einigen seiner schwedischen Kameraden wieder nach Ozd und heiratete die schöne Susanne Pataki. Seine Kameraden folgten das Beispiel des Kommandanten, heirateten auch ungarische Mädchen von Ozd und Umgebung. Das junge Paar Sturman hat sich in Nagyrőce ansässig gemacht und errichtete dort einen Hochofen nach schwedischem Muster. Sein Werk wurde von Jahr zu Jahr grösser und auch seine Familie hat sich vermehrt. Im Sommer 1656 hat die Pestepidemie die Familie Pataki beinahe ganz vernichtet und auf Wunsch der alten Eltern, die am Leben geblieben sind, ist Martin Sturman mit seiner Familie von Nagyrőce nach Ozd übersiedelt und hat die Leitung des Hüttenwerkes übernommen. Sein Sohn István wurde im Jahre 1669 in den ungarischen Adelstand erhoben, er hat aber weiter in der Hütte gearbeitet. Sein Sohn András wurde Gardeoffizier im Hofe von Maria-Theresie und heiratete eine Hofdame der Kaiserin. Aus dieser Ehe ist Martin Sturman jun. geboren, der im Jahre 1807 die Hochöfen in der Umgebung von Nagyrőce verkaufte und durch den Kaufvertrag den Hochofen von Ozd zu einer Fabrik entwickelte. Mit der Zeit veraltete aber diese und im Jahre 1841 hat Martin Sturman in Ozd eine neue Fabrik errichtet, die seine Erben später einer Aktiengesellschaft verkauft haben. Die Familie Sturman hat aber in dem Kaufvertrag die alten Rechte der Arbeiterschaft

gesichert, diese waren: freie Wohnung, Heizung und Beleuchtung, Küchengarten für eine jede Familie, und eines jedes Jahr abzuhaltende Festlichkeit an die Erinnerung des Abmarsches aus Malmö. Der traditionelle Festtag der Hüttenwerkarbeiter war der zweite Tag von Pfingsten, der bis Ende des 19.-ten Jahrhunderts gefeiert wurde.

Wie aus einem Artikel der Provinzzeitung Ozd és Vidéke /Ozd und Umgebung/ von 20.Dez.1956 zu entnehmen ist, das Andenken der Gründer der grossartigen Werke von Ozd haben nicht nur die Monographie des Prof. Samu Borovszky, sondern auch die Nachkömmlinge der einstigen schwedischen Soldaten aufbewahrt.

Es wird eine schöne Aufgabe der schwedischen und ungarischen Geschichtsforscher sein, die wahre Gründungsgeschichte von Ozd aufzuklären.

Schwedische und ungarische Forscher können mit gemeinsamer Arbeit auch vieles zu der allgemeinen Kulturgeschichte beitragen.

In der letzten Zeit hat man nicht nur in wissenschaftlichen Kreisen, aber auch in der Tageszeitungen die Frage aufgeworfen: "Wer hat Amerika entdeckt"? Der Streit scheint endgültig zu Gunsten der Vikingen entschieden zu sein. Leif Ericson und seine Gefährten haben Jahrhunderte vor Columbus Amerika "entdeckt". In der umfangreichen Bearbeitung dieser Frage hat aber niemand erwähnt, dass sich unter den Vikingen wahrscheinlich auch ein Ungar befand.

Die ursprüngliche Quelle, die in isländischer Sprache geschriebene Kronik, die Heimskringla /Rundheit der Welt/ beschreibt, dass unten den Leuten des jungen Leif Ericson auch ein "Suthmar" /ein Mann aus Süden/ war, den der Kroniker "Tyrker" nennt. Dieser "Türke" hat während der letzten Landung des Schiffes ein lockendes Obst bemerkt, was für eines die Isländer nie in ihrem Leben gesehen haben. Leif Ericson hat den "Türken" gefragt, was für ein Obst das sein soll, das ihm so eine grosse Freude macht. Der Türke war aber so aufgeregt, dass er mit den Händen herumfuchtelnd durcheinander "türkisch" /"a thyrské"/ geschrien hat. Nur dann hat er angefangen normannisch zu sprechen, als er sich ein wenig beruhigte.

- Dann hat er erzählt, dass dieses Obst die Weintraube sei, woraufhin der Königssohn dieser Küste den Namen Vinland d.h. Land der Weintraube gegeben hat.

Die Kronik selbst spricht nicht darüber, dass der "Tyrker" ein Ungar war. Der dänische Gelehrte Sjöningins war der erste der im Jahre 1777 beweisen wollte, dass der "südländische" Mitfahrer von Leif Ericson nur ein Ungar sein konnte, da man im Mittelalter die Magyaren in vielen Orten, hauptsächlich in Griechenland Türken genannt hat. Er wies auch darauf hin, dass in Pannonien, in der römischen Kolonie - auf dem späteren Gebiete Ungarns - schon zur Zeit des römischen Kaisers Probus ein entwickelter Weinbau vorhanden war. Der "Türke" hat aus seinem ungarischen Vaterland die Weintraube gekannt - schrieb Sjöningins - deswegen hat er sich so gefreut, als er auf den weit entfernten Küsten die Weintraube wiedergesehen hat.

Die archeologischen Funden zeigen einerseits, dass die Ungarn zur Zeit der Landnahme /895/ mit den Normannen in Verbindung waren, die bisantinischen, und die arabischen historischen Quellen andererseits nannten die Ungarn "Türken". So ist die These des dänischen Gelehrten Sjöningins und des englischen Samuel Laing' sehr bemerkenswert.

Zur Lösung ähnlicher Probleme ist eine ständige Mitarbeit der schwedischen und ungarischen Geschichtsforscher im Rahmen des abzuschliessenden Kulturabkommens notwendig. Das geplante Werk und die Ausstellung über die tausendjährigen Beziehungen wird diese Arbeit ermutigen.

Dr. István Mezey.

Leifland/ad
KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer-
Telegram

STOCKHOLM 15 november 19 66		
N:o 36. ✓		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu 1

Ang.

Svensk
B o n n

Edert chiffer 18. Vederbörandes namn är möjligen Wilhelm (eller Will)
Dill, var 1958 bosatt i ort vid namn Altenbrock. Kan detta hjälpa
Suchdienst på spåren?

Cabinet

Dep U 3240

Rep. d. 15.11.66 kl. 18.00

af

24/11

✓
ARTHUR D. MORSE
4 BRADFORD ROAD
SCARSDALE, NEW YORK

24.11.66
a f kdm t Bch Danielsson, Rikspolisstyr
Pressrådet Frychius, Washington

Brown 9/12
Friedberg for Lab.
also 9/12

November 21, 1966

How

Dear Leif,

The editors of LOOK Magazine, who postponed publication of the Raoul Wallenberg story because of an abundance of long text articles on highly topical themes, are now preparing to publish my article.

In view of the passage of time they are extremely anxious to find a current point of departure for the article -- that is, any new bit of information or new aspect of the story or development in Swedish-Soviet relations.

Quite some time ago I sent you my long version of the article and I had hoped to hear your reaction. I would appreciate any suggestion you can make to solve the problem of an up-to-date development. In any case LOOK will go ahead with the article but this would certainly heighten interest. I would be grateful for a prompt reply.

Bob Moskin, a Senior Editor of LOOK was in Stockholm many months ago and tried to reach you but I believe that you were out of the country. Bob's article on sex education in Sweden has caused much favorable comment here.

I hope you and your family are well and that you will call me when next you are here. My book is almost finished (deadline is the end of December) and I spent the summer at the Rockefeller Foundation's Villa Serbelloni on Lake Como working on the manuscript.

Sincerely,

Arthur Morse

RIKSPOLISSTYRELSEN

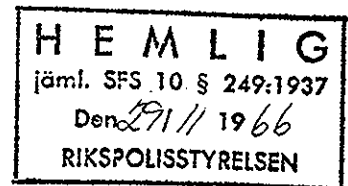
Säkerhetsavdelningen
Fack, Stockholm 8
Tel. lokalsamtal 540000 vx
rikssamtal 08/540480 vx

Stockholm
29.11.1966

D.nr HK 138/66

Leifland/ad 7.12.66
a + b f strängt förtrolig kdm +
Amb Hägglöf, Helsingfors (nr 787) ✓
U/Leifland

Leif 7.12.66/ad
[Signature]

EXPEDIERAT	
med	den
sv. kurir	
utl. kurir	
luftpost	
vanl. post	sign

Herr Departementssekreterare Leif Leifland

Kungl. Utrikesdepartementet
Stockholm 16

INK UTRIKESDEP		
Dnr		
1-DEC 1966		
Avd P	Gr 2	Mål En

./. Med tack för Din promemoria i fallet Boris Björkelund översändes härmed en promemoria, som grundar sig på uppgifter som Björkelund lämnat dels 1955 och 1966.

Jag har låtit fru von Dardel taga del av denna promemoria.

Boken finns här och vidare har jag ytterligare originalmaterial, men jag anser, att något närmare studium av originalhandlingarna knappast behöver göras, då jag tycker mig finna alltför många motsägelser i Björkelunds berättelser.

[Signature]

Otto Danielsson

Byråchef

Kopia 3

H E M L I G jäml. SFS 10 § 249:1937 Den 29/11 1966 RIKSPOLISSTYRELSEN

P.M.

Återkommande till våra samtal angående Björkelunds uppgifter har jag äran meddela följande:

Enligt en nyligen utkommen bok, skriven på uppgifter, som lämnats av Björkelund och kallad "Stalinille Menetetyt Vuoten", säges följande på sidan 336:

"Något innan min avresa från Krasnojarsk transitoläger i augusti 1955 kom en gammal tysk dit, vilkens namn jag glömt. Han var sjuttiofem år gammal och var under hela den tid han vistades på lägret sjuk; av denna orsak var han på lägrets sjukhus ända till sin avresa.

Då vi träffades berättade han för mig att tillsammans med honom på sjukhuset låg som patient en svensk vid namn Wallenberg, som var mycket sjuk. Han visste ej vad mannen led av, men i alla händelser var hans tillstånd dåligt. Wallenberg hade hört några tyskar tala om mig och bad mig meddela hans vistelseort till svenska ambassaden, såvitt jag skulle bli hemsläppt till Finland. Jag var mycket överraskad över att det på lägret fanns en svensk medborgare, och jag frågade min bekante, hur han hamnat här och när. På detta svarade min bekante, att Wallenberg gripits i Budapest redan år 1945, då han var där med svenska Röda Korset. Man anklagade honom för spionage för amerikanarnas räkning, för vilket han hade fått en dom på tio år. Mer visste inte min vän.

Då två dagar gått anlände till samma sjukhus en annan tysk, som hette Diehl och som efter sin frigivning har bott i östra Tyskland. Jag frågade honom om svensken. "Det fanns nog en sådan där", svarade Diehl, "men han dog i går och man förde honom till likrummet". Inte han heller hade haft annat att berätta.

- - - - -

Av boken framgår i övrigt bl.a., att Björkelund tillbringat sommaren 1955

866

i Krasnojarsks transitläger, där han den 15 augusti slutligen fick veta, att han skulle få resa hem till Finland via Moskva - Potma. Först i slutet av september kom han till Krasnaja Presna transitläger i Moskva. (Enligt den år 1959 utkomna ryska världsatlasen finns ej den uppenbarligen lilla orten Potma upptagen. Krasnojarsk ligger c:a 6 mil öster nittioandra längdgraden och på femtiosjätte breddgraden).

- - - - -

Vad har kunnat utrönas om Björkelunds görande och låtande under den här angivna tidpunkten?

Enligt tillförlitlig källa har Björkelund år 1955 uppgivit, att han från mars 1952 till mars 1955 uppehållit sig i Taijets korrektionsläger. Från mars 1955 till juli 1955 vistades han i Resote-lägre inom Krasnojarskområdet. (Resote ej namngiven i den tidigare citerade ryska världsatlasen).

I samma trakt i ett läger, som betecknats blott med siffran 3 från juli 1955 till augusti 1955. I Potma-lägre från augusti 1955 till september 1955. I Dubrovo-lägre från september 1955 till oktober 1955. (Det finns ett Dubrovo strax öster 34 längdgraden och c:a 40 kilometer norr 54 breddgraden, och ett beläget strax väster 34 längdgraden och strax söder 60 breddgraden). Intetdera synas passa. Se nedan. Åter i Potma-lägre under oktober månad, c:a 10 dagar.

Enligt en uppgift som också härstammar från Björkelund, skulle resan från Taijet-lägre ha startats i mars 1955 och avsikten var att Björkelund tillsammans med andra fångar skulle ha placerats i Potma-lägre för vidarebefordran till hemlandet. I stället för till Potma kom fångarna till Resote-lägre. Den 15 augusti 1955 startades resan på nytt mot Potma, men Björkelund hade under 10 dagar kvarhållits i Krasnaja Presnas fängelse i Moskva, och först den 22 september hade han anlänt till Potma-lägre. Redan i samma månad hade han förts till lägre Dubrovo, som är beläget 36 kilometer från Potma-lägre i närheten av en järnvägsstation vid namn Java. (Det finns enligt ryska världsatlasen en stad eller ort vid namn Java belägen någon mil väster 70 längdgraden och någon mil norr om 40 breddgraden. Den i världsatlasen upp-

tagna orten Java kan dock knappast vara den av Björkelund angivna, enär Krasnojarsk ju ligger öster om 92 längdgraden).

I Dubrovo hade Björkelund arbetat ungefär en månads tid i en slöjdverkstad.

Under de första dagarna i november hade han återförts till Potma-lägre, varifrån han via Moskva sänds hem. Avresan från Moskva till hemlandet startades den 13 november.

- - - - -

Det framgår av det sagda, att Björkelund ej var i Krasnojarsk-lägre (varmed torde avses Potma) i augusti 1955.

Enligt de uppgifter som Björkelund lämnat 1955 nämner han ingenting om sjukbesök i Krasnojarsk-lägre (Potma eller det med nr 3 betecknade).

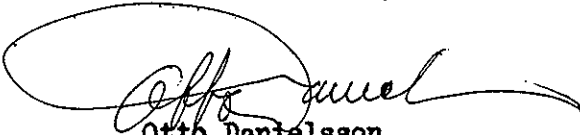
Ej heller nämnde han 1955 vid återkomsten till hemlandet något om den hälsning han fått att framföra till svenska ambassaden.

Vid ett tillfälle har Björkelund talat om ett lägre Poima, men i boken och vid ett samtal hösten 1966 talar han bara om Potma.

Den gamle tysken har han vid ett tillfälle sagt vara 75 år (år 1955) och vid ett annat 77 år.

Motsägelserna i Björkelunds uppgifter är så stora, att man icke kan sätta någon som helst tilltro till dem. Vad orsaken är till hans nuvarande framställning är svår att säga med bestämdhet. En teori har framkastats om att han ville göra boken mer intressant; Wallenbergs namn kan väl antagas vara en pusselbit, som lockar köpare även i Sverige.

Stockholm den 29 november 1966.

Otto Danielsson
Byråchef

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Leifland
CHIFFERTELEGRAM

Från Moskva

Avsant den *telex* 19 kl.
Inkom den 7 12 19 66 kl. 0945
Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

Original 7 16 5r

414.

För Leifland.

Jag återkommer till Ditt besök, som Du enligt vårt samtal i början av september så småningom skulle göra här i Moskva. Det har nu tillkommit ytterligare ett skäl att jag gärna skulle vilja se Dig här snarast, nämligen önskvärdheten att få en lösning av svenska institutets svårigheter med de sovjetiska utbytesfrågorna. Härom har Ahlström utförligt tillskrivit mig 23 november. Problemen är av den art att de bäst skulle tjänas av en grundlig diskussion med Dig här och sedan vidare handläggning i Stockholm. Tela.

Jarring

KOPIA

Coll.: *[Signature]*

Ärende

Herr Leiflands resa till Moskava.

Datum

9.12.66

Dnr

Avd

I

P

Grupp

16

1

Mål

Er

Leifland

Adress

Svensk

M o s k v a

Text

E ch 414. Jarring från Leifland. Efter jul är jag bunden andra uppgifter till ung. 20 januari. Det skulle emellertid passa mig 15 - 21 december. Om OK för Dig kommer jag i så fall den 15 med SK 768 avresa från Stockholm kl. 17.10. Tacksam enkelrum, helst med bad.

Cabinet

GENOMSLAGSKOPIA.

Ifylles av telegramexpeditören

Avsändt den

Klockan

Sign

ARKIVEXEMPLAR

Stockholm, December 9, 1966.

ang

Nr	Antal bil	
Ink dnr		
Avd	Grupp	Mål

*Enligt direktiv
från Kav.-sekr. vid föredragning 9/12.*

LS

Dear Arthur,

Thank you for your letter of November 21. I am sorry I haven't been able to send you an answer, as I have been abroad.

You are anxious to find "a current point of departure for the article", but it is, I'm afraid, rather difficult to find one. There is no significant aspect in the development of Swedish - Soviet relations which possibly could serve to up-to-date your article. So I think the only thing I can do is, again, to refer you back to the statements made in the fall of 1965 (my letter of March 15).

Sincerely,

Mr. Arthur D. Morse
Scarsdale, New York.

Exp. 9.12.66 / (al)

Ifylles av postexp

Avsändt med				Avsändn datum	Sign
☐ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☐ vanlig post		

Stockholm den 12 december 1966.

svensk-ungerska förbindelserna under
1.000 år (förberedande av bok och ut-
ställning).

Förtroligt.

I 16 Eu

G. Engström

Broder,

Tack för Din skrivelse den 10 november med redogörelse
för Dr. Heseys resa till Sverige för förberedandet av boken
och utställningen om de svensk-ungerska förbindelserna under
1.000 år.

Som jag tidigare sagt Dig finner vi dessa Dina initia-
tiv alldeles utmärkta. Vi har ju också ställt ekonomiskt
stöd i utsikt från vårt analag för kulturutbyte med Öststa-
terna. Efter föredragningen för kabinettsekreteraren har jag
omgående fått tillfoga att vi anser det mindre lämpligt att
- som antyds i Heseys prememoria - låta utställningen inklu-
dera även material som belyser E. Wallenbergs insatser i
Budapest. Vi har därför inte tillställt fru von Dardel kopia
av Din skrivelse, och anser också att ev. ytterligare kon-
takter med henne i denna fråga bör ske via departementet.
På grund av hänvisningen till Wallenberg har vi heller inte
ansett oss böra sända ungerska ambassaden i Stockholm någon
kopia av Heseys redogörelse.

Loif Leifland

Ambassadören Brandel,
B u d a p e s t .

ARKIVEXEMPLAR

Stockholm den 12 december 1966.

ang

Wallenberg-ärendet

Nr	Antal bil	
Ink dnr		
Avd	Grupp	Mål
<u>Förtroligt.</u>		

Broder,

Får jag återkomma till ärendet Poten, senast Ditt handbrev till mig den 11 oktober.

Från Bonn erfar vi att Tyska Röda Korsets Suchdienst inte kunnat spåra någon med detta namn som varit i sovjetisk krigsfångenskap. Enda vägen att komma vidare är väl därför att vederbörande österrikiska myndigheter hör den i Ditt handbrev nämnde Otto Poten, så som föreslagits i bilagan till Ditt brev. Jag får alltså be Dig agera enligt denna linje.

Leif Leifland

Förste ambassadsekreterare Ulf Norström,
W i e n .

Ifylles av postexp

☒ Avsändt med

☒ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

13.12.66

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till

» 3 »

» 4 »

» 5 »

Leifland
CHIFFERTELEGRAM

Från Bonn

Avsant dentellex/ 19 kl.

Inkom den 15 / 12 19 66 kl. 16.40

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr <i>13: B</i>		<i>30</i>
Avd. <i>P</i>	Gr. <i>2</i>	Mål. <i>Zun I</i>

Re aa/24/66 *(Pol)*

30.

Edert chiffer 36. Suchdienst meddelat vissa uppgifter finns där om en Willi Dill, dock icke aktuell adress. Närmare efterforskningar göres för närvarande av RK-myndighet i Wolfenbüttel varefter man återkommer.

Jödahl

Coll.:
Dep U 326 A

Aveling

P 2 En

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

vissa arkivalier

Moskva den 20 december 1966.

Nr 912

\$ bil.

A 2

hos Leifland

Strängt förtrolig

off

INK. UTRIKES DEP.
D. No 431912
2 2 DEC 1966

Orig. 8

AVD	A	2	1	E	r
-----	---	---	---	---	---

P 2 En

aa
cr

Till Utrikesdepartementet.

I enlighet med av Kabinettssekreteraren och chefen för arkivet under
hand givet bemyndigande hemsänder jag härmed följande dossierer rörande
Wallenbergsärendet.

1. För tiden 31.12.1944 - december 1951.
2. För tiden september 1951 - 1955.
3. 1956 - 1958.
4. 1959 - 1963.
5. 1964 - 1966.

Gunnar Jarring

Gunnar Jarring

Montreal den 30 december 1966

Raoul Wallenberg

FÖRTROLIGT

B/2. Klipper Montreal.
Skivorna v. Dödsol

Uff

189

Ink.	16.1	1967
Avd.	2	Mal
P		En

Broder,

En Mr. Charles Csontos, "Vice President, Association of Hungarian-speaking Jews in Montreal" har i dagarna besökt generalkonsulatet. Han nämnde därvid att den ungerskspråkiga judeförsamlingen i Montreal har en synagoga under uppförande i staden. Denna synagoga byggs till äminnelse av Raoul Wallenberg och skall även bära hans namn. Mr. Csontos ville nu dels ha data och andra upplysningar om denne (på engelska, franska eller tyska, inklusive foto av Wallenberg), dels ville han gärna ha min medverkan vid invigningen, som skall äga rum nästa år, "lämpligtvis i samband med Raoul Wallenbergs födelsedag eller årsdagen av hans död".

Han hade vidare tänkt sig anordna en "svensk-ungersk dag", gärna under medverkan av någon svensk sångare eller liknande. Detta skulle ske nu i vinter, före världsutställningens öppnande i april - i härvarande ungerska flyktingars regi. Då en sådan manifestation knappast kan undgå att bli politiskt färgad, ämnar jag avböja att medverka. Det kan tilläggas att Ungern är officiellt representerat här genom en "Trade Commissioner".

Vad åter angår synagogan får jag i första hand be Dig tillställa mig lämpligt material om Wallenberg samt foto.

I fråga om ev. medverkan vid invigningen inställer sig väl vissa betänkligheter, efter allt som förevarit i detta tragiska ärende. Jag har som Du vet på sin tid själv varit djupt engagerad i detta och vill helst avstå från egna ytterligare kommentarer. Jag vore emellertid mycket tacksam för en reaktion från Dig i frågan och jag ämnar tillsvidare inte ta kontakt

med Csontos för att eventuellt få lite närmare upplysningar.

Planerna för invigningen föreföll icke ha tagit fasta former ännu.

Vänliga hälsningar
Din Hållgion

Stig Engfeldt
Stig Engfeldt

KUNGL. SVENSKA
GENERALKONSULATET

Raoul Wallenberg

hbr. 30.12.66

Engfeldt/Hamilton

27/1
Montreal den 19 januari 1967

1 bil.

Åtgärd: re Engfeldts skrivelse 30.12.66 *lf*

lf

Broder,

115
"The Hungarian Speaking Jewish Association of Montreal" har nu själva åter tagit kontakt med mig - se närslutna fotokopia av skrivelse den 13 januari med utkast
./.
till program till åminnelse av Raoul Wallenberg. Jag vore därför tacksam att snarast möjligt få höra från Dig.

Eftersom man nu också vill ha Per Linds bistånd, har jag tillställt honom avskrifter av handlingarna i ärendet.

*Hjärtligen hälsningar
Din tillgivna
Stig Engfeldt*

Stig Engfeldt

Departementssekreteraren,
Friherre G. Hamilton

Hungarian Speaking Jewish Association of Montreal Association des Juifs de Langue Hongroise de Montreal

Executive Committee — Comité Exécutif

Honorary Presidents — Présidents Honoraires

EUGEN HECHT
SAM STEINBERG

Honorary Solicitor — Conseiller honoraire

MILTON L. KLEIN, Q.C./M.P.

President — Président

ZOLTAN GALLAI M.D.

Executive President — Président Exécutif

ALEXANDER DOMANYI M.A.

Executive Secretary — Secrétaire Exécutif

PAUL MARCALI

Vice Presidents — Vice Présidents

CHARLES CSONTOS

DR. WILLIAM KLAUBER

EMIL VAKTOR

Secretary — Secrétaire

DR. ALEXANDER FON

Treasurer — Trésorier

BÉLA FÜLÖP

Recording Secretary — Secrétaire

ELSIE BREUER

Program Chairman — Directeur de programme

ALBERT HUBSHER

Montreal, le 13 janvier 1967.

Consulat Général de Suède,
1155 ouest, rue Dorchester,
MONTREAL, P.Q.

Monsieur le Consul,

Au nom de notre Association, permettez-moi de vous soumettre, ci-dessous, le projet que nous avons élaboré pour commémorer le 20e anniversaire de la mort du grand diplomate suédois, Raoul WALLENBERG.

Les juifs hongrois vivant en dehors de la Hongrie désirent consacrer le souvenir de Raoul WALLENBERG par une marque tangible qui montrera, pour l'avenir, que pendant la terreur nazie et les années de persécution juive, de vrais hommes ont réussi, par leur courage et leurs sentiments humanitaires, à sauver de la chambre à gaz plusieurs milliers de juifs hongrois.

Nous pensons :

- 1/ Ou bien donner le nom de Raoul WALLENBERG à la Synagogue des Martyrs Juifs Hongrois, ou bien ériger, dans cette même synagogue, une plaque commémorative.
- 2/ Organiser une grande soirée à la Place des Arts à la mémoire de Raoul WALLENBERG. Cette soirée, qui pourrait être placée sous le patronage de l'Ambassadeur de Suède à Ottawa, serait organisée avec le concours d'artistes suédois, hongrois et canadiens, et nous aimerions y inviter le Corps Diplomatique, le Gouvernement canadien, ainsi qu'un membre de la famille de Raoul WALLENBERG. Nous pensons également faire appel à un personnage important comme conférencier.

.../...

le 13 janvier, 1967

- 2 -

- 3/ Editer, en plusieurs langues, la vie et l'oeuvre de Raoul WALLENBERG.
- 4/ Donner une conférence de presse pour obtenir, des journalistes, qu'ils nous aident dans cette tâche.

Voici en quelques mots notre projet,
Monsieur le Consul. Nous serions très heureux d'avoir
vos commentaires et votre appui.

Avec mes remerciements anticipés, je vous
prie d'agréer, Monsieur le Consul, l'expression de ma
considération distinguée.

Zoltan Gallai, M.D.
Président,
643, Stuart,
MONTREAL 8, P.Q.

13/2. 67 Föredraget för Kuv. - saken, som
frickommit sig d'accord åtgärter
enligt bilagan. *dfw*

Strängt förtrolig

P.M.
ang. Wallenbergs-ärendet.

Efter publiceringen i september 1965 av den andra
vitboken har i huvudsak följande sex nya spår bearbetats
i Wallenbergs-ärendet.

Ar
1. ✓ F.d. ungerske medborgaren numera statslöse André Csasznik, Paris, har vid samtal den 3 och 4 oktober 1965 uppgivit att han skulle ha träffat Wallenberg i Sibirien dels i mars 1961, dels strax före nyåret 1963. UD:s och Rikspolisstyrelsens uppfattning att Csaszniks utsaga inte är trovärdig har bestyrkts av informationer från vederbörande franska myndigheter enligt vilka Csasznik vore en "ytterst tvivelaktig person".

Ärendet kan betraktas som utagerat och inga ytterligare åtgärder bedöms påkallade.

2. Danske medborgaren Mogens Carlson, Köpenhamn, har vid samtal den 2 oktober 1965 meddelat att han i Butyrskaja-fängelset i början av 1950-talet av en medfånge vid namn Zoltan (de) Rivo erfarit att denne strax efter nyåret 1951 under ungefär en vecka delat cell i Butyrskaja med en svensk diplomat.

Carlsons utsaga ansluter sig till tidigare informationer om att Wallenberg vid någon tidpunkt skulle ha befunnit sig i Butyrskaja-fängelset. Departementet har därför funnit det angeläget att söka kontrollera Carlsons utsaga. Omfattande efterforskningar har gjorts för att söka fastställa huruvida Zoltan (de) Rivo fortfarande är i livet. Dessa undersökningar pekar snarast på att han avlidit i sovjetisk fångenskap. Även

på andra sätt har försök gjorts att kontrollera Carlsons uppgifter. Intet har framkommit som förringar Carlsons personliga trovärdighet. Å andra sidan har hans uppgifter mötts med skepsis av två av hans cellkamrater i Butyrskaja, båda f.d. tyska UD-tjänstemän. Av dessa två och av tyska Röda Korsets Suchdienst har vissa tunna ledtrådar erhållits för ytterligare bearbetning av Carlsons utsaga. Det synes angeläget att ytterligare kontroll sker genom kontakt med andra medfångar.

3. Rörverksarbetaren Oskar Bodinger, f. 1928 i Tjeckoslovakiet och numera bosatt i Storfors, har inför polisen i Kristinehamn den 28 januari 1966 uppgivit att han "håller för troligt" att Wallenberg 1946 och 1947 vistats i Vladimir (Bodinger skulle själv ha vårdats där denna tid). Ytterligare uppgifter skulle enligt Bodinger möjligen kunna lämnas av en av fängelsets läkare, en dr Tibold, och två av vårdarna, Karl Kubik och Rudolf Romer.

Den av Bodinger nämnde läkaren har hörts av ambassaden i Wien och har därvid uppgivit att han tjänstgjorde i Evako-sjukhuset nära Vladimir (men alltså ej i Vladimir) 1943-1947. Han hade under sin vistelse i Sovjetunionen inte hört talas om Wallenberg. De båda vårdarna Kubik och Romer har inte kunnat spåras av västtyska och österrikiska myndigheter.

Inga ytterligare åtgärder synes nödvändiga.

4. Ungerske medborgaren Dr Aron Gabor, München, har vid samtal den 16 oktober uppgivit

a) att en av anledningarna till att Wallenberg tillfångatagits kan ha varit den omständigheten att han av det reorganiserade ungerska Röda Korset i januari 1945 mottagit en skrivelse med stark kritik av de sovjetiska truppers framfart i Ungern;

b) att Gabor själv konfronterats med Wallenberg i ett ungerskt fängelse på hösten 1945; samt

c) att han på senvåren eller försommaren 1947, då han vistades i Lemberg-fängelset, av en polsk läkare hört att Wallenberg vid denna tidpunkt skulle ha befunnit sig i detta fängelse.

För att belysa och i mån av möjlighet kontrollera Gabors utsaga har en rad åtgärder vidtagits. Yttranden har inhämtats från ambassadör Jarring, envoyén Lundberg och generalkonsul Anger. Ytterligare ett samtal med Gabor ägde rum den 3 maj 1966. Vidare har fru Anna Kethly,

ordförande i Ungerns Röda Kors på våren 1945, hörts om Gabors allmänna trovärdighet. Ambassaden i Bonn har hos Suchdienst hemställt att få ta del av listor över fångar i Lemberg-fängelset vid den aktuella tidpunkten, d.v.s. senvåren och försommaren 1947. Slutligen har ett omfattande dossier-material genomgåtts i UD och Rikspolisstyrelsen.

Jag har sedan mitt första samtal med Gabor den 16 oktober 1965 ansett att hans utsaga är av stort intresse, framför allt för bedömningen av frågan varför den sovjetiska säkerhetstjänsten uppenbarligen ansåg Wallenberg vara en "intressantare" fånge än kanske någon av de andra diplomater från neutrala länder som också fördes till Moskva åren 1944 och 1945. Byråchefen Danielsson i Rikspolisstyrelsen, som deltog i samtalet med Gabor den 3 maj 1966, skriver för sin del i en promemoria den 4 maj bl.a. följande:

Så till sist ett försök till bedömningar av Gabors person.

Gabor gör ett mycket pålitligt intryck. Det är ej någon pratmakare utan han håller snarare igen. Att det är en intelligent man kan icke betvivlas. En aura av värdighet omger honom. Någon rimlig orsak för honom att fantisera ihop en berättelse finns ej enligt min uppfattning - detta så mycket mer som han är angelägen om att hans berättelse tillsvidare ej må ges offentlighet. Den mest vägande orsaken därtill kan vara, att han icke vill ha någon uppmärksamhet kring sin person till dess han fått sitt uppehållstillstånd ordnat i Väst-Tyskland, men hans sätt att tänka på sina i Ungern vistande landsmän talar också för att det är en man, som lärt sig åtskilligt om KGB:s och Smersj's långa arm. Jag anser - av olika orsaker som jag här i närvarande stund icke vill gå in på - att Gabors vittnesmål kan komma att visa sig vara av mycket stor betydelse i ett senare skede.

Danielsson P.M. styrker mig i min övertygelse att ytterligare kontroll bör ske av Gabors utsaga. Vad beträffar Wallenbergs påstådda vistelse i Lemberg har Suchdienst utfäst sig att söka få fram namnuppgifter men samtidigt förklarat att det vore fråga om ett relativt tidsödande arbete. Det synes angeläget att Lemberg-fångar från den aktuella perioden kontaktas och utfrågas. Vad åter beträffar trovärdigheten av Gabors uppgifter om det brev som han skulle ha tillställt Wallenberg strax innan denne tillfångatogs av sovjetiska trupper, finns för dagen knappast någon uppslagsända för ytterligare kontroll. En fördjupad genomgång av dossier- och

annat material från den aktuella tidpunkten bör ske.

5. Den finländske medborgaren Boris Björklund uppgav i en i oktober 1966 publicerad bok, "Stalinille menetetyt vuoteni", att han i augusti 1955, då han vistades i genomgångslägre Krasnojarsk, av två tyska medfångar erfarit att Wallenberg vid denna tid varit intagen i lägre:s sjukstuga.

Efter ett samtal, som jag den 21 oktober 1966 hade med Björklund, anförde jag i en promemoria den 25 oktober 1966 att "utomordentligt starka skäl" talar för att de båda tyskarnas uppgifter om att Wallenberg vid den angivna tidpunkten skulle ha befunnit sig i ett genomgångsläger är att hänföra till den rika ryktesfloran om Wallenberg. Rikspolisstyrelsen delar denna bedömning och har i en skrivelse den 29 november 1966 förklarat att "alltför många motsägelser (finns) i Björklunds berättelser".

En av de av Björklund nämnda tyska sagesmännen syns ha avlidit. Den andre efterforskas av Tyska Röda Korsets Suchdienst. Han är möjligen bosatt i Östtyskland. I avvaktan på slutgiltigt besked från Suchdienst om hans vistelseort syns inga åtgärder påkallade.

6. En i Östtyskland bosatt Rolf Lochmann har i skrivelse till Svenska Röda Korset den 3 augusti 1966 meddelat att han "för 20 år sedan" träffat två svenskar i ett sovjetiskt krigsfångeläger i Mordvinien. "Der eine hiess Olsen und stammte aus Südschweden, er war Fischer. Der andere hiess Wallberg oder Wallerberg und stammte aus einer sehr reichen und angesehen Familie, wie er sagte, ich glaube Bankierfamilie oder ähnlich". För närmare uppgifter om dessa svenskar hänvisar Lochmann i sitt brev till en österrikisk adelsman vid namn Potten, Pothen eller Poten.

Av flera skäl syns mig Lochmanns uppgifter föga övertygande. Sedvanlig kontroll har emellertid skett. Varken de tyska eller österrikiska myndigheterna har därvid med säkerhet kunnat identifiera den av Lochmann nämnde österrikiske adelsmannen. Tyska Röda Korsets Suchdienst, som förfogar över cirka 100 berättelser från krigsfångar som vistats i läger i Mordvinien, har

förklarat sig villig att "hjälpa till med en bedömning av innehållet i Lochmanns brev". Österrikiska vederbörande har ombetts kontakta en Otto Poten som möjligen kan identifiera den av Lochmann nämnde österrikaren.

Sammanfattning

I intet av de sex spår som nu redovisats föreligger, såvitt för dagen kan bedömas, material av sådan hållfasthet att frågan rimligen kan tas upp vid Excellensens besök i Sovjetunionen eller ministerpresident Kosygins besök i Sverige. Två av spåren, Mogens Carlson och Dr. Gabor, bedöms så intressanta att efterforskningsarbetet inför dessa besök bör koncentreras till dem.

Det må slutligen nämnas att den amerikanska tidskriften Look avser att publicera en längre artikel om Wallenberg. Författaren, Mr. Arthur D. Morse, har samlat materialet bl.a. vid ett besök i Stockholm i februari 1966, varvid han sammanträffade med bl.a. representanter för UD och Rikspolisstyrelsen, vidare med fru von Dardel, professor Swartz, författaren R. Philipp och docent Villius. Han har vidare låtit göra en översättning till engelska av den första vitboken; ett exemplar av denna översättning har han tillställt departementet. Huvudtemat för Look-artikeln är enligt ett brev från tidskriftens chefredaktör till departementet att visa "the tenacity with which a small nation has upheld its right to a thorough explanation of the fate of one of its citizens at the hand of a great power, leading gradually through the years to the unfolding of the story".

Mr. Morse har tillställt departementet manuskriptet till artikeln.

Stockholm den 1 februari 1967.

Leif Leifland

Förslag till konkreta åtgärder

ad punkt 2: Mogens Carlson

Uppgifter om de sökta Zoltan (de) Rivo och Fronia, båda cellkamrater till Mogens Carlson, kan möjligen lämnas av Hugo Spagola, Herrman Sanderstrasse 14, Bludenz/Vorarlberg, Österrike. Spagola bör höras.

ad punkt 4: Aron Gabor

Tre personer, som enligt Tyska Röda Korset befunnit sig i Lemberg-fängelsets sjukhus samtidigt som Gabor, bör höras. De är Gustaf Schmidt, Bad Essen, Osnabrück; Adolf Behn, Hamburg; samt Elly Drechsler, Düsseldorf.

Vidare bör ett samtal föras med den av Gabor själv nämnde österrikiske greven Palavicini.

Besök vid Suchdienst Hamburg för genomgång av Lemberg-kartoteket.

Slutligen genomgås än en gång eget dossier- och annat material för januari 1945.

ad punkt 6: Rolf Lochmann

Besök vid Suchdienst Hamburg för genomgång av kartoteket över Lagerbezirk 58 i Mordvinska republiken.

Stockholm den 1 februari 1967.

dfen

Stockholm den 1 februari 1967.

P 2 Eu^I

ang

tyska dokument

hbr Virgin/von Dardel 30.12.65

ej inf.

Nr	59		Antal bil
Ink dnr			
Avd	P	Grupp	Mål
		2	Eu ^I

U. n.

Broder,

Vid en genomgång av Wallenbergedossieren finner jag att något svar inte tycks ha ingått på Virgins skrivelse till Dig den 30 december 1965 angående vissa mikrofilmer över visst material från Auswärtiges Amt. Eller har Du måhända tillställt Virgin ett svar som inte funnit vägen in i dossieren?

Leif Leifland

Minister J.-J. von Dardel,
Washington.

Ifylles av postexp

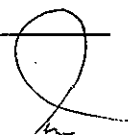
Avsänd med

☐ sv kurir☐ utl kurir☐ luftpost☐ vanlig post

Avsändn datum

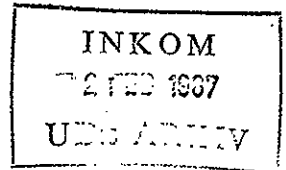
Sign

2.2.67

Paul Wallenberg.

Stockholm

6

Hr Leifland: W

Mitt namn är Paul Wallenberg. Jag är uppväxt och
konfirmerad i Gyllene kyrkan, utanför Stockholms centralstation.

Denne man leve med mycket stor sannolikhet. Denne
sannolikhet är så stor som 99%. Om det finns en
möjlighet för Er att deponera så mycket av Eras förgäta,
att det är (verkligt) möjligt att se om det är så enkelt
eller inte. Detta beror omkring 10000 - 25000 svenska
kronor. Det är en maximisumma. Om Internationella röda
Korset & Genene vill ge dessa platser, så är det en
förmåstning på ca. 10 - 15000 svenska kronor en
Postkod 16 m. n. fullt komplett. Ytterligare är mycket
gerne att det är möjligt för mig att resa och geila
en jula som jag redan har redovisat på papper, endast
utbetalningen kan kanske spåsa. Om det är så ett denna
[?] vill acceptera detta, varje dag kan vi sedan få höra Paul Wallenberg.
Om Ni kan låna denna summa, & meddela det med
rekommendat brev eller sätta in ett & reskapital på mitt
checkkonto hos Sveriges Kreditbank. Varogoden 3 Gåstorp.

Gåstorp den 1.2.1967

Värdsom

Henrik Robert Jørgensen

ARKIVEXEMPLAR

Stockholm den 2 februari 1967.

3 bil.

ang

ang. Wallenbergs-arkivet

U. n.

Nr 59		Antal bil
Ink dnr		
Avd P	Grupp 2	Mål En I

Förhålligt.

Broder,

Sent omsider - arbetet har varit rätt tidekrävande -
sänder jag Dig närslutet följande material i Wallenbergs-
ärendet:

1. en förteckning över röda och blå hänvisningslappar
åren 1953-1957 (bil. 1);
2. själva hänvisningslapparna (i ett kuvert, bil 2);
samt
3. en förteckning över i dossiererna befintliga
chifferteleggram under åren 1958-1966 (bil. 3).

I retur får jag alltså emotse arkivexemplaren för de
chifferteleggram som förtecknas på Bil. 1.

Leif Leifland

Ambassadören Jarring,
M o s k v a.

Ifylles av postexp

Avsänt med

☒ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☐ vanlig post

Avsändn! datum

Sign

Förteckning över röda och blå hänvisningslappar 1953 - 1955.

1953	11.2.	Ink	42
"	10.3.	Avg.	82
1954	29.9.	Avg.	322
1955	14.2.	"	72
"	17.2.	Ink.	52
"	18.2.	Avg.	82
"	19.2.	Ink.	57
"	21.2.	"	59
"	21.2.	Avg.	90
"	22.2.	"	94
"	"	"	95
"	26.2.	"	103
"	3.3.	"	110
"	5.3.	"	117
"	13.6.	"	284
"	14.6.	"	285
"	16.11.	"	453
"	25.11.	Ink.	350
"	26.11.	"	353
"	"	Avg.	468

Förteckning över röda och blå hänvisningslappar 1956 - 1957.

1956	10.1.	Ink	3
	18.2.	"	78
	21.2.	"	81
	"	Avg	87
	24.2.	Ink	83
	"	Avg	100
	"	"	105
	25.2.	Ink	92
	29.2.	Avg	108
	7.3.	Avg	137
	10.3.	Avg	149
	11.3.	Ink	112
	19.3.	Avg	172
	21.3.	Ink	122
	"	Avg	173
	"	Avg	175
	26.3.	Ink	158
	30.3.	Avg	231
	3.4.	Avg	235
	12.4.	Avg	250
	14.4.	Ink	202
	~~8.5.~~	~~Ink~~	~~189~~
	17.5.	Avg	297
	19.5.	In	237
	22.5.	Avg	305
	25.5.	Ink	243
	26.5.	Avg	320
	5.6.	Ink	258
	15.7.	Ink	320
	20.7.	Ink	329
	"	Avg	424
	4.9.	Ink	366
	14.9.	Avg	468
	27.9.	Ink	399
	27.9.	Avg	485
	27.9.	Avg	486
	14.11.	Ink	472
	"	Avg	580

15.11.	Ink	478
17.11.	Avg	595
20.11.	Ink	484
23.11.	Ink	488
23.11.	Avg	606
20.12.	Avg	662

1957

11.1.	Ink	6
24.1.	Ink	30
21.1.	Avg	48
6.2.	Avg	79
6.2.	Avg	80
7.2.	Ink	49
"	Ink	50
8.2.	Avg	82
8.2.	Avg	83
15.2.	Avg	88
19.2.	Avg	98
"	Avg	99
20.2.	Ink	61
"	Avg	100
23.3.	Ink	99
5.4.	Ink	119
"	Ink	120
17.4.	Avg	207
18.4.	Ink	138
24.4.	Ink	142

Förteckning över chiffterelegram 1958 - 1966.

<u>1958</u>	31.5.	Avg	218
	5.6.	Ink	138
	6.6.	Avg	225
<u>1959</u>	31.1.	Ink	18
	2.2.	Avg	29
	"	"	31
	3.2.	Ink	20
	9.2.	Avg	35
	6.3.	Avg	55
	19.3.	Ink	33
	27.6.	Avg	142
	29.6.	Avg	143
	13.7.	Ink	120
	16.7.	"	128
	"	"	131
	17.7.	Avg.	186
<u>1961</u>	2.2.	Ink	15
	"	Avg	31
	3.2.	Avg	32
	"	Avg	33
	"	Ink	16
	"	Avg	34
	"	Avg	35
	8.2.	Avg	37
	9.2.	Avg	38
	17.2.	Avg	46
	17.2.	Ink	18
	18.2.	Avg	48
	19.2.	Ink	19
	20.2.	Avg	51
	"	Ink	21
	21.2.	Avg	54

1961

21.2.	Ink	22
21.2.	Avg	58
22.2.	Ink	24
22.2.	Avg	59
22.2.	Avg	60
22.2.	Ink	26
24.2.	Avg	65
24.2.	Avg	69
24.2.	Ink	28
25.2.	Avg	71
25.2.	Avg	72
27.2.	Ink	30
28.2.	Avg	74
11.3.	Ink	36
12.3.	Avg	78
15.3.	Ink	37
18.3.	Avg	79
19.3.	Ink	39
20.3.	Avg	80
21.3.	Avg	84
22.3.	Avg	85
23.3.	Avg	89
24.3.	Avg	91
24.3.	Ink	44
25.3.	Avg	94
25.3.	Avg	96
25.3.	Ink	45
25.3.	Avg	98
26.3.	Avg	99
27.3.	Avg	100
27.3.	Ink	46
27.3.	Avg	101
27.3.	Avg	102
28.3.	Ink	47
28.3.	Avg	103
28.3.	Avg	104
28.3.	Ink	48
28.3.	Avg	106

1961

28.3.	Avg	109
29.3.	Avg	110
29.3.	Avg	111
30.3.	Avg	113
30.3.	Ink	50
30.3.	Avg	114
1.4.	Avg	115
2.4.	Ink	52
2.4.	Avg	116
4.4.	Avg	117
18.4.	Ink	57
19.4.	Avg	127
21.4.	Avg	130
24.4.	Ink	58
25.4.	Avg	134
25.4.	Avg	135
27.4.	Ink	77
28.6.	Avg	159
28.6.	Avg	162
30.6.	Ink	79
4.7.	Avg	168
5.7.	Ink	83
10.7.	Avg	173
25.10.	Avg	208

1962

31.5.	Avg	108
4.6.	Avg	111
5.6.	Avg	112
5.6.	Avg	113
20.8.	Ink	109
5.11.	Ink	135

1963

8.1.	Avg	10
12.1.	"	19
17.1.	Ink	7
17.1.	Avg	23
18.1.	Ink	9
29.1.	Avg	31
30.1.	Ink	12
25.3.	Avg	113
28.3.	Avg	119

1963

23.4.	Avg	126
25.4.	Ink	54
24.4.	Avg	128
26.4.	Avg	130
29.4.	Avg	137
17.5.	Avg	146
12.7.	Avg	187
16.7.	Ink	104
17.7.	Avg	192
6.8.	Avg	222
23.9.	Avg	264
16.11.	Avg	298
2.12.	Avg	323
3.12.	Avg	324
3.12.	Ink	188
3.12.	Avg	325
26.12.	Ink	215
26.12.	Avg	358
26.12.	Avg	359

1964

3.1.	Avg	6
4.1.	Avg	7
25.3.	Avg	120
"	Ink	82
31.3.	Ink	84
30.4.	Avg	163
4.5.	Avg	164
4.5.	Ink	121
26.5.	Avg	191
27.5.	Avg	192
29.5.	Ink	143
1.6.	Ink	(utan nr)
11.6.	Avg	221
10.6.	Ink	169
15.6.	Ink	175
16.6.	Avg	232
17.6.	Avg	234
23.12.	Ink	332

1965

7.1.	Avg	6
8.1.	Ink	6
28.1.	Avg	29
28.1.	Ink	24
28.1.	Avg	31
29.1.	Avg	36
28.1.	Ink	30
12.2.	Ink	56
15.2.	Avg	71
15.2.	Ink	59
16.2.	Ink	60
17.2.	Avg	74
22.2.	Avg	77
22.2.	Avg	79
22.2.	Avg	81
25.2.	Avg	86
8.3.	Avg	99
17.3.	Avg	106
18.3.	Ink	82
22.3.	Avg	119
29.3.	Ink	96
30.3.	Avg	136
5.4.	Avg	143
28.4.	Ink	125
11.5.	Ink	134
11.5.	Avg	183
11.5.	Ink	136
20.5.	Avg	189
19.6.	Avg	247
27.6.	Avg	253
27.6.	Ink	188
27.6.	Avg	254
5.7.	Avg	259
6.7.	Avg	263
8.7.	Ink	190
10.9.	Ink	239 x/
13.9.	Avg	325

x/ OBS! röd hänvisningslapp. Var finns originalet?

14.9.	Ink	244
16.9.	Ink	246
16.9.	Ink	247
17.9.	Ink	249
20.9.	Avg	336
22.9.	Avg	339
21.11.	Avg	379
22.11.	Ink	274
23.11.	Avg	381
24.11.	Ink	278
25.11.	Avg	384

P 2 E 4-7

aka/afen

STATSDEPARTEMENTEN

Meddelande

M+H
Tab 1
R 2

Från	<u>Thyberg</u>	Datum	<u>3/2-67</u>	Till	
Ärende					

En person som ante / sig hette
Kaarel Robert Jacobsson ringde
vår 12-tids fröja och frågade om
DD hade något "kapital för efter-
forskning av försvunna diplomater".
Vil utmärkte utspörning framkom att
han trodde sig kunna få sty-
ga Raoul Wakenberg för cirka
15.000 kronor. Hans telefonnummer
är Göteborg 031/810100, ansl. 212
(Chalmers Tekn. Högskola). Jag ante att

UD slutte åter till på
eftermiddagen.

3/2. Tfrsamtal Jacobson som tackar skickan en skrivelse
till UD om nya information.

Tfrsamtal Jacobsons institutionsschef, prof. Zverghøj, som
meddelat J. vid flera tillfällen varit en
mentalsjukhus för schizofreni. J. förvaras från behandlings
för några tid sedan, återfunns i förvirrat tillstånd i
Danmark. Z: "J:s uppgifter om W. höll säkert ett
utslag av sinnesjukdom".

dfw

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

CHIFFERTELEGRAM

Från Moskva

Avsant den ~~Telex~~ 19 kl.

Inkom den 10/2 19 67 kl. 10.20

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 3

66

För Leifland. Ditt hbr. 2 februari.

Det synes som om alla chiffer före 1958 har blivit
hemsända till U7. Tacksam Du kontrollerar med Salwing
och telar sig.

Jarring

Coll.: {

Dep U 326/8. 1966 9. 10 000 ex Br Carlsson Varberg 662587

Handwritten signature 322

375

KUNGL.

SVENSKA BESKICKNINGEN

tyska dokument från 1945

hbr. Leifland-von Dardel
102.67

Washington den 7 februari 1967.

HP 39

P 2

1 hr ✓
2 bil.

STATSDEPARTEMENTEN

10, 2 19 67

Till

Leifland

Från

Dardel

S. 45. 2000-50 BEHÄNDLINGEN 1942

Jag har ett antal
fotostatkopior deponerade
av Virgin på sin tid

Dep
3520

Önskas åter
ej åter

81

Ink.	10. 2	19 67
AVD.	P	2
Mal	Eu	I

Pr

Broder,

P 2 Eu I

Ditt handbrev av den 1 dennes förbryllar mig, då vi här omgående beställde rullarna och sände hem dem med ett handbrev av den 28 februari 1966. En senare beställning sändes hem med ett handbrev av den 17 maj 1966. För att underlätta Dina efterforskningar närslutes fotostatkopior av handbreven till Eric Virgin.

Hjärtliga hälsningar!

Din tillgivne
J. J. von Dardel

Departementssekreteraren Leifland,
Stockholm.

Palmstierna/MR

ARKIVEXEMPLAR

Bil. / t. Besk. Wash. 7.2.67

Washington den 28 februari 1966.

HP 39

1 bil.

u.s.o.

tyska dokument från 1945

ang

hbr. Virgin-von Dardel
30.12.65

Nr	Antal bilagor	
2/181		
Ink dnr		
Avd	Grupp	Mål
HP	39	A
(P	2	Eu)

Broder,

Sedan de i anledning av Ditt ovancerade handbrev hos National Archives beställda mikrofilmerna över visst material i Auswärtiges Amts arkiv numera kommit oss tillhanda, får jag härmed översända desamma under särskilt omslag. Tyvärr synes serial number 5794 icke finnas tillgängligt hos National Archives. Man har emellertid upplyst, att detta serial number torde kunna erhållas genom Public Record Office i London. Priset å de genom National Archives anskaffade mikrofilmerna uppgår till 78 dollars, vilket redovisas hem via generalkonsulatet i New York under åberopande av Ditt handbrev.

J.-J. von Dardel

Ministern V i r g i n,
Utrikesdepartementet.

Bil. 2 t. Besk. Wash. ^{hbr.} von Dardel -
diplaud 7.2.66

ARKIV. EXEMPLAR

Washington den 17 maj 1966.

HP 39

\$ bil.
(u.s.o.)

Palmstierna/MR

tyska dokument från 1945

hbr. von Dardel-Virgin 28.2.66

ang

Nr	2/463		Antal bilagor
Ink dnr			
Avd	HP	Grupp	Mål
		39	A

(P 2 Lu)

Broder,

Sedan de av Dig önskade hos National Archives
beställda mikrofilmerna över visst material i Aus-
wärtiges Amts arkiv numera kommit oss tillhanda, får
jag härmed översända desamma under särskilt omslag.
Priset på mikrofilmrullarna uppgår till 181 dollar,
vilket redovisats hem via generalkonsulatet i New
York.

Samtidigt återgår Din förteckning.

J.-J. von Dardel

Utrikesrådet V i r g i n,
Utrikesdepartementet.

Exp. 18.5.66. *[Signature]*

ARKIVEXEMPLAR

Stockholm den 13 februari 1967.

ang

Nr 1325	Antal bil	
Ink dnr		
Avd. X P	Grupp X 2	Mål AA Cu I

de

Herr Överdirektör,

Generalkonsul Engfeldt i Montreal har meddelat att han nyligen uppsökte av Mr. Charles Csontos, "Vice President, Association of Hungarian-speaking Jews in Montreal". Mr. Csontos upplyste därvid att den ungerskspråkiga judiska församlingen i staden håller på att uppföra en synagoga och att man önskar att denna synagoga skall bära Raoul Wallenbergs namn eller att synagogan förses med en åt Raoul ägnad minnesplatta. Inför invigningen av synagogan - vilken beräknas äga rum i år, t.ex. på Raouls födelsedag - önskade Mr. Csontos erhålla material om Raoul på engelska, franska eller tyska, inklusive fotografi. Vidare uttryckte Mr. Csontos ett önskemål om att generalkonsul Engfeldt måtte närvara vid invigningen av synagogan.

Jag vore tacksam få del av Edra synpunkter på ovanstående. Utrikesdepartementet är självklart berett att, om Ni så önskar, förmedla fotografier och annat material till Mr. Csontos.

Leif Leifland

Överdirektören von Dardel,

D j u r s h o l m.

Ifylles av postexp

Avsändt med

☐ sv kurir☐ utl kurir☐ luftpost☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

Ärende	Datum 14.2.67		Dnr 7 ✓
	Avd. P	Grupp 2	Mål Eu ¹

Adress

Svensk

~~Montreal~~ Ottawa

Text

Re Mr Engfeldt / Hamilton Wallenbergjäsentat.

Primo Vi har frågat familjen dess uppfattning Din medverkan invigningen synagogan. Vi har även ansett oss böra fråga familjen dess reaktion tanken synagogan skall bära Wallenbergs namn. Återkommer sedan vi fått familjens synpunkter.

Secundo Ni bör undvika medverkan svensk-ungersk dag, "grande-soirée", presskonferens.

Tertio Underrätta ~~Ham.~~ Engfeldt.

Cabinet

Förordning för Kab. - mör. 13. 2. 67 Jfu

fyller av telegramexpeditören

Avsändt den

Klockan

Sign.

14/2

1840

Jf.

Ärende Wallenbergärendet	Datum 18 febr. 1967		Dnr 24
	Avd. P	Grupp 2	Mål Eu I

Adress Svensk ~~Ministry~~ Ottawa

Ba

Vårt chiffer 1 re Wallenberg.

Text

Engfeldt från Leifland. *2/18*

Primo Ingen erinran familjens eller departementets sida synagogan bär Wallenbergs namn eller förses platta. Fru von Dardel understryker angelägenheten ceremonien ej får karaktär minneshögtidlighet död man.

Secundo Ej heller erinran Engfeldt närvar invigningen.

Tertio Fru von Dardel sänder Engfeldt direkt fotografier, annat material.

Cabinet

Friedrich fr. Univ. skola.

Sändes måndag 20/2
KH

Ifylles av telegramexpeditören

Avsänt den 19/2	Klockan 2105	Sign KH
--------------------	-----------------	------------

28/2

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Moskva den 14 februari 1967.

3 bil.

Wallenbergs-arkivet

Förtroligt

dfw

"*Broder hänvisningslagen lott i den.*" *dfw*

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 2 februari vill jag djupt beklaga att jag inte visste om att alla chiffterelegram fram till 1957 var hemsända och befinner sig i Departementet. Ingen anteckning härom fanns hos oss.

Jag förmodar emellertid att Ditt arbete dock inte varit helt förgäves, eftersom chiffterelegrammen ifråga väl dock bör utplockas och tillföras Wallenbergs-arkivet.

./. Jag återsänder nu de 3 bilagor som medföljde Ditt handbrev.

Die Feigjone
Gunnar Jarring

Gunnar Jarring

Departementssekreteraren L e i f l a n d,
Utrikesdepartementet.

Förteckning över chifffertelegram 1958 - 1966.

<u>1958</u>	31.5.	Avg	218
	5.6.	Ink	138
	6.6.	Avg	225
<u>1959</u>	31.1.	Ink	18
	2.2.	Avg	29
	"	"	31
	3.2.	Ink	20
	9.2.	Avg	35
	6.3.	Avg	55
	19.3.	Ink	33
	27.6.	Avg	142
	29.6.	Avg	143
	13.7.	Ink	120
	16.7.	"	128
	"	"	131
	17.7.	Avg.	186
<u>1961</u>	2.2.	Ink	15
	"	Avg	331
	3.2.	Avg	32
	"	Avg	33
	"	Ink	16
	"	Avg	34
	"	Avg	35
	8.2.	Avg	37
	9.2.	Avg	38
	17.2.	Avg	46
	17.2.	Ink	18
	18.2.	Avg	48
	19.2.	Ink	19
	20.2.	Avg	51
	"	Ink	21
	21.2.	Avg	54

1961

21.2.	Ink	22
21.2.	Avg	58
22.2.	Ink	24
22.2.	Avg	59
22.2.	Avg	60
22.2.	Ink?	26
24.2.	Avg	65
24.2.	Avg	69
24.2.	Ink	28
25.2.	Avg	71
25.2.	Avg	72
27.2.	Ink	30
28.2.	Avg	74
11.3.	Ink	36
12.3.	Avg	78
15.3.	Ink	37
18.3.	Avg	79
19.3.	Ink	39
20.3.	Avg	80
21.3.	Avg	84
22.3.	Avg	85
23.3.	Avg	89
24.3.	Avg	91
24.3.	Ink	44
25.3.	Avg	94
25.3.	Avg	96
25.3.	Ink	45
25.3.	Avg	98
26.3.	Avg	99
27.3.	Avg	100
27.3.	Ink	46
27.3.	Avg	101
27.3.	Avg	102
28.3.	Ink	47
28.3.	Avg	103
28.3.	Avg	104
28.3.	Ink	48
28.3.	Avg	106

1961

28.3.	Avg	109
29.3.	Avg	110
29.3.	Avg	111
30.3.	Avg	113
30.3.	Ink	50
30.3.	Avg	114
1.4.	Avg	115
2.4.	Ink	52
2.4.	Avg	116
4.4.	Avg	117
18.4.	Ink	57
19.4.	Avg	127
21.4.	Avg	130
24.4.	Ink	58
25.4.	Avg	134
25.4.	Avg	135
27.4.	Ink	77
28.6.	Avg	159
28.6.	Avg	162
30.6.	Ink	79
4.7.	Avg	168
5.7.	Ink	83
10.7.	Avg	173
25.10.	Avg	208

1962

31.5.	Avg	108
4.6.	Avg	111
5.6.	Avg	112
5.6.	Avg	113
20.8.	Ink	109
5.11.	Ink	135

1963

8.1.	Avg	10
12.1.	"	19
17.1.	Ink	7
17.1.	Avg	23
18.1.	Ink	9
29.1.	Avg	31
30.1.	Ink	12
25.3.	Avg	113
28.3.	Avg	119

1963

23.4.	Avg	126
25.4.	Ink	54
24.4.	Avg	128
26.4.	Avg	130
29.4.	Avg	137
17.5.	Avg	146
12.7.	Avg	187
16.7.	Ink	104
17.7.	Avg	192
6.8.	Avg	222
23.9.	Avg	264
16.11.	Avg	298
2.12.	Avg	323
3.12.	Avg	324
3.12.	Ink	188
3.12.	Avg	325
26.12.	Ink	215
26.12.	Avg	358
26.12.	Avg	359

1964

3.1.	Avg	6
4.1.	Avg	7
25.3.	Avg	120
"	Ink	82
31.3.	Ink	84
30.4.	Avg	163
4.5.	Avg	164
4.5.	Ink	121
26.5.	Avg	191
27.5.	Avg	192
29.5.	Ink	143
1.6.	Ink	(utan nr)
11.6.	Avg	221
10.6.	Ink	169
15.6.	Ink	175
16.6.	Avg	232
17.6.	Avg	234
23.12.	Ink	332

1965

7.1.	Avg	6
8.1.	Ink	6
28.1.	Avg	29
28.1.	Ink	24
28.1.	Avg	31
29.1.	Avg	36
28.1.	Ink	30
12.2.	Ink	56
15.2.	Avg	71
15.2.	Ink	59
16.2.	Ink	60
17.2.	Avg	74
22.2.	Avg	77
22.2.	Avg	79
22.2.	Avg	81
25.2.	Avg	86
8.3.	Avg	99
17.3.	Avg	106
18.3.	Ink	82
22.3.	Avg	119
29.3.	Ink	96
30.3.	Avg	136
5.4.	Avg	143
28.4.	Ink	125
11.5.	Ink	134
11.5.	Avg	<u>183</u>
11.5.	Ink	136
20.5.	Avg	189
19.6.	Avg	247
27.6.	Avg	253
27.6.	Ink	188
27.6.	Avg	254
5.7.	Avg	259
6.7.	Avg	263
8.7.	Ink	190
10.9.	Ink	239 x/
13.9.	Avg	325

x/ OBS: röd hänvisningslapp. Var finns originalet?

14.9.	Ink	244
16.9.	Ink	246
16.9.	Ink	247
17.9.	Ink	249
20.9.	Avg	336
22.9.	Avg	339
21.11.	Avg	379
22.11.	Ink	274
23.11.	Avg	381
24.11.	Ink	278
25.11.	Avg	384

6/362

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN
Wallenberg-ärendet

Wien den 3 mars 1967.
R 18 1 bil.
Förtroligt.

Ufo

Broder,

./.

Åberopande Ditt handbrev den 12 december 1966 angående Otto Poten
får jag översända kopia av en rapport i saken, som vi erhöles först igår
och varav framgår att denne vid årsskiftet flyttat till Västberlin.

Härblyg hälsningar
Din Ulfine
Ulf Norström
(Ulf Norström)

Departementetssekreteraren Leifland,
S t o c k h o l m.

869

CS

Bil. honabrev *Nordheim*
Leipland d. *3.3.67.*

Der seit 3. 10. 1960 in Wien 2., Böcklinstraße 100/1/11
wohnhaft gewesene

Ing. Otto P o t e n , Papiertechniker, am 8.11.1914
in Wien geb., öst. Staatsbürger, Eltern: Friedrich und
Luise,

hat sich am 9.12.1966 nach Oberalm/Hallein/Salzburg abgemel-
det. Der Genannte hat seine Wohnung in Wien 2., Böcklin-
straße 100 verkauft und seinen Haushalt aufgelöst. Dem Ver-
nehmen nach ist er mit seiner Gattin Lore, Haushalt, am
9.7.1933 in Berlin geboren, nach den Weihnachtsfeiertagen 1966
von Hallein aus nach Westberlin gereist und hat in: 1 Berlin 41,
Peschkestraße 17, ständigen Aufenthalt genommen. Seinen eigenen
Äußerungen zufolge hat er in Berlin einen sehr guten Posten
bekommen und wird er dort dauernden Aufenthalt nehmen.

Eine Befragung des Ing. Otto P o t e n konnte daher
nicht durchgeführt werden.

Wie im Hause Wien 2., Böcklinstraße 100 in Erfahrung
gebracht werden konnte, hat Ing. Otto P o t e n einen in
Graz/Stmk. lebenden Bruder, dessen Vorname und nähere Wohnan-
schrift jedoch nicht bekannt ist. Ferner ist in Wien 3.,
Landstr. - Hauptstraße 33a eine Schwester des Genannten,
namens Maria Luise GERNERT, Haushalt, am 19.7.1909 in Pola
geb., österr.Stbg., wohnhaft und gemeldet. Die Genannte
befindet sich jedoch mit ihrem Gatten, Dr. Emmerich GERNERT,
Sekt. Chef i.P., am 21.1.1893 geboren, besuchsweise auf
Schloß Haunsberg in Oberalm/Hallein/Salzburg, von wo aus
sie erst anfangs Februar 1967 nach Wien zurückkehren wird.

Auf vertraulichem Wege konnte nicht in Erfahrung ge-
bracht werden, ob sich Ing. Otto POTEN jemals in sowjetrussi-
scher Gefangenschaft befunden hat.

870

Leifland/GQ, 22.3.67

a.f.förtr.k.t.

Danielsson, Rikspolisstyr.

Sjöström, Bonn

I tj: Leifland

Pr

Exp 22/3-67
Exp. m. kurir 30/3
P

Förtrolig

P.M. ✓

6/3-67

ang. samtal med Adolf Behn, Hamburg.

Sedan Suchdienst Hamburg meddelat att Adolf Behn (Tonndorfer Hauptstrasse 163, Hamburg, tfn 66 58 22) möjligen kunde lämna upplysningar i Gabor-spåret, har jag i dag haft ett samtal med honom.

Behn, som är född 1921, meddelade därvid att han tillbringat tre år i Lemberg, från 1945 till mitten av 1948. Detta lägerområde bestod enligt Behn av sju läger, vartdera om 500 à 1000 krigsfångar, inte bara tyskar utan även ungrare, jugoslaver och andra nationaliteter. Dessutom fanns ett centralfängelset. Behn hade själv vistats i fyra av lägren samt i fängelset och sålunda fått en god inblick i förhållandena i lägerområdet.

Behn förklarade

att han inte någonsin under sin vistelse i Sovjet träffat eller hört talas om någon svensk;

att han inte träffat eller hört talas om en ungrare vid namn Aron Gabor; samt

att han inte kunde erinra sig ha träffat eller hört talas om några läkare med polska namn i Lemberg (de läkare han mött var antingen tyska arméläkare eller kvinnliga ryska läkare).

Hamburg den 6 mars 1967.

871

Leifland

ct

Leifland/GQ, 22.3.67
a.f.förtr.k.t.
Danielsson, Rikspolisstyr.
Sjöström, Bonn
I tjt: Leifland

Exp. m. Kurir 30/3

Förtrolig

P.M.

6/3-67

ang. samtal med hr Möller, Suchdienst Hamburg, den 6 mars 1967

Den 6 mars 1967 hade jag ett samtal med hr Möller, den "Sachbearbeiter" vid Suchdienst Hamburg som sedan länge varit ambassadens i Bonn kontakt man i Wallenbergärendet. Samtalet behandlade dels några konkreta spår i ärendet, dels allmänna synpunkter på tyska medborgare som fortfarande kvarhålls i Sovjet.

1. Herr Möller meddelade inledningsvis att Suchdienst fått en uppgift från en Rudolf Cobre (Berlin-Steglitz) som möjligen kunde vara av intresse för oss. Cobre hade i Sovjet vid en icke angiven tid sammanträffat med en f.d. kapten vid det tyska artilleriet, Dr. Rudolf Drewing från Thorn/Westpreussen. Drewing hade därvid sagt att han då han år 1946 vistades i Butyrka av en icke namngiven medfånge hört att en svensk diplomat från Budapest vid denna tid hölls inspärrad i fängelset.

Drewings nuvarande uppehållsort är enligt Möller inte känd för Suchdienst/Hamburg. Han kommer emellertid att fråga centralkartoteksavdelningen vid Suchdienst/München om man där möjligen har några uppgifter om Drewing.

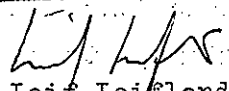
2. Möller, som från ambassaden i Bonn fått en kopia av Rolf Lochmanns skrivelse den 7 juli 1966 till Svenska Röda Korset, trodde att möjligheterna att komma i kontakt med Lochmann måste bedömas som ytterst små. Västtyska Röda Korset har numera goda förbindelser med Sovjets Röda Kors, men kontakterna med den östtyska systerorganisationen - vars utlandsförbindelser noga bevakas av den östtyska regeringen - är föga givande och sällsynta.

ct

3. Möller nämnde att tyska krigsfångar fortfarande återvänder från Sovjet, t.o.m. krigsfångar från 1914-18. Dessa kommer dock inte från fängelser eller "Schweigelager" utan har under de senaste åren varit fria (i regel dock förpliktade att uppehålla sig i en viss provins och med skyldighet att t.ex. två gånger om året anmäla sig för polisen). Möller betvivlar att det numera finns något "Schweigelager" för utlänningar i Sovjet. Suchdiensts egna erfarenheter är i varje fall att även svåra krigsförbrytare i sovjetiska fängelser nu har rätt att korrespondera med utlandet, även om självklart censur förekommer.

De tyskar som fortfarande finns kvar i Sovjet har i regel stannat av fri vilja, tagit arbete och bildat familj. De som så önskar får i regel återvända för "Familienzusammenführung".

Hamburg den 6 mars 1967.

Leif Leifland

Bonn den 13 mars 1967

Strängt förtroligt

2 bil. ✓

Leifland/GQ, 17.3.67
hbr Leifland-fru von Dardel

108

Ink.	17.3.	1967
Avd.	Gr.	Mål
P	2	En I

Broder,

Jag hoppas att Din hemresa avlöpte friktionsfritt och att Du även fick utbyte av besöket här. Det var mycket trevligt att ha Dig på besök och jag hoppas vi får något tillfälle att träffas också vid kommittébesöket i april.

./.

Bilagat återfinner Du min P.M. från samtalet med Gustaf Schmidt, vilket - som vi konstaterade redan när Du var här - inte gav särdeles mycket. Det brev från Schmidt med vidare uppgifter, som han ställde i utsikt, har ännu inte kommit mig tillhanda, men kommer givetvis att insändas så snart det inkommit. Inte heller av det torde dock några viktigare upplysningar vara att förvänta.

Manuskriptet från Südwestfunks program "Partisan der Menschlichkeit - der Fall Raoul Wallenberg", vilket sändes i Westdeutscher Rundfunk den 8 februari 1967 och uppenbarligen också av Südwestfunk den 9-1966, anlände med express i lördags morse. Våra teorier har vid genomläsning dessbättre visat sig vara felaktiga: det innehåller mycket positivt om R.W. och det mesta synes åtminstone mig även vara sakligt riktigt. Större delen av programmet ägnades dock åt att skildra judarnas behandling och ställning i allmänhet, varefter R.W. under senare delen framställdes som en judarnas hjälpare och som en av de privatpersoner, som verkligen uträttade något och inte bara gjorde passivt motstånd. Några uppgifter av värde för efterforskningarna synes manuskriptet inte innehålla. Jag bilägger två fotokopierade exemplar.

Med vänliga hälsningar och
förbättringsönskan
Din tillgivne
Leif H. Sjöström

Departementssekreteraren Leifland,
S t o c k h o l m.

Sjöström
Skiffland 13.3.67
Strängt förtroligt

P.M.

angående samtal med Gustav Schmidt, Bad Essen/Bez. Osnabrück
den 7.3.1967

1. Efter hänvisning från Suchdienst, Hamburg, rörande personer, som vistats i läger i Lemberg år 1947, besökte jag den 7.3.67 herr Gustav Schmidt, bosatt Deutsch-Kronerstrasse 7, Bad Essen, cirka 35 km utanför Osnabrück. Herr Schmidt var, trots att jag den 28 februari tillskrivit honom med begäran om samtal, inte anträffbar i sitt hem, varför jag uppsökte honom på hans arbetsplats hos firma Dreyer Landmaschinen, Wittlage, cirka 3 km från Bad Essen. i Warthegau, nuv. Polen
2. Gustav Schmidt är född den 16.10.1904/och således nära 63 år gammal. I invånarregistret redovisas han som lantbrukare och pensionär. Hans^{an} ställning i firma Dreyers verkstad synes dock ha heldagskaraktär. Enligt egen uppgift är han emellertid fortfarande delvis krigsinvalid (30 %) och är tidvis sjuklig. Vid mitt samtal med honom, vilket tyvärr fick föras under mindre gynnsamma yttre omständigheter, gav han intryck av att vara en snäll, men något förvirrad äldre man, vars minnesförmåga inte är den allra bästa.
3. Om sina upplevelser under och efter andra världskriget berättade han följande. Eftersom han var familjeförsörjare och hade fem barn inkallades han inte förrän i krigets slutskede (1944) till Wehrmacht, där han var soldat fram till kapitulationen. Denna skedde för hans del vid gränsen mellan Tyskland och Polen. Han tillfångatogs där av ryssarna och fördes till Stalinov, där han arbetade i gruvor. Under detta arbete utsattes han för en olyckshändelse och fördes till sjukhus. Vid detta tillfälle blev han invalidiserad till 70 % och tvingades bl.a. senare förflytta sig på kryckor. I början av 1947 kom han till ett krigsfångeläger i Lemberg där han vistades till

slutet av -47/början -48. Under Lembergvisittelsen var han hela tiden i lägersjukhus i Raznaja-lägre, i vilket enligt hans uppskattning fanns cirka 1.000 personer. I sjukavdelningen vistades högst 300 personer.

Våren 1948 flyttades han från Lemberg till Kio (Kiev?), där han vistades till 1949. Han repatrierades 1949.

4. Från sin tid i Lemberg-lägre hade Schmidt mycket vaga hågkomster. Vid vårt samtal erinrade han sig glimtvis detaljer från sin lägre tillvaro, men kunde inte klart särskilja vad som hade hänt i Lemberg och vad som hade hänt i Kio. Om Lemberg-lägre och dess sjukavdelning visste han dock, att det var fråga om ett baracklägre och att sjukavdelningen var inrymd i en eller några smärre baracker med särskilda celler. Invånarna i lägre utgjordes mest av "Wehrmachtsangehörige", d.v.s. rena krigsfångar, och antalet politiska fångar var lågt. I lägre fanns ett stort antal utlänningar (ungrare, polacker, jugoslaver, rumäner m.fl.). På min fråga om det även ingick skandinaver bland fångarna svarade Schmidt efter lång tvekan att han trodde sig komma ihåg, att åtminstone någon nordeuropé befann sig i lägre. På min fråga om vad denne möjligtvis kunde ha hetat hade Schmidt först inget svar att ge. Med min hjälp kom Schmidt så småningom fram till, att det fanns någon "von hinter'm Wasser" som kunde hetat Wallenberg eller Wallentin (det senare höll Schmidt för troligast). På min fråga namngav han några ungrare - med reservation för att han kanske egentligen träffat dem i Kio - varpå han genomgående tillade, att de voro avlidna. Någon ungrare med namnet Gabor erinrade han sig inte bestämt, men höll inte för uteslutet att någon kunde ha hetat så. Samma svar gav han f.ö. beträffande de flesta av de många autentiska eller fiktiva namnförslag som jag gav honom. Då jag frågade honom, huruvida den ungrare som han tänkte på, möjligen hade varit skriftställare, journalist eller liknande, svarade Schmidt att det fanns "flera av ungrarna som skrev maskin på expeditionen".

När jag frågade honom om läkare i lägersjukhuset, svarade Schmidt att en sådan fanns under den första tiden han var där, men denne läkare hade hastigt avlidit våren -47 och efterträts av en sjuksyster. Ytterligare försök från min sida att få honom att namnge sjukhuspersonalen blev resultatlösa. På min fråga om han erinrade sig att någon av hans lägerkamrater hade sagt sig ha förbindelser med Röda

Korset, sade han: "Jag tror det var någon från Röda Korset, som hette Popka". Alla försök till närmare preciseringar i detta ämne blev resultatlösa.

Schmidt sade sig gärna vilja försöka att i lugn och ro rannsaka sitt minne och att återkomma till ambassaden per brev. Med anledning därav har jag tillskrivit Schmidt och ställt vissa konkreta frågor till hans ledning.

Schmidts utsaga synes inte innehålla några precisa uppgifter till ledning för vidare forskningar i ärendet. Han kunde varken bekräfta Gabors berättelse i de delar, som avser Lemberg-vistelsen, eller ge några upplysningar om Wallenbergs påstådda vistelse i Lemberg. Icke heller framkom av Schmidts utsaga några nya hänvisningar till personer, vilka möjligtvis kan ha upplysningar att ge.

Schmidts skriftliga utsaga kommer att snarast möjligt insändas till departementet.

Bonn den 8 mars 1967

Leif H. Sjöström

S Ü D W E S T F U N K

Hörspiel / Feature

Sendung: 1.9.1966

Zeit: 21.00 - 22.00 Uhr

Redaktion: P.M. Ladiges

P A R T I S A N D E R M E N S C H L I C H K E I T

Der Fall Raoul Wallenberg

von

✓
Joseph Wulf

Personen:

1. Sprecher

2. Sprecher

Zitator

Dieses Copie wird nur zur rein persönlichen Information überlassen. Jede Form der Vervielfältigung oder Verwertung bedarf der ausdrücklichen vorherigen Genehmigung des Urhebers.

by the author

Witator: "Ob ein hohes Ziel und eine Begeisterung echt sind, das merkt man nicht in den feierlichen Stunden, sondern im Alltag.-
Ob einer ernst macht, sieht man nicht an den grossen Entschlüssen, sondern an der kleinen Arbeit tagaus tagein."

1.Spr.: Diese Worte Romano Guardinis könnten als Motto über Leben und Wirken des jungen Schweden Raoul Wallenberg stehen. Raoul Wallenberg ist zu einem Symbol geworden - nicht, weil er im Kleinen tat, was grosse Demonstrationen und Appelle nicht vermochten: er half, ganz auf sich gestellt in einer Welt von Angst und Terror, mit seinen alltäglichen Möglichkeiten. Das Ungewöhnliche an ihm war, dass er jede sich ihm bietende Chance nutzte, ohne viele Worte - ständig.

2.Spr.: Raoul Wallenbergs Leben verlief im Anfang ganz normal; gutbürgerlich, nicht weiter bemerkenswert. Es gäbe von ihm selbst nicht viel zu erzählen - ungewöhnlich wurde sein Leben erst durch den Kampf gegen die übermächtige nationalsozialistische Vernichtungsmaschinerie und - danach - durch sein nie ganz aufgeklärtes Schicksal in der Sowjetunion.

1.Spr.: Der St. Stephans-Park in Budapest wurde 1947 als Standort für ein Denkmal bestimmt, das das Wirken Raoul Wallenbergs in Ungarn mit dem Kampf des Heiligen Georg gegen den Drachen vergleicht. Wallenberg begann im Juli 1944, als dem nationalsozialistischen Rassenwahn als letzte auch noch die Budapester Juden geopfert werden sollten.

"2.Spr.: Die ungarischen Juden waren bis dahin noch relativ unversehrt geblieben - die ungarische Regierung, ein sogenannter "Waffenbruder" des Grossdeutschen Reiches, hatte sich zwar nicht der Diskriminierung der Juden im öffentlichen Leben, wohl aber ihrer Deportation widersetzen können. Formell begann der Kampf zwischen Deutschland und Ungarn um die Juden schon 1937, als der deutsche Gesandtschaftsrat Dr. Karl Werkmeister am 26. Juli eine Denkschrift über den Einfluss des Judentums im nationalen Leben Ungarns an das Reichsaussenministerium absandte:

Zitator: "In der ungarischen Statistik wie auch im Sprachgebrauch zählt nur der als Jude, der sich zur jüdischen Konfession bekennt. Der Begriff der Rasse hat sich noch nicht durchsetzen können.... Von 310 Gemeinden des Komitats Baranya, das von Deutschen am stärksten besiedelt ist, sind 170 Gemeinden judenfrei, ein Zeichen dafür, dass das Deutschtum es verstanden hat, sich von der Berührung mit dem Judentum möglichst frei zu halten... Von entscheidender Bedeutung für das Judentum und auch für die Judenfrage ist die Hauptstadt Budapest, wo heute mehr als 50 % des Judentums lebt. Unter den europäischen Hauptstädten ist nur noch Warschau stärker verjudet."

1.Spr.: Die Denkschrift umfasste mehr als 20 Seiten. Dr. Werkmeister sah die Ursache für das Gedeihen des Judentums im Liberalismus des 19. Jahrhunderts, und er bedauerte sehr, dass auch die christlich-nationalen Elemente des beginnenden 20. Jahrhunderts keinen Antisemitismus mit sich gebracht hätten. Immerhin: Doktor Werkmeister konnte schon feststellen, die führenden Staatsmänner Ungarns hätten nun wenigstens das Vorhandensein eines Judenproblems anerkannt. Das Prinzip der biologischen

(1.Spr.): Rassenverschiedenheit wurde in Ungarn freilich noch nicht berücksichtigt. Es fehlten vor allem die geeigneten Führer für die national gesinnte Jugend.

2.Spr.: Der Mangel an nazistisch-antisemitischen Führern in Ungarn blieb ein wunder Punkt für die deutsche Aussenpolitik bis 1944, bis man die Führer kurzerhand selbst stellte. Vorläufig aber bemühte man sich, den Ungarn die Gefahren zu schildern, die ihnen von ihren Juden drohten. Deutlich wird dies Bestreben, wenn man das Rundschreiben des Reichsaussenministeriums an alle Botschaften vom Januar 1939 liest:

Zitator: "Wir können ermessen, dass sich die Judenfrage zu einem Problem der internationalen Politik ausweiten wird, wenn-grosse Massen der Juden aus Deutschland, Polen, Ungarn, Rumänien durch den zunehmenden Druck ihrer Gastvölker in Bewegung gesetzt werden..... Diese antisemitische Welle zu fördern, muss eine Aufgabe der deutschen Aussenpolitik sein.... Das Ziel dieses deutschen Vorgehens soll eine in der Zukunft liegende internationale Lösung der Judenfrage sein, die nicht von falschem Mitleid mit der vertriebenen religiösen jüdischen Minderheit, sondern von der gereiften Erkenntnis aller Völker diktiert ist, welche Gefahr das Judentum für den völkischen Bestand der Nationen bedeutet."

2.Spr.: Im Juli 1941 wurde der bisherige deutsche Gesandte in Budapest, Dr. Gustav von Erdmannsdorff, durch den SA-Obergruppenführer Dietrich von Jagow abgelöst. Ulrich von Hassel schrieb in seinen Tagebüchern, dass diese Umbesetzung sehr zur Wut der Ungarn geschah, die - nicht ungerechtfertigt - den Eindruck hatten,

(2.Spr.): nun einen Satrapen wie die anderen von Deutschland besetzten Balkanländer zu bekommen.

1.Spr.: Am 29. November 1941 verschickte die Abteilung IV B 4 des Reichssicherheitshauptamts - SS-Obersturmbannführer Adolf Eichmann - zum ersten Mal Einladungen, die alle "Zentralinstanzen" zu einer Besprechung aufforderten. Es sollte über "alle erforderlichen Vorbereitungen in organisatorischer, sachlicher und materieller Hinsicht für die Gesamtlösung der Judenfrage in Europa" diskutiert werden. Ort der Konferenz mit anschliessendem Frühstück war die Dienststelle der Internationalen Kriminalpolizeilichen Kommission in Berlin-Wannsee. Der Termin musste vom 9. Dezember 1941 auf den 20. Januar 1942 verschoben werden; an diesem Tag tagte die "Wannsee-Konferenz" anderthalb Stunden lang. Diese Zeit genügte, den Mord an 11 Millionen Juden theoretisch vorzubereiten.

2.Spr.: Eichmann beurteilte die Atmosphäre dieser Konferenz bei seinem Prozess in Jerusalem mit den Worten:

Zitator: "gemütliches Zusammensein".....

2.Spr.: Ihm imponierte vor allem, dass er mit so hohen Persönlichkeiten zusammen sein durfte, und er war nach fast 20 Jahren noch davon angetan, dass er hinterher mit seinen obersten Vorgesetzten dem Leiter des Reichssicherheitshauptamtes Heydrich und dem Gestapo-Chef Heinrich Müller gemütlich am Kamin sitzen und Kognak trinken durfte:

Zitator: "...nicht um zu fachsimpeln, sondern um uns nach den langen, anstrengenden Stunden der Ruhe hinzugeben."

1.Spr.: Eichmann hatte für Heydrich die statistischen Angaben für die Konferenz vorbereitet - danach waren in Ungarn 742.800 Juden für die 'Endlösung' vorgesehen.

2.Spr.: Auch 1960 funktionierte Eichmanns Gedächtnis noch erstaunlich: er erinnerte sich genau an diese Zahl; in den Dokumenten der Jahre 1943 und 1944 wird immer von 1 Million ungarischer Juden gesprochen.

1.Spr.: Am 10. März 1942 wurde Nicholas von Kállay ungarischer Ministerpräsident. Er erklärte 1956 in New York vor dem deutschen Generalkonsul:

Zitator: "Als ich nach meiner Ernennung am 15. April 1942 bei Hitler einen offiziellen Besuch abstattete, war ich mir dessen bald klar, dass der Nazismus die dringende endgültige Lösung der Judenfrage forderte. Hitler hatte dies übrigens in seiner Rede am 26. April 1942 mit grösstem Nachdruck betont."

1.Spr.: In dieser Rede während der letzten Sitzung des Reichstages im Dritten Reich beschwor Hitler wie üblich das "Weltjudentum" als den Feind der Nationen, lobte das 'gesunde Volks- und Staatsbewusstsein' gegenüber dem Internationalismus bolschewistisch-jüdischer Prägung und erzählte den vor ihm sitzenden Abgeordneten:

Zitator: "Mit der steigenden Erkenntnis des Juden als des parasitären Erregers dieser Krankheiten wurde nun in den letzten Jahren fast Staat um Staat in Europa zur Stellungnahme in dieser Schicksalsfrage der Völker gezwungen. Aus dem Selbsterhaltungstrieb heraus mussten sie jene Massnahmen treffen, die geeignet waren, die eigenen Völker vor dieser internationalen Vergiftung endgültig in Schutz zu nehmen."

2.Spr.: Wie dieser 'Selbsterhaltungstrieb' der europäischen Nationen von Deutschland aus geweckt werden musste, machte ein Bericht des deutschen Gesandten in Ungarn vom 27. Oktober 1942 deutlich. SA-Obergruppenführer von Jagow berichtete über eine Unterhaltung mit dem ungarischen Ministerpräsidenten Kállay nach Berlin:

Zitator: "Dagegen seien unsere Anregungen bezüglich der Judenfrage in Ungarn eine rein innenpolitische Angelegenheit... Die Lage in Ungarn sei doch ganz anders, als in den übrigen Ländern Europas... Er könne sich auch nicht vorstellen, wo man etwa mit dieser grossen Anzahl Juden bleiben wolle.... Hierzu bemerkte ich, dass ich seinem Gedankengang nicht folgen könne. Nach meiner Auffassung sei aus den von uns angegebenen Gründen die Beseitigung des jüdischen Gefahrenherdes eine internationale Frage. Wenn er sich über die Lösungsmöglichkeiten Klarheit verschaffen wolle, sei es vielleicht zweckmäßig, einige ungarische Experten mit deutschen Experten zusammenzubringen..."

1.Spr.: Der Druck der deutschen auf die ungarische Regierung, endlich die Einwilligung zu einer nationalsozialistischen Lösung der Judenfrage zu geben, wurde immer stärker. Geradezu grotesk könnte es wirken - wenn nicht die grauenvolle Methode dahinter gestanden hätte -, dass man sich deutscherseits sogar um die Angehörigen des ungarischen Staatsdienstes kümmerte: es gab grossen Wirbel um einen jüdischen Koch an der ungarischen Botschaft in Bukarest. Die Wehrmacht fragte empört beim Reichsaussenminister an, wieso in einem ungarischen Pionierbataillon jüdische Soldaten anzutreffen wären - man sollte sie doch wenigstens dort einsetzen, wo sie nicht mit deutschen Soldaten in Kontakt kämen.

2.Spr.: Am 6. Oktober 1942 notierte Unterstaatssekretär Luther vom Reichsaussenministerium über einen Besuch des ungarischen Gesandten in Berlin, Sztojaj, dieser habe ihm über die Sorgen seines Ministerpräsidenten berichtet, dass die Juden nach ihrer Evakuierung im Osten keine Existenzmöglichkeit mehr hätten. Er, Luther, habe Sztojaj daraufhin versichert, dass alle ungarischen Juden im Osten zunächst beim Strassenbau Verwendung finden und dann in ein Judenreservat umgesiedelt würden. Staatssekretär von Weizsäcker machte dem ungarischen Gesandten am 14. Oktober die Wichtigkeit der Lösung der ungarischen Judenfrage mit dem Hinweis auf die neuerlichen Bombardierungen Budapests klar: die Luftangriffe seien ein Beweis, wie stark die Juden an der Verbreitung einer Panik in Ungarn interessiert seien. Schliesslich schaltete sich Himmler persönlich ein und schrieb an Ribbentrop:

Zitator: "Es erscheint mir daher in Anbetracht der ungarischen Bestrebungen zweckmässig, schon jetzt einen meiner Sachbearbeiter - etwa den SS-Hauptsturmführer Wisliceny, der die technische Durchführung zur Freimachung der Slowakei von Juden im besten Einvernehmen mit deinen Herren in Pressburg bearbeitet - zur Deutschen Gesandtschaft in Budapest zu entsenden, der dort in Form eines wissenschaftlichen Sachbearbeiters oder Referenten für Judenfragen bei der Deutschen Gesandtschaft tätig sein könnte."

1.Spr.: Als sich am 12. März 1943 der ungarische Minister Lúkaos mit dem Sekretär des Führers Martin Bormann traf, hatte dieser vorher vom Aussenministerium eine Denkschrift bekommen,

(1.Spr.): in der alle die Judenverfolgung in Ungarn betreffenden Punkte zusammengefasst waren. Bormann sollte den Ungarn die deutschen Wünsche unterbreiten. In diesem Memorandum war die Rede von dem Ausschluss der Juden aus der Lebensgemeinschaft aller europäischen Nationen, von der notwendigen Rettung Europas vor dem Bolschewismus und - von der Pflicht Deutschlands, darauf zu achten.

Zitator: "...dass dieser Kampf nicht dadurch gefährdet wird, dass in einzelnen Gebieten Europas die Juden weiterhin Möglichkeiten haben, intellektuelle und wirtschaftliche Sabotage zu üben und unterirdische Verbindung mit dem uns bekämpfenden Weltjudentum zu halten."

1.Spr.: Als am 17. April 1943 der ungarische Reichsverweser Admiral Horthy anlässlich eines Besuches bei Hitler auf Schloss Klessheim in Österreich fragte, was er denn noch mit den Juden machen solle, nachdem er ihnen doch alle Lebensmöglichkeiten entzogen habe, antwortete ihm Reichsaussenminister von Ribbentrop, die Juden müssten entweder vernichtet oder in Konzentrationslager gebracht werden. Von Hitler selbst hatte Horthy vorher gehört, dass nur die Juden am 'Schwarzen Markt' in Ungarn schuld seien. 14 Tage später bekam Ribbentrop von seinem Sonderbeauftragten, Dr. Edmund von Veesenmayer, aus Budapest einen Bericht, in dem es u.a. hiess:

Zitator: "Das Versagen der ungarischen Truppen im Osten während dieses Winters ist die notwendige Folge der Verfassung, in der sich der ungarische Staat und das ungarische Volk befindet.... Der Schlüsselpunkt für die defaitistische Einstellung der massgeblichen Kreise in Ungarn und die weitgehende Sabotage des gemein-

(Zitator)samen Kriegszieles ist vorwiegend im Judentum Ungarns zu suchen..."

2.Spr.: Vessenmayer führte weiter aus, die ungarische Bevölkerung wäre feige - aus Angst vor amerikanischen und englischen Bombenangriffen verhindere sie die erforderlichen Massnahmen gegen die Juden. Man glaube in Ungarn nicht an den Endsieg, man wünsche ihm sogar nicht. Von guter Behandlung der Juden erhoffe man spätere Schonung durch die Alliierten. Die ungarische Regierung fürchte die Stationierung deutscher Truppen im Lande nur, weil sie die sicherlich damit verbundenen scharfen Massnahmen gegen die Juden vermeiden wolle. Vessenmayer schlug deshalb vor, eine SS-Division nach Budapest zu verlegen.

1.Spr.: Anfang Dezember 1943 war er noch einmal in Sondermission in Ungarn. Er berichtete nach Berlin, dass sich die juden-duldende Politik der Ungarn nicht geändert habe. Vessenmayer lieferte dementsprechend weitere praktische Vorschläge:

Zitator: "Wenn Angst und Feigheit den Gegner beherrschen, genügt eine klare Sprache, eine harte Forderung, unterstützt durch den Hinweis auf deutsche Divisionen und Kampfgeschwader.... Eine sogenannte ungarische Lösung ist einer rein deutschen machtmässigen Lösung aus vielen Gründen vorzuziehen. Schon jetzt sollte mit der systematischen Zermürbung, d.h. Seelenmassage des Gegners begonnen werden...Um das Hauptziel zu erreichen, Horthy zu einer Regierungsumänderung in dem gewünschten Sinne zu bewegen, verdienen in grundsätzlicher Anwendung der Methode Zuckerbrot und Peitsche meiner Ansicht nach folgende Punkte Berücksichtigung:....."

1.Spr.: Ganz in diesem Sinne - als ob man es bei dem Reichsverweser mit einem unmündigen Kind zu tun hätte - schlug Vessenmayer vor, man solle Horthy einen höheren deutschen General als ständigen militärischen 'Betreuer' begeben. Ausserdem wollte er den Alliierten mitgeteilt haben, dass für jeden durch eine Bombe getöteten Ungarn 100 reiche Juden getötet würden, deren Vermögen zur Wiedergutmachung der Schäden verwandt werden sollte.

2.Spr.: Im Frühjahr 1944 waren Himmler und Hitler nicht mehr gewillt, den Dingen in Ungarn ihren bisherigen Lauf zu lassen. Reichsverweser Horthy wurde für den 18. März zu Hitler bestellt und musste sich schwere Vorwürfe anhören: er verhandle mit der Sowjetunion und den anglo-amerikanischen Alliierten heimlich über einen Waffenstillstand und - hauptsächlich - immer noch lebten fast 1 Million Juden in Ungarn. Horthy sollte unterschreiben, dass

Zitator: "...der Führer des Grossdeutschen Reiches und der Reichsverweser des Königreiches Ungarn gemeinsam erklären, dass die militärische Besetzung im Interesse des Kampfes gegen den Bolschewismus auf Grund gegenseitiger Vereinbarung und Zustimmung erfolgt ist."

2.Spr.: Horthy verweigerte die Unterschrift - aber am Sonntag, dem 19. März um 2.30 Uhr morgens marschierten deutsche Truppen in Ungarn ein. Auf Hitlers Verlangen wurde der bisherige Gesandte in Berlin Sztojaj zum neuen ungarischen Ministerpräsidenten ernannt. SA-Obergruppenführer Dietrich von Jagow wurde von seinem Posten als deutscher Gesandter in Ungarn durch den rührigen Ungarn-Kenner SS-Brigadeführer Dr. Edmund Vessenmayer abgelöst, dem Hitler am 19. März 1944 eine Sondervollmacht ausstellte:

Zitator: "...Die Reichsinteressen in Ungarn werden künftig von einem Bevollmächtigten des Grossdeutschen Reiches wahrgenommen...Der Reichsbevollmächtigte ist für die gesamte politische Entwicklung in Ungarn verantwortlich und erhält seine Weisungen durch den Reichsaussenminister. Er hat insbesondere die Aufgabe, in Ungarn die Bildung einer neuen nationalen Regierung in die Wege zu leiten, die entschlossen ist, ihre Bündnispflicht aus dem Dreimächtepakt loyal und bis zum Endsieg zu erfüllen... Für die mit deutschen Kräften durchzuführenden Aufgaben der SS und der Polizei, insbesondere für die polizeilichen Aufgaben auf dem Gebiet der Judenfrage, tritt zu dem Stab des Reichsbevollmächtigten ein Höherer SS- und Polizeiführer, der nach seinen politischen Weisungen handelt."

1.Spr.: Am 20. März 1944 kam ein "SS-Sonderkommando für die Lösung der Judenfrage" nach Ungarn und Eichmann persönlich übernahm seine Leitung, um die Erfassung und Deportation der ungarischen Juden in kürzester Zeit sicherzustellen. Schon am 23. April konnte Veesenmayer nach Berlin melden, dass 300.000 Juden aus dem Karparthenraum "ghettoisiert" seien und dass ab 15. Mai täglich 3.000 Juden nach Auschwitz abtransportiert werden würden. Hitler kümmerte sich um diese letzte Phase der "Endlösung" selbst - von Ribbentrop bekam Vessenmayer die Anregung des Führers übermittelt, man solle doch den einheimischen "arischen" Ungarn Geld aus dem Vermögen der verhafteten Juden versprechen, damit sie bei den Aktionen mithelfen würden. Nicht besonders zufrieden war das SS-Wirtschafts- und Verwaltungshauptamt mit den ungarischen Juden. Sein Chef - SS-Obergruppenführer Oswald Pohl - schrieb Ende Mai 1944 an Himmler, dass in den Transporten arbeitseinsatzfähiger Juden aus Ungarn zu 50 % Frauen wären,

(1.Spr.): für die man in den Konzentrationslagern nicht genügend geeignete Arbeit habe. Deshalb würde die Mehrzahl der Frauen bei den Baumassnahmen der Organisation Todt eingesetzt.

2.Spr.: Ende Mai überzeugte sich im Auftrage des Reichsaussenministeriums der ausserordentliche Legationsrat von Thadden von dem Fortschritt der Massnahmen im Zuge der "Endlösung der ungarischen Judenfrage". Nach Berlin schrieb er:

Zitator: "Am 24. Mai besuchte ich die Dienststelle Eichmann. Ein Überblick ergab, dass bis.....mittags etwa 116.000 Juden abtransportiert sind. Weitere rund 200.000 sind konzentriert und warten auf den Abtransport-..... Insgesamt glaubt man, rund 1 Million Juden zu erfassen, von denen etwa ein Drittel arbeits-einsatzfähig sind."

1.Spr.: Mit anderen Worten: etwa 600.000 waren von vornherein zum Tod in den Gaskammern verurteilt. Als Eichmann vor der Gerichts-verhandlung in Jerusalem durch Hauptmann Less gefragt wurde, ob er sich denn gar nichts bei seiner grausamen Tätigkeit gedacht habe, erklärte er:

Zitator: "....ich bekomme den Befehl von meinem Vorgesetzten und schau nicht rechts und nicht links, denn es ist nicht meine Aufgabe, und (ich) habe zu gehorchen und zu parieren. So war meine Einstellung bis 45.... Ich gehörte auch zu diesen Menschen, die gehorchten...ich hätte mir eine Kugel durch den Kopf schiessen sollen, das ist meine Schuld, daß ich das nicht getan habe. Aber diese Schuld konnte ich bis zum 8. Mai 1945 nicht erkennen, ich konnte sie nicht erkennen, denn ich, ich hatte meinen Befehlen zu gehorchen und sah auch nichts und nahm nichts auf in mir."

1.Spr.: So gehorchten viele - und die Gaskammern von Auschwitz waren bald wieder voll in Betrieb genommen. In einem offiziellen Bericht vom Juli 1944 steht vermerkt, dass die Krematorien die Verbrennung der Leichen gar nicht schaffen konnten - 1.200 Menschen täglich, dafür war auch diese Einrichtung des Dritten Reiches nicht vorbestimmt. Aus den Provinzen in Ungarn rollten die Transporte zur tschechischen Grenze, und Hilfe war kaum möglich. Nur wenige mutige ungarische Persönlichkeiten in den Provinzialverwaltungen richteten eigene Ghettos ein oder versuchten in eigenen Arbeitskompanien die von der Deportation bedrohten Juden zu schützen. Anfang Juli 1944 schliesslich sollten auch die Juden in Budapest "ghettoisiert" werden - aber hier stiess Eichmann auf nicht erwarteten Widerstand. Es begann hier das Wirken von Raoul Wallenberg.

2.Spr.: Sein Leben bis zum 9. Juli 1944 - dem Tag seiner Ankunft in Budapest - ist rasch erzählt. Er stammte aus einer angesehenen schwedischen Bürgerfamilie, seine Vorfahren waren Bischöfe, Diplomaten und Bankiers. Raouls Vater war Marineoffizier und starb vor seiner Geburt. So wurde der Junge hauptsächlich von seinem Grossvater erzogen, der als schwedischer Botschafter in China, Japan und in der Türkei sein Land vertrat. Dieser Erziehung verdankte Raoul Wallenberg ein weltoffenes, von nationalen Vorurteilen freies Denken. Nachdem er das Gymnasium in Schweden absolviert hatte, studierte er von 1931 bis 1935 in Michigan Architektur. Seine Biographen sagen von ihm, dass er in dieser Zeit als ganz normaler durchschnittlicher amerikanischer Student lebte. Nach seinem Studium unternahm Raoul Wallenberg ausgedehnte Reisen.

(2.Spr.:) Er kam auch nach Palästina, wo er zum ersten Mal von Betroffenen über die Judenverfolgung durch den Nationalsozialismus erfuhr. Mit Beginn des Weltkrieges wurde er Direktor einer Export- und Importfirma in Stockholm. Auch diese Tätigkeit gab ihm Gelegenheit zu Reisen - besonders in die von Deutschland besetzten Länder. Die Eindrücke, die er auf diesen Reisen bekam und die allmählich durchsickernden Informationen über die Greuel der Nationalsozialisten gegenüber den Juden bewirkten bei Raoul Wallenberg, dass er nicht nur Mitleid mit den Verfolgten empfand, sondern mehr und mehr in sich die Aufgabe fühlte, tatkräftig zu helfen.

1.Spr.: Dazu kam, dass ein Onkel Wallenbergs seit 1936 mit dem deutschen Gegner des Nationalsozialismus, Carl Goerdeler, befreundet war, der später als einer der Führer der deutschen Widerstandsbewegung vom 20. Juli 1944 hingerichtet wurde. Entscheidend für seinen Entschluss war aber etwas anderes: sein Kompagnon in der Stockholmer Firma war ein aus Ungarn stammender Jude, Dr. Koloman Lauer, mit dem er eng befreundet war. In einer 1947 veröffentlichten Studie über Leben und Wirken von Raoul Wallenberg heisst es:

Zitator: "Im Hause seines Freundes Dr. Lauer lernte er bald jüdische Emigranten kennen, die aus den verschiedensten Ländern vor Hitlers Schergen geflüchtet waren. Auch die Familie von Frau Lauer, die noch immer in Ungarn lebte, geriet im Frühjahr 1944 in höchste Gefahr...Wallenberg kannte Ungarn gut, da er oft geschäftlich dort zu tun hatte, und so mag der Plan entstanden sein, etwas zu unternehmen."

1. Spr.: Wallenberg war kein Draufgänger, den die Gefahr und das Abenteuer reizte. Er fand es moralisch und notwendig zu helfen, wo es in seiner Macht stand. So schickte er lange Zeit anonym Brot und Milch an kranke deutsche Flüchtlinge in Schweden, und stellte sich - obwohl er den Krieg hasste und nicht gern Soldat war - bei der Ausbildung der schwedischen freiwilligen Heimattruppe zur Verfügung, die für einen etwaigen deutschen Angriff gerüstet sein musste. Nun, nachdem er den Entschluss gefasst hatte, nach Ungarn zu gehen, setzte er sich entschieden dafür ein, die erforderlichen Papiere und das unbedingt notwendige Geld für eine erfolgversprechende Hilfsaktion zu bekommen.

2. Spr.: Etwa zur gleichen Zeit, nachdem alle offiziellen Warnungen und Mahnungen der Alliierten erfolglos geblieben waren und auch die ungarische Regierung sich mehr und mehr dem Druck der Deutschen beugen musste, hatte der amerikanische Präsident Roosevelt beschlossen, über den War Refugee Board eine gross angelegte Hilfsaktion zu starten. Da natürlich Interventionen der USA oder amerikanischer Organisationen keine Aussicht auf Erfolg in deutsch-besetzten Gebieten hatten, sollte die Aktion neutral getarnt werden - und dafür bot sich Schweden an, das in Ungarn als Schutzmacht für sieben andere Staaten fungierte, darunter auch für die Sowjetunion. Der amerikanische Botschafter in Schweden hatte sich im Auftrage Roosevelts an das schwedische Aussenamt mit der Bitte gewandt, ihm eine geeignete Persönlichkeit für diese schwere Aufgabe zu nennen. Raoul Wallenbergs Bemühungen um die erforderlichen Papiere waren inzwischen einem grossen Kreis im schwedischen Aussenamt bekannt geworden. So erfuhr auch der amerikanische

(2.Spr.:) Botschaftssekretär Ivar C. Olsen davon, der genaue Erkundigungen über Wallenberg anstellte und ihn dann seinem Botschafter als denjenigen vorschlug, der geeignet sein könnte, im Auftrage des Präsidenten der USA nach Ungarn zu fahren. Nachdem sich der schwedische Gesandte in Ungarn, Danielson, bereit erklärt hatte, Wallenberg in seinen Mitarbeiterstab einzureihen, wurde er auf amerikanische Bitte in das schwedische diplomatische Korps aufgenommen.

1.Spr.: Die Reisevorbereitungen, die Wallenberg treffen konnte, waren nicht sehr umfangreich. Er informierte sich zwar so umfassend wie möglich über die Lage in Ungarn, aber alle Beteiligten wussten, dass er ganz auf sich und seine Phantasie gestellt sein würde. Es gab keine Beispiele für die Mission, die er ausführen sollte. Der Diplomatenvpass, sehr viel Geld und zwei Listen mit Namen von Juden, die vordringlich gerettet werden mussten und mit Namen von Persönlichkeiten, die dem Nationalsozialismus feindlich gegenüberstanden und zur Hilfe herangezogen werden konnten, das war das Gepäck, mit dem Wallenberg Anfang Juli aus Stockholm abfuhr. Am 9. Juli 1944 traf er in Budepest ein und übernahm die Abteilung C der schwedischen Gesandtschaft.

2.Spr.: In dieser Abteilung waren bis zu Wallenbergs Ankunft etwa 650 sogenannte "Schutzpässe" ausgestellt worden, eine Art vorläufiger Personalausweis als Ersatz für die in den Wirren der Zeit verlorenen Papiere - hauptsächlich für Juden, die familiäre oder geschäftliche Beziehungen zu Schweden hatten. Wallenberg sah sofort, dass er hier eine erste Möglichkeit hatte zu helfen: die von ihm ausgestellten "Wallenberg-Pässe",

(2.Spr.):) mit allen notwendigen Stempeln versehen, berechtigten die Inhaber in ihr "Heimatland" Schweden wieder einzureisen, sobald die Umstände es zulassen würden. Bis dahin aber standen sie unter dem Schutz der schwedischen Gesandtschaft. Im Anfang sah Wallenberg noch darauf, dass eine Art Beweis für die schwedische Staatsangehörigkeit - oder für die Zugehörigkeit zu einem der Staaten, für die Schweden als Schutzmacht fungierte - vorhanden war. Aber schon nach kurzer Zeit verzichtete er darauf und gab diesen Schutzbrief an alle, die von ihm Hilfe brauchten. Bald waren mehr als 5.000 solcher "Wallenberg-Pässe" ausgegeben. Besondere Bedeutung ist aber vor allem dieser Initiative zu geben, denn nach seinem Beispiel entschlossen sich auch die Vertreter anderer neutraler Staaten und auch die päpstliche Nuntiatur ihrerseits Schutzbriefe für ungarische Juden auszustellen.

1.Spr.: Die Abteilung C der schwedischen Gesandtschaft hatte bald einen Stab von 250 Mitarbeitern; im Januar 1945 waren es fast 600. Wallenberg und auch die anderen neutralen Gesandten waren sich klar darüber, dass diese Art von Schutzpässen nicht im Einklang mit internationalem Recht stand - aber darum kümmerte man sich nun nicht mehr, denn gegenüber dem masselosen Unrecht der Deutschen wogen juristische Fragen leicht. Etwas anderes war sehr viel schwieriger: die ungarischen Behörden zur Anerkennung dieser Papiere zu bewegen. Das war ein täglicher Kampf - denn von Tag zu Tag änderten die Behörden unter dem Druck der Deutschen ihre Haltung. Wallenberg konnte die Anerkennung der Schutzpässe - bis zur nächsten Intervention des deutschen Sonderbevollmächtigten

(1.Spr.:) Veesenmayer - dadurch erringen, dass er dem ungarischen Reichsverweser Admiral Horthy als Gegenleistung die Streichung von der Kriegsverbrecherliste der Alliierten versprach.

2.Spr.: Die deutschen zivilen und militärischen Behörden interessierten sich sehr bald für die Tätigkeit Wallenbergs. Sie erkannten, dass sie in ihm einen klugen und unerschrockenen Gegner ihrer Vernichtungspläne vor sich hatten, den man nicht so einschüchtern konnte wie den Reichsverweser. Dieser hatte Anfang Juli den Abzug der SS- und SD-Dienststellen gefordert, damit die Souveränität Ungarns wieder hergestellt werde. Veesenmayer hatte ihm darauf in bekannter Art geantwortet, diese Institutionen müssten in Ungarn bleiben, um bei der "inneren Beruhigung" und vor allem bei der Lösung der Judenfrage zu helfen.

1.Spr.: Etwa Mitte Juli zeigte es sich, dass Wallenberg sehr gut daran getan hatte, nicht nur mit den Gegnern der Deutschen sondern auch mit den Kollaborateuren Kontakt aufzunehmen. Ein deutsches Ultimatum forderte von der ungarischen Regierung die sofortige Einwilligung in die Deportation der Budepester Juden. Wallenberg versprach dem ungarischen Ministerpräsidenten Sztojay die Wiederherstellung der durch den deutschen Staatsstreich im März unterbrochenen schwedisch-ungarischen Beziehungen und konnte so erreichen, dass die Deportation verzögert wurde. Sehr wirksam war es auch, dass durch Wallenbergs Initiative in dieser Zeit alle Beschwerden der neutralen Staaten gemeinsam geführt wurden, und dass auch die internationale Presse davon erfuhr. Wie unangenehm das

(1.Spr.:) den Deutschen war, lässt ein Artikel in dem Goebbels'schen Informationsdienst "Die Lage" vom 23. August 1944 erkennen, in dem es heisst:

Zitator: "...Als letzte Phase der Judenmassnahmen sollten die Juden aus Budapest abtransportiert werden. Es handelt sich dabei um rund 260.000. Mittlerweile war aber der Druck aus dem feindlichen und neutralen Ausland so stark geworden, dass jüdenfreundliche Kreise in Ungarn auf die ungarische Regierung einzuwirken versuchten, um weitere Judenmassnahmen und vor allem die Auslieferung an deutsche Stellen zu verhindern...."

2.Spr.: In dem gleichen Artikel entrüstet sich Goebbels über den Vorschlag ungarischer Politiker, man solle den Alliierten mitteilen, dass für jeden Tag, an dem Ungarn von feindlichen Luftangriffen verschont bliebe, 50 Juden an England ausgeliefert werden würden, für jeden Tag aber, an dem sie Ungarn bombardierten, sollten 1.000 Juden an Deutschland gegeben werden. Goebbels war sicherlich nicht davon unterrichtet, dass Himmler selbst versuchte, sein Renommée für etwaige Waffenstillstands-Verhandlungen zu verbessern, als er sich über Eichmann mit dem jüdischen "Rat der Hilfe und Rettung" in Verbindung setzte. Eichmann verlangte für 1 Million Juden, die er von der Vernichtung ausnehmen wollte, 10.000 Lastwagen. Für Wallenberg war es bei seinen Vorstössen gegenüber den deutschen Behörden günstig, dass der Glaube an den Endsieg bei einigen Beamten doch etwas ins Wanken geraten war und sie versuchten, sich für später ein Alibi zu besorgen.

- 1.Spr.: Die Wut der deutschen Machthaber und der ungarischen Nazi-
bewegung - der Pfeilkreuzler - konzentrierte sich auf Admiral
Horthy, der jede Gelegenheit wahrnahm, sich der Besatzungs-
macht zu widersetzen. Wahrscheinlich war es Wallenberg, der
den Reichsverweser Ende August dazu ermunterte, den pro-
nazistischen Ministerpräsidenten Sztojay durch den absolut
unbekannten General Lakatos zu ersetzen. Damit verpflichtete
sich Horthy die ungarische Armee. Wallenberg erreichte bei
Lakatos, dass dieser die Abberufung Eichmanns verlangte und
die Überführung der Arbeits- und Internierungslager in un-
garische Befehlsgewalt. Himmler entsprach diesem Wunsch.
- 2.Spr.: Selbstverständlich versäumte Wallenberg neben diesen quasi-
diplomatischen Aktionen nicht die Sorge um seine Schutz-
befohlenen. Wenn er auch die Deportationen aus Budapest
zeitweilig verhindern konnte, die Transporte aus den Provin-
zen und der Umgebung der Hauptstadt gingen weiter nach
Auschwitz. Einzelne Berichte über Rettungsaktionen muten heute
fast wie Legenden an. So erfuhr Wallenberg einmal, dass auf
einem Vorortbahnhof ein Zug abfahrbereit nach Auschwitz stand.
Als er hinkam, bemerkte er in dem Transport einige seiner
Schutzpass-Inhaber. Sofort machte er dem deutschen Transport-
Offizier heftige Vorwürfe, dass die schwedische Neutralität
derartig missachtet worden sei, wo doch gerade Schweden auch
für deutsche Verwundete und Kriegsgefangene soviel getan habe.
Er verlange die sofortige Freilassung dieser Juden, und als
der Offizier noch zögerte, rief Wallenberg auf Ungarisch den
Zug entlang, alle sollten aussteigen, die im Besitz von
provisorischen Papieren über ihre schwedische Staatsangehörig-
keit seien. Nur zwölf hatten wirklich einen schwedischen

(2.Spr.):) Schutzpass - aber viele hielten Wallenberg ungarische Personal-
ausweise, Postausweise oder andere Bescheinigungen vor, die
er alle mit ernstem Gesicht als gültige Papiere anerkannte.
Eingeschüchtert durch das energische Auftreten des jungen
Schweden, liessen die deutschen Bewacher - die alle die
ungarische Sprache nicht verstanden - ihn mit den Geretteten
ziehen.

1.Spr.: Solche Beispiele wissen viele der Überlebenden zu berichten -
und dann versteht man den folgenden Satz aus einer biogra-
phischen Studie:

Zitator: "Raoul fühlte sich nicht als königlich-schwedischer Diplomat,
sondern als ein Geheim-Agent der Menschlichkeit, ein Partisan
der Menschlichkeit gegen die braune Barbarei."

1.Spr.: Wie ein Partisan im Guerilla-Krieg musste sich Wallenberg
auch bewegen, um sein Leben zu schützen, und überraschend
und wirkungsvoll wie ein Partisan plante er sein Vorgehen.
Eines der am schwersten zu lösenden Probleme war in jener
Zeit natürlich die Verpflegung. Wallenberg organisierte
deshalb ganze Lastzüge, die Lebensmittel aus den Provinzen
nach Budapest brachten. Als Bewachung stellte er für sie aus
besonders "arisch" aussehenden jungen Juden eine Privatmiliz
zusammen, der er Uniformen, Waffen und Munition von Deserteu-
ren besorgte. Eine kleine Gruppe rüstete er sogar mit SS-
Uniformen aus. Mit dieser Gruppe wagte Wallenberg später
Razzien in ungarischen Gefängnissen, um inhaftierte Juden
zu befreien.

2.Spr.: Dem Beispiel Wallenbergs folgend beschränkten sich auch die Kirchen und karitativen Unternehmen nicht mehr auf Protestschreiben, sondern schickten Kleidung, Medikamente und Lebensmittel in die Ghettos und Sammellager. Mit Genehmigung des schwedischen Gesandten kaufte Wallenberg über 32 jüdische Häuser, die damit dem Zugriff der deutschen Kommandos entzogen waren und die sowohl als Zuflucht für die verfolgten Juden wie auch als Lager dienten. Wieder folgten andere neutrale Staaten dem Beispiel, so dass eine Art internationales Ghetto entstand, in dem unter dem Schutz Schwedens, der Schweiz, Portugals, Spaniens und des Vatikans etwa 13.000 Juden lebten. Wallenberg kümmerte sich aber auch um das Zentralghetto, in dem Hunger und Krankheiten herrschten. Er brachte Lebensmittel und Medikamente hinein, und es gelang ihm auch, einige Juden durch Schutzpässe herauszuholen. Um sich der Hilfe ungarischer Beamter und Wachposten zu versichern, gab er auch an einige von ihnen Schutzpässe aus, die ihnen Sicherheit vor der anrückenden Roten Armee gewähren würden.

1.Spr.: Am 15. Oktober 1944, einem Sonntag, hoffte Wallenberg schon, dass seine Schützlinge gerettet wären - Admiral Horthy und General Lakatos gaben über den Rundfunk die Bereitschaft Ungarns bekannt, die Waffen niederzulegen. Der französische Schriftsteller Jacques Sabille berichtete, dass die Stadt von einem Freudentaumel ergriffen wurde: die Juden rissen sich die verhassten gelben Sterne von den Kleidern und verbrannten sie auf der Strasse. Aber - die Freude dauerte nur wenige Stunden. Mit deutscher Unterstützung wurde die ungarische Regierung gestürzt und der Pfeilkreuzler Szalassy

(1.Spr.): übernahm die Macht. Reichsverweser Admiral Horthy wurde gezwungen, sich unter deutschen Schutz zu stellen, d.h. er wurde Gefangener der Deutschen, nachdem man vorher seinen Sohn entführt hatte. Am 17. Oktober kehrte Eichmann mit seinem Sonderkommando zurück.

2.Spr.: Im Einvernehmen mit SS und Gestapo ordnete die Szalassy-Regierung ein zehntägiges Ausgehverbot für alle Juden an. Mord, Massenverhaftungen und wildes Plündern beherrschten Budapest. Die Sonderkommandos verschonten auch die neutralen Häuser nicht. Raoul Wallenberg warf sich ihnen mit seinen jungen Juden in SS-Uniform entgegen und es gelang ihm, einige Menschen vor dem sicheren Tod zu retten. Um die Schutzpassinhaber etwas abzuschirmen, gründete er jüdische Arbeitsbataillone, die er dann vor allem für die Lebensmittelbeschaffung einsetzte. Gleichzeitig bemühte er sich aber auch, Kontakt zu der Szalassy-Regierung zu bekommen, die natürlich die Schutzpässe zunächst für ungültig erklärt hatte.

1.Spr.: Wallenberg konnte die Bekanntschaft der Frau des neuen Aussenministers Baron Gabor Kemenyi machen, der er für den Fall des Sieges der Alliierten - und daran zweifelte kaum noch jemand - für sich und ihren Mann schwedischen Schutz zusagte. Damit erreichte er, dass die Schutzpässe wieder anerkannt wurden, zumal auch Szalassy selbst die Anerkennung seiner Regierung durch Schweden wünschte. Aus diesem Grund duldete er auch, dass erst Wallenberg und dann Abteilungen anderer neutraler Gesandtschaften aus dem Stadtteil Buda, wo die Botschaftsgebäude waren, nach Pest zogen, wo sich die meisten der unter neutralem Schutz stehenden jüdischen Häuser befanden.

2.Spr.: Am 24. Oktober 1944 stand die Rote Armee 80 km vor Budapest, die Bahnverbindungen nach Polen und damit nach Auschwitz waren längst unterbrochen - aber Eichmann wollte sich nicht geschlagen geben: er befahl als Höhepunkt seiner grausamen Tätigkeit den Todesmarsch der ungarischen Juden - Ende November 1944 in eisiger Kälte 240 km bis zu den Gaskammern in Auschwitz.

1.Spr.: Am 23. November 1944 richtete das Oberkommando der Wehrmacht ein Fernschreiben an Himmler, in dem mitgeteilt wurde:

Zitator: "Zur Zeit sind im Fussmarsch in westlicher Richtung die bisher im Frontgebiet befindlichen jüdischen Arbeitskompanien, ferner Ziviljuden beiderlei Geschlechts, etwa 24.000 Mann. Alle übrigen noch in Budapest befindlichen marschfähigen Juden werden täglich in Gruppen von 3.000 Mann in Marsch gesetzt."

1.Spr.: Es war ein grauenhaftes Schauspiel. Die Leichen der Erschöpften lagen an den Strassenrändern. Erbarmungslos wurden die Wehrlosen von fanatischen jungen Pfeilkreuzlern angetrieben. Aber Wallenberg gab noch nicht auf. Er liess seine Lastwagen mit dem neutralen Kennzeichen Schwedens und des Internationalen Roten Kreuzes versehen dem traurigen Zug nachfahren, beladen mit Lebensmitteln und Kleidung. Er suchte in dem Treck seine Schutzbefohlenen und kämpfte sie frei. Es gelang ihm auch, dass er abends die Namen von Abtransportierten erfahren konnte, in der Nacht der Genehmigung des Aussenministers für Schutzpässe einholte und am nächsten Tag den ahnungslosen und doch hoffenden Menschen die ersehnte Rettung bringen konnte.

2. Spr.: Am 8. Dezember 1944 hörten die Deportationen auf, aber nun wüteten die Banden der Pfeilkreuzler mit doppelter Wildheit in den Gefängnissen und in den Ghettos. Wallenberg konnte nur noch verborgen arbeiten - Gestapo und SS; die sich "planmäßig" abzusetzen begannen, wollten ihn nicht lebend zurücklassen. Bis zum Einmarsch der Roten Armee zogen vor allem nachts deutsche und ungarische Banden durch die Stadt und verschonten mit ihren Morden und Plünderungen auch nicht die neutralen Häuser.

1. Spr.: Am 23. Dezember hatte die Rote Armee Budapest eingeschlossen - am 10. Januar 1945 entschloss sich Wallenberg, nachdem er die Zustimmung des schwedischen Gesandten eingeholt hatte, in das sowjetische Hauptquartier zu fahren, um den Schutz der Roten Armee für die geretteten Juden zu erbitten. Am 13. Januar traf er Major Demtschenko, der ihn von diesem Tag an mit einer Wache von drei sowjetischen Soldaten begleitete. Am 14. Januar gab der kommandierende sowjetische General Tschernischow bekannt, er habe Wallenberg unter sowjetischen Schutz genommen.

2. Spr.: Am 17. Januar 1945 schließlich kam Wallenberg - unter Bewachung - noch einmal nach Budapest. Er gab seinen Mitarbeitern letzte Instruktionen und Geld und sagte:

Zitator: "Ich muss ins Hauptquartier zu Marschall Malinowski nach Debreczen fahren. Ob allerdings als Gast oder Gefangener, vermag ich selbst noch nicht zu sagen."

2.Spr.: Am gleichen Tag gab der stellvertretende sowjetische Aussenminister Dekanosow in Moskau gegenüber dem schwedischen Botschafter eine Erklärung ab, Wallenberg befinde sich unter sowjetischem Schutz - aber von diesem Datum an hat die Welt über Wallenberg und seinen ihn begleitenden Chauffeur Langfelder nichts Authentisches mehr gehört. Der Eiserne Vorhang hielt dicht bis heute.

1.Spr.: Was nun folgte, glich einem Kriminalroman: offensichtlich war den sowjetischen Militärs Raoul Wallenberg und seine Mission - Menschenleben zu retten - zutiefst unheimlich. Nach allem, was bekannt wurde, verdächtigte man ihn der Spionage. Alle seine früheren Mitarbeiter wurden verhört, sogar die Gestapo-Agenten, die mit ihm in Berührung gekommen waren. Im Februar 1945 erklärte aber Marschall Malinowski noch persönlich dem ungarischen Nobelpreisträger Prof. Szentgyörgyi, der Wallenberg sein Leben verdankt, Wallenberg befände sich unter sowjetischen Schutz. Die gleiche Antwort bekam im Februar 1945 die Mutter Raoul Wallenbergs von der sowjetischen Botschafterin in Stockholm, Madame Kollontay.

2.Spr.: Am 15. März 1945 wurde jedoch in Stockholm bekannt, Radio Kossuth hatte am 7. März gemeldet, Wallenberg sei von Gestapo-Agenten ermordet worden. Als daraufhin sowohl die sowjetische Botschafterin in Stockholm wie auch der schwedische Botschafter in Moskau ersucht wurden, Nachforschungen nach dem Verbleib Wallenbergs anzustellen, konnte von den sowjetischen Behörden keine Antwort erlangt werden. Nach vielen vergeblichen Mahnungen richtete die schwedische Botschaft in Moskau im November 1945 eine offizielle Note an das Sowjetische Aussenministerium,

(2.Spr.:) in der die sowjetischen Militärbehörden, unter deren Schutz sich Wallenberg gestellt hatte, um beschleunigte Auskunft gebeten wurden.

1.Spr.: Wieder kam keine Antwort, und als im Juli 1946 der schwedische Botschafter Söderblom bei Stalin selbst deshalb intervenierte, bekam er zwar jede Unterstützung zugesagt und Stalin zeigte sich äusserst hilfsbereit - doch es erfolgte nichts. Erst als auf Verlangen des schwedischen Reichstages im Dezember 1946 erneut eine offizielle Note an das sowjetische Aussenministerium gerichtet worden war, kam am 30. Januar 1947 eine Antwort. Sie besagte, man habe in der gesamten Sowjetunion keine Spur von Wallenberg gefunden. Im Sommer 1947 erklärte Aussenminister Wyschinski, Wallenberg befände sich keinesfalls innerhalb der sowjetischen Grenzen und sei wahrscheinlich durch Pfeilkreuzler ermordet worden.

2.Spr.: Alle weiteren Hinweise darauf, dass - nach den Erklärungen von Marschall Malinowski und Madame Kollontay - Wallenberg schliesslich unter dem Schutz der Roten Armee gestanden habe, blieben unbeantwortet. Im Februar 1952 konnte das schwedische Aussenministerium erneut eine offizielle Note an die Sowjetunion richten, in der mit notariell beglaubigten Aussagen ehemaliger deutscher Kriegsgefangener bewiesen wurde, dass Wallenberg ab 1945 einige Zeit als politischer Häftling im Moskauer Gefängnis Lefortowskaja gewesen war. Diejenigen Zeugen, die in der Nebenzelle gesessen hatten oder die einige Tage oder Stunden in der gleichen Zelle wie Wallenberg waren, wurden über ihre Gespräche mit ihm streng verhört, und ebenso die, die mit Wallenbergs Fahrer Langfelder zusammengekommen waren.

1.Spr.: Das sowjetische Aussenministerium reagierte erst sehr spät, und dann mit der Behauptung, Wallenberg wäre schon 1944 in Budapest umgekommen! Aber am 10. März 1956 konnte Schweden erneut Zeugenaussagen präsentieren. Ein früherer Angehöriger der Deutschen Gesandtschaft in Bukarest berichtete:

Zitator: "Am 19. Januar 1945 kam ich in die Zelle 123 des Ljubljanskaja-Gefängnisses in Moskau...Am 31. des gleichen Monats kam ein Sekretär der Schwedischen Gesandtschaft in Budapest - Raoul Wallenberg - hinzu. Anfang Februar verfasste Wallenberg ein deutsches Schreiben an den Gefängnisdirektor. Er erhob Einspruch gegen die Behandlung und überhaupt seiner Verhaftung wegen..... Während der ganzen Zeit, die ich mit Wallenberg zusammen war, wurde dieser nur einmal zum Verhör geholt und berichtete, dass der Kommissar ihm gesagt habe, er wisse, Wallenberg stamme aus einer kapitalistischen Familie Schwedens. Man erhob gegen Wallenberg Anklage wegen Spionage..."

1.Spr.: Der ehemalige Gefreite Erhard Hille war vom 22. März bis zum 6. April 1945 mit Wallenbergs Fahrer Langfelder zusammen in einer Zelle. Er berichtete auch, dass man Mitte Mai 1945 Wallenberg in das Gefängnis Lefortowskaja gebracht habe. Andere Insassen dieses Gefängnisses konnten glaubwürdig bezeugen, dass sie bis 1947 mit Wallenberg durch Klopfzeichen in Verbindung gestanden haben. So hatten sie auch erfahren, dass dieser im Sommer 1946 mit einem Brief an Stalin gegen seine Haft protestiert hatte. Aus den Zeugenaussagen wusste man in Schweden nun auch, dass die sowjetischen Kommissare alle Bitten Wallenbergs, man solle ihm den Kontakt mit seiner Botschaft ermöglichen, abgelehnt hatten - und zwar mit dem Hinweis, von dort kümmere sich niemand um ihn..

2.Spr.: Am 2. Februar 1957 bekam Schweden wieder einmal eine Antwort aus Moskau. Der damalige stellvertretende Aussenminister Gromyko schrieb unter anderem:

Zitator: "...Trotz der Bemühungen ist es jedoch nicht gelungen, irgendwelche Hinweise auf die Anwesenheit Raoul Wallenbergs in der Sowjetunion zu finden oder auch nur auf seinen Namen zu stossen. Bei der Durchsicht der Lazarett-Karteien der Gefängnisse endlich entdeckte man jedoch im Ljubljanskaja-Gefängnis in Moskau einen handschriftlichen Bericht, gerichtet an den Minister für Staatssicherheit der Sowjetunion Abakumow, der sich auf Wallenberg beziehen könnte....Das Schreiben lautet: 'Hiermit melde ich, dass der Ihnen bekannte Gefangene Wallenberg heute nacht - vermutlich infolge eines Myokardinfarkts- plötzlich in seiner Zelle entschlafen ist'...."

2.Spr.: Gromyko kam zu dem Schluss, dass nach dem Datum dieses Briefes Wallenberg also am 17. Juli 1947 gestorben sei. Wahrscheinlich wäre er 1945 im militärischen Operationsgebiet von den sowjetischen Truppen verhaftet worden. Gromyko fügte noch hinzu....

Zitator: "...dass sowohl überhaupt die Verhaftung wie auch die vielen falschen Auskünfte im Verlauf einiger Jahre, die über Wallenberg von den damaligen Verantwortlichen der Sicherheitsorgane im sowjetischen Aussenministerium erteilt wurden, einzig und allein der verbrecherischen Tätigkeit Abakumows zuzuschreiben sind."

1.Spr.: Wahrscheinlich als Trost gedacht, schrieb Gromyko noch, dass Abakumow inzwischen hingerichtet worden sei. Die Sowjetunion aber spreche ihr aufrichtiges Bedauern und ihr tiefgefühltes Beileid aus.

2.Spr.: Der Fall Wallenberg wäre wahrscheinlich danach auch in Schweden als abgeschlossen betrachtet worden, wenn nicht Spätheimkehrer berichtet hätten, dass sie ihn 1952 noch in Workuta gesehen haben.

1.Spr.: Als die Chefärztin der Inneren Abteilung der Stockholmer Universitätsklinik, Frau Prof. Nana Svartz, im Januar 1961 zu einem wissenschaftlichen Kongress in Moskau war, benutzte sie die Gelegenheit, sich in privaten Gesprächen nach Wallenberg zu erkundigen. Über eine Unterhaltung mit einem sowjetischen Arzt, die in deutscher Sprache geführt würde, berichtete sie später in Schweden:

Zitator: "Ich gab ihm einen Bericht über den Fall Raoul Wallenberg und fragte ihn, ob er diesen Fall kenne, wobei er zustimmend nickte.

...Mein Gesprächspartner sagte dann plötzlich, dass er den Fall gut kenne und dass derjenige, nach dem ich fragte, in einem sehr schlechten Zustand sei. Auf seine Frage, was ich wünschte, antwortete ich, dass die Hauptsache sei, Wallenberg wäre in einem solchen Zustand, dass er nach Hause überführt werden könnte. Mein Gesprächspartner sagte da sehr leise, dass derjenige, nach dem ich fragte, sich in einem Irrenhaus befände."

1.Spr.: Der sowjetische Wissenschaftler holte dann einen Kollegen, mit dem Frau Prof. Svartz fast dieselbe Unterhaltung hatte. Auf seinen Rat hin versuchte sie den sowjetischen stellvertretenden Aussenminister Semjonow zu erreichen. Da dieser verreist war, gestatteten beide Gesprächspartner Frau Prof. Svartz ausdrücklich, dass sie in einem Brief an Semjonow auf ihre Gespräche Bezug nehmen könne. Im Gegensatz zu dem ersten, der gesagt hatte,

(1.Spr.:) Wallenberg befinde sich in einem Irrenhaus, betonte der zweite mehrfach, man könne Wallenberg sicher nach Schweden bringen, "falls er noch am Leben sei".

2.Spr.: Ende März 1961 war die Ärztin abermals in Moskau und traf wieder mit diesem Kollegen zusammen. Sie sagte ihm, dass man in Schweden noch keine Antwort von Semjonow erhalten habe, und zu ihrem grossen Erstaunen behauptete ihr Gegenüber nun plötzlich, niemals gesagt zu haben, dass er Wallenberg und sein Schicksal kenne. Wahrscheinlich habe die bei der Unterhaltung im Januar benutzte deutsche Sprache zu Missverständnissen geführt. Nachdem Frau Prof. Svartz noch mehrfach brieflich und bei ihren Aufenthalten in Moskau versucht hatte, diesen Kollegen zu sprechen, bekam sie endlich Anfang Mai 1964 von ihm eine Antwort, in der es u.a. hiess:

Zitator: "Ich schreibe Ihnen im Zusammenhang mit neuerlichen Aussagen, die in Stockholm über Herrn Wallenbergs Schicksal gemacht wurden.....Wie Sie sich erinnern, sagte ich Ihnen damals, dass ich nichts über Herrn Wallenberg wisse, niemals seinen Namen gehört habe und nicht die geringste Ahnung darüber habe, ob er am Leben sei oder nicht....."

2.Spr.: Im Brief des russischen Mediziners wurde auch noch dagegen Protest erhoben, dass Frau Prof. Svartz um Fürsprache bei Chruschtschow gebeten habe: Chruschtschow sei gesund und brauche keinen Arzt! Am Schluss des Briefes kam ein Verweis auf die offizielle sowjetische Antwort vom Jahr 1957 - Wallenberg wäre tot durch die Schuld des inzwischen hingerichteten Staatssicherheitsministers Abakumow.

1.Spr.: Am 6. Juli 1965 sprach Frau Prof. Svartz zum letzten Mal mit ihrem sowjetischen Kollegen, nachdem Ministerpräsident Kossygin dazu seine Erlaubnis gegeben hatte. Bei dieser Unterhaltung zugegen war auch der schwedische Botschafter Jarring und zwei Beamte des sowjetischen Aussenministeriums. In dem Bericht über das Gespräch schrieb Frau Prof. Svartz:

Zitator: "Er habe erst durch meinen Bericht Kenntnis von dem Fall erhalten. Vor dem Gespräch habe er überhaupt keine Ahnung gehabt und absolut nichts, auch nicht den Namen gekannt. Er habe auch nicht davon wissen können, da er nichts mit Gefängnissen oder Gefängniskrankenhäusern oder mit Kriegsgefangenen oder mit Militärs überhaupt zu tun habe.... Er habe während unseres Gesprächs 1961 als Antwort auf meine ständigen Hinweise gesagt: 'Falls Wallenberg am Leben ist, könnte er vielleicht krank sein' und falls man vermutete, dass Wallenberg am Leben sei, so könnte man damit fortfahren zu vermuten, dass er auf die eine oder andere Weise krank sei... Ich habe sein schlechtes Deutsch missverstanden."

1.Spr.: Als Wallenberg im Juli 1944 nach Budapest kam, war er 32 Jahre alt - mehr als zwanzig Jahre Haft oder Zwangsarbeit lassen die Antwort auf die Frage, ob er vielleicht doch noch am Leben ist, leicht erscheinen. Möglich, dass in wieder zwanzig Jahren eine neue sowjetische Regierung bereit ist, die Wahrheit über sein Schicksal mitzuteilen.

2.Spr.: Die ungarischen Juden geben der Strasse in Budapest, in der die meisten "seiner" Häuser gestanden hatten, seinen Namen und sie nannten ein Gebäude des aus den Ruinen wieder aufgebauten zentralen jüdischen Krankenhauses in Budapest "Wallenberg-Pavillon". Die Überlebenden in Ungarn und Israel bewahren an ihn die dankbare Erinnerung als den Retter von Tausenden inmitten des Schreckens, an den "Kämpfer für die Menschlichkeit" gegen eine Lawine von Mord und Terror.

FRU MAJ VON DARDEL
AURAVÄGEN 25
DJURSHOLM

5.3.1967.

Leifland/GQ, 17.3.67
~~hbrx Leifland-von Dardel~~
skr. tit.

233 E97 1618		
Dnr		
17. MRS 1967		
AVL	2	Eu

Lfd
Departementssekreteraren Leif Leifland

Kära Leif

Härmed sänder jag dig Baranys
✓
broschyr , som du så vänligt lovat låta fotostat-
kopiera. Nanna Svartz vittnesmål är ej med i bro-
✓
schyren , men du lovade att ombesörja översättning
och kopiering från Vitbok II .

Tillgivna

Maj von Dardel

Maj von Dardel

ARKIVEXEMPLAR

Stockholm den 17 mars 1967.

ang

Fru Maj von Dardel,
Auravägen 25,
D j u r s h o l m.

Nr	2394		Antal bil
Ink dnr			
Avd	P	Grupp	Mål
		2	En

Kära Maj:

Den tyska radiostationen Südwestfunk sände för en tid sedan ett radioprogram, kallat "Partisan der Menschlichkeit - der Fall Raoul Wallenberg". Programmet sändes också i Westdeutscher Rundfunk den 8 februari. Manuskriptet är författat av Joseph Wulf. Från ambassaden i Bonn har jag fått del av manuskriptet, och jag ber att närslutet få sända Dig ett exemplar.

Leif Leifland

Exp 12/3-67

Ifylles av postexp

Avsändt med				Avsändn! datum	Sign
☐ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☐ vanlig post		

ARKIVEXEMPLAR

Stockholm den 17 mars 1967.

ang

Nr	2395		Antal bil
Ink dnr	233/1618		
Avd	Grupp	Mål	
P	2	Eu I	

Fru Maj von Dardel,
Auravägen 25,
D j u r s h o l m.

Kära Maj:

./.

Härmed ber jag få återställa originalet och en
fotokopia av "Humanitarianism vs. Totalitarianism".
Beklagar dröjsmålet, men jag var inte i tjänst förra
veckan.

Leif Leifland

Ifylles av postexp

Avsant med

☐ sv kurir☐ uti kurir☐ luftpost☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

HUMANITARIANISM VS. TOTALITARIANISM: THE STRANGE CASE OF RAOUL WALLENBERG¹

G. B. FREED

At a time when there is so much talk about the possibilities of co-existence between totalitarian regimes and democracies, it is a particular challenge to consider a man who devoted his best years to the fight against Nazism and himself became a victim of Soviet Communism. At a time when so much thought is being given to the problems of American education by the best minds of this country, it is a particular privilege to recall the moral and intellectual greatness of a man who, some 25 years ago, completed his higher education in Ann Arbor: Raoul Wallenberg, graduate of the University of Michigan.

Wallenberg was a Swedish diplomat in Budapest during the most dreadful period of Nazi terror in 1944.² As a representative of a small country, he proved to the world that even in great modern wars, small

¹ I wish to thank the Royal Swedish Embassy in Washington, D. C., for the official collection of documents and commentaries on the Wallenberg case, published by the Swedish foreign ministry. (*Raoul Wallenberg, Dokumentsamling jämte kommentarer rörande hans fångenskap i Sovjetunionen* [Stockholm: Kungl. Utrikesdepartementet, 1957].—Hereafter referred to as *SIVB*—Swedish White Book.) The news releases of the American-Swedish News Exchange, Inc. (*News from Sweden*) have also been valuable. Col. William M. Colvin, former U.S. Military Attaché in Stockholm, and his wife, Mrs. Colvin, aunt of Raoul Wallenberg, residents of Greenwich, Connecticut, have kindly made available a booklet by Rudolph Philipp (*Raoul Wallenberg, Fighter for Humanity* [Stockholm: 1947]) as well as the English translation of the proposal of Wallenberg's candidacy for the Nobel Peace Prize of 1948.

I am indebted to Mrs. Vera Matthews for her tireless assistance in the selection and translation of the Swedish documents and texts.

² Jenő Lévai, *Raoul Wallenberg—hjälten i Budapest* (Stockholm: 1948). Also in Hungarian: *Raoul Wallenberg regényes élete, hősi küzdelmei, rejtélyes eltűnésének titka*, 2nd ed. (Budapest: 1948); C. A. Macartney's, *October Fifteenth. A History of Modern Hungary, 1929-1945*, Part II (Edinburgh: 1957) pp. 242-470; Jenő Lévai, *Black Book on the Martyrdom of Hungarian Jewry* (Zürich: 1948), Eugene Hevesi, two articles in the *American Jewish Year Book*, 1944-45 (Vol. 46) and 1945-46 (Vol. 47), pp. 254-61 and 423-31; Philip Friedman, "The European Jewish Research on the Recent Jewish Catastrophe in 1939-45," *Proceedings of the American Academy for Jewish Research*, 1948-49, XVIII (New York: 1949) 179-211.

nations can provide invaluable services to mankind, if a minimum of their independence and neutrality can be maintained.³

Wallenberg arrived in Budapest in July, 1944, three and a half months after Hitler's troops had occupied the country, initiating the most unfortunate period of Hungary's modern history. He was 32 years old and had served only a few weeks in the Swedish foreign service. Yet his education was from many points of view more "international," his understanding of peoples and countries more profound than the professional knowledge of many an experienced diplomat.

Raoul Wallenberg was born on August 4, 1912, in Stockholm, into a well-known banking family which had founded the Stockholm Enskilda Bank. He was related to many leading businessmen. Among his ancestors there were bishops, officers, and diplomats, many of them holding important posts in the Swedish government. One of his grand uncles, Knut Wallenberg, was Swedish foreign minister during World War I; another grand uncle, Axel, was Swedish minister to the United States.

Because his father, an officer in the Swedish Navy, had died shortly before he was born,⁴ Raoul's education was directed by his grandfather, Gustav Oscar Wallenberg, formerly Sweden's minister to Japan and Turkey. Under the careful surveillance of his grandfather, young Raoul studied languages and traveled widely in Western Europe—England, France, and Germany, as well as in the Balkans and Turkey. He was independent-minded and took a keen interest in foreign countries.

Having completed his military training in Sweden, he continued his "international studies." After a term at a French law school, he proceeded to the United States. To get better acquainted with America, he chose a midwestern state, enrolling at the University of Michigan in 1931.

He studied four years at Ann Arbor, Michigan. During vacations, he traveled extensively in the United States, Mexico, and Canada. Wallenberg majored in architecture and received his B.S. in 1935.

³ Franklin D. Scott, "Sweden Steering Between the Rocks," in *The United States and Scandinavia* (Cambridge, Mass.: 1950), pp. 260-73; David Hinshaw, "Sweden's Neutral Policy in Two Wars," in *Sweden: Champion of Peace* (New York: 1949), pp. 83-104.

⁴ Lévai, *Wallenberg*, pp. 14-27; Ralph Wallace, "Raoul Wallenberg, Hero of Budapest," *Reader's Digest*, LI (July 1947), 97.

He seemed to have been fond of the American "way of life" and to have tried to taste its manifold aspects: he used to hitch-hike, worked at the Chicago World's Fair in 1934, and once even was robbed at gun point.

After his return to Sweden in 1935, Raoul Wallenberg embarked upon a business career. First he worked with an architectural firm, then accepted a position in Cape Town, South Africa. After a few months, he went to Haifa, Israel (then Palestine), where he worked in a bank. It was probably at this point that he realized the magnitude and complexity of the Jewish question.

In 1941, Wallenberg went back from Haifa to his fatherland and became the foreign representative of a Swedish export-import firm, which had business connections with several Central European countries including Hungary. In February 1942, and in the autumn of 1943, he visited Budapest. On these business trips he had an opportunity to become acquainted with the social and economic conditions of the country that was destined to become the scene of the most dramatic part of his life.

HERO OF BUDAPEST⁵

In March, 1944, Hitler's troops invaded Hungary and shortly thereafter the news of the first Nazi atrocities reached the West. Indignation ran high, and public opinion demanded practical measures to help the persecuted persons. In addition to the warnings of Allied leaders, heads of neutral governments as well as Pope Pius XII urged the Hungarian government to stop the persecutions.⁶ Yet mass

⁵ In addition to publications already mentioned, see "Jews in Hungary Helped by Swede," *New York Times*, April 26, 1945, p. 12; Joseph L. Lichten, "The Mystery of a War Hero," *The American-Scandinavian Review*, XLIV (September, 1956), 241-44; Jacques Sabille, "Das tragische Epos Raoul Wallenbergs," in *Das dritte Reich und die Juden*, ed. by Leon Poliakov, and Josef Wulf (Berlin-Grunewald: 1955), pp. 416-20. (Sabille's article was originally published in *Le Figaro Littéraire* on September 22, 1951, under the title "La tragique épopée de Raoul Wallenberg, héros suédois de la dernière guerre.") Also: Philipp, *op. cit.*, pp. 6-14.

⁶ For the first reactions of the U. S. and British governments, see *Keesing's Contemporary Archives*, 1943-46, 6138a (referred to hereafter as *Keesing*). For the Statement of the World Jewish Congress (June 28, 1944), as well as for the international rescue action see *Keesing*, 1943-46, 6552 C. Also: George Z. Medalie, "Overseas Activities in 1944," *The American Jewish Committee's 38th Annual Report*, 1944, pp. 97-99. For the text of King Gustav of Sweden's message

deportations from Hungary to death camps continued. Something had to be done on a large scale, and, if possible, on the spot. The State Department of the United States and President Roosevelt, personally, tried to obtain the intervention of King Gustav of Sweden and the Swedish government.⁷

The staff of the Swedish legation, directed by Minister C. I. Danielsson, along with some other neutral diplomatic missions in Budapest, had begun to extend aid to victims of persecution immediately after the German occupation of Hungary. The humanitarian work of the Swedish legation was helped by the activity of Valdemar Langlet, lecturer of Swedish language at the University of Budapest and delegate of the Swedish Red Cross during the war.⁸

At first, only about 650 Jews⁹ received so-called "emergency passports." These persons had relatives in Sweden: this stipulation, of course, kept the entire rescue work on a rather limited scale. Yet the demand for help increased rapidly.

When the horrors in Hungary became known in Stockholm, Wallenberg had offered to go to Budapest and help the Hungarian relatives of his business partner, Coloman Lauer. But the personal element very soon yielded to a much broader and bolder scheme.

The Swedish government, urged by the Jewish community in Sweden as well as by the State Department of the United States, appointed Wallenberg third secretary to the Swedish legation in Budapest with the task of organizing a relief action on a large scale.

to Admiral Horthy and the latter's answer, see Lévai, *Wallenberg*, pp. 41-42. For the efforts of the Vatican, Archbishop Spellman, Switzerland, Portugal, and Spain: Philipp, *op. cit.*, pp. 4, 7.

⁷ *New York Times*, April 26, 1945, p. 12; Wallace, *op. cit.*, p. 97; Philipp, *op. cit.*, p. 4.

⁸ Cf. Mac Lindahl, "Budapest Will Remember," *American-Swedish Monthly*, 39 (July 1945), 9. Hinshaw, *op. cit.*, p. 108. In spite of his 72 years, Valdemar Langlet had a youthful spirit and was extremely efficient. He rented a number of villas and offices on behalf of the Swedish Red Cross, provided the doors with such emblems of different institutions as the Swedish Library and the Swedish Research Institute. Many refugees found temporary shelter in the Swedish "institutions" of Langlet, who also started to issue "protective passports" testifying in Hungarian, German, French, and Russian that the owner of this "document" was under the protection of the Swedish Red Cross. These uncertain "passports" continued, in most cases, to be respected by the German authorities.

⁹ Commentary of Arne Lundberg, secretary general of the Swedish foreign ministry, in the Swedish Radio on February 7, 1957, *SVB*, p. 10.

Before Wallenberg departed as a Swedish diplomat to Budapest, he had met Herschel Johnson, then minister of the United States in Stockholm, and Iver Olsen, the representative of President Roosevelt's War Refugee Board. Out of these negotiations grew the financial machinery which saved tens of thousands of lives in Hungary.

Swedish official documents often refer to the role played by the American War Refugee Board and the American Jewish organizations in financing Wallenberg's activity in Hungary, but although there is very little official documentation on the American side despite the significant role of the United States in the whole action, a letter from J. W. Pehle, executive director of President Roosevelt's War Refugee Board, written to Wallenberg in early December 1944, indicates America's participation. Since it is important, but scarcely known, I reprint it:

My dear Mr. Wallenberg:

Through the American Minister in Stockholm and Mr. Iver Olsen the War Refugee Board has kept closely informed of the difficult and important work you have been doing to alleviate the situation of the Jewish people in Hungary. We have followed with keen interest the reports of the steps which you have taken to accomplish your mission and the personal devotion which you have given to saving and protecting the innocent victims of Nazi persecution.

I think that no one who has participated in this great task can escape some feeling of frustration in that, because of circumstances beyond our control, our efforts have not met with complete success. On the other hand, there have been measurable achievements in the face of the obstacles which had to be encountered, and it is our conviction that you have made a very great personal contribution to the success which has been realized in these endeavors.

On behalf of the War Refugee Board I wish to express to you our very deep appreciation for your splendid cooperation and for the vigor and ingenuity which you brought to our common humanitarian undertaking.

Very truly yours,
J. W. Pehle
Executive Director¹²

A number of notes just released by the Department of State confirm that the United States supported Wallenberg's humanitarian mission in Hungary.¹⁰

¹⁰ From Philipp, *op. cit.*, p. 17.

¹² In June 1944, Minister Johnson reported from Stockholm: "... Mr. Raoul Wallenberg will be appointed as Attaché to Swedish Legation at Budapest for 'the specific purpose of following and reporting on situation with respect to persecution of Jews and minorities'... Olsen and I are of opinion that War

Wallenberg became head of Department C of the legation, which was in charge of rescuing as many people as possible. With his arrival, the whole rescue action increased in size and complexity. By softening of the Swedish passport requirements, the passport action was extended to about 5,000 persons quartered in special "Swedish Houses," rented by the legation. In addition, several thousand other victims of the Nazis were brought secretly to the Swedish Houses, so that the number of those who were in relative security under the direct protection of the Swedish legation amounted to about 20,000.¹¹

The first report of Wallenberg to his government, dated July 17, 1944, one week after his arrival, was a factual description of the situation of Jews in Hungary.¹² The concise two-page report is one of the most shocking documents in modern history; behind its objective figures and official tone the reader can feel the elaborate debasement of human dignity. Wallenberg reported the hastily established ghettos surrounded by German SS and Hungarian gendarme troops, the sealed boxcars each carrying 75 to 80 men and women to the gas chambers of German concentration camps; he wrote about

Refugee Bd. should be considering ways and means of implementing this action of the Swedish Govt. particularly with respect to financial support..." (*Min. Johnson to Secretary of State*, Tel. 2231, June 21, 1944 [840.48 Refugees/6343], *Report to War Refugee Board*). The original sum deposited to the credit of Wallenberg was 200,000 Swedish kronen (cca. \$50,000) (*Olsen to Stockholm Enskilda Bank*, Sept. 26, 1944 [840.48 Refugees/9-2644], "Copy for the Dept. of State, Washington, D.C."). The United States closely followed the rumors concerning Wallenberg's disappearance (*U.S. Legation, Stockholm, to Secretary of State*, Tel. 1251, Apr. 4, 1945 [701.5864/4-445]). U.S. representatives in Moscow and Budapest received instructions "to give all support possible to Swedish Legation in securing information regarding Wallenberg's fate" (*Secretary of State to U.S. Embassy, Moscow*, Tel. 324, Apr. 9, 1945 [701.5864/4-445], also *Dept. of State to War Refugee Board*, May 8, 1945 [701.5864/4-1245]). The Swedes, however, seemed to have felt in early spring, 1945, "that Soviets are doing what they can to locate him [i.e., Wallenberg] and they [i.e., the Swedes] do not feel that approach on our [i.e., U.S.] part to Soviet Foreign Office would be desirable" (*U.S. Embassy, Moscow, to Secretary of State*, Tel. 1139, Apr. 12, 1945 [701.5864/4-1245]). The notes suggest that the U.S. was deeply concerned with Wallenberg's fate in subsequent years as well.

For the release of the notes, I am indebted to Dr. E. Taylor Parks and Dr. G. Bernard Noble of the Historical Office of the Department of State.

¹¹ Lundberg, *SFB*, p. 10.

¹² Lévai, *Wallenberg*, pp. 52-55, gives the report *in extenso*.

how many human beings were exterminated daily in these camps which, up to the date of the report, within a two-month period managed to absorb about 700,000 deported persons or 70 per cent of Hungary's former Jewish population. Only those in Budapest had any hope of avoiding the fate of their brethren in the provinces. Wallenberg also referred to the unstable internal situation of Hungary: the head of the state and the leaders of the Christian churches wished to stop the deportations, but the German pressure and the strife of opposing political forces could be expected to result in a violent explosion at any moment.

It is only against this historical background that Wallenberg's achievements can be duly measured. He set up an organization of 355 employees and of about 40 physicians. Even more important, he succeeded in receiving official recognition of his organization from the authorities. The organization maintained two hospitals, installed soup kitchens, managed to help the needy in the ghettos with food and medicine, and tried to give special aid to children.¹³

The issuance of Swedish "protective passports" to prevent deportations was considerably expanded and the number of Swedish Houses enjoying "diplomatic immunity" was increased to 32, harboring an estimated 10,000 to 15,000 persecuted persons.¹⁴

Wallenberg's bold intervention had manifold and far-reaching repercussions. It encouraged the diplomatic missions of other neutral countries, which followed the Swedish by issuing protective passports and by renting buildings with "extraterritorial rights" for the refugees. It strengthened the morale of the persecuted, who saw a new chance to help themselves in the most desperate situations. It also caused German and Hungarian Nazi authorities to realize the existence of a fearless moral force beyond their sphere of brutal power, so that sometimes they became hesitant in executing their cruelties.¹⁵

¹³ See Wallenberg's report of December 8, 1944, to the Swedish foreign ministry in Lévai, *Wallenberg*, pp. 131-34; also, the Swedish memorandum of September 29, 1944, *SWB*, pp. 56-59. For the Swedish "Save the Children" action and the role of Asta Nilsson, who joined the Swedish rescue mission in September, 1944, see Lindahl, *op. cit.*, p. 23.

¹⁴ Wallace, *op. cit.*, p. 98; *SWB*, p. 59.

¹⁵ "Protective passports" and other "documents" were falsified by the thousands, and they often helped. My own father-in-law never saw a Swedish official but managed to survive those critical months in Budapest thanks to his false "Swedish" papers. Actually, the whole "passport-action" of Swedish and

Wallenberg exploited the confusion of the authorities with great diplomatic skill. Courageous and calm, he did not refrain from using intimidation, bluff, and bribery in the interest of his protégés. Alerted in time by his co-workers who patrolled the roads leading out from the Hungarian capital, he personally saved many deportees in railway stations and along the highways at the last minute, when the transports were about to leave. Occasionally, his co-workers—dressed in SS or Hungarian uniforms and armed with guns—succeeded in bringing out arrested persons from jail.

Small wonder that Wallenberg's name soon became legendary. The Nazis tried to entrap and kill him several times, yet Wallenberg managed to escape all ambushes. He kept his organization together even after October 15, 1944, when the most extreme group of Hungarian fascists, Szálasi's "Arrow Cross" band, succeeded in taking over the government by *coup d'état*.

At this point, however, all the results of Wallenberg's work were in danger. In early December, 1944, Hungary's government informed the Swedish government that it would apply its new and severe anti-Jewish laws to 4,500 Hungarian Jews holding Swedish "protective passports"—unless Sweden recognized the Szálasi government.¹⁶ When Sweden refused to do this, the Swedish legation was asked to leave Budapest. The legation, however, refused to obey this order and remained in the city, which gradually was encircled by the advancing

other neutral countries was a rather new and bold "interpretation," if not a direct violation of the principles of international law—in the interest of humanity. The success of Wallenberg has to be explained, at least partly, by the fact that by summer and fall 1944, the Germans had to depend to a great extent on the Hungarian authorities on account of the general military situation. The latter, however, like many Germans as well, realized that the end was close, and occasionally tried to improve their reputation by pretending "tolerance," in particular in the presence of foreign diplomats. On the other hand, the Gestapo would have connived at rescuing a few thousand Jews in order to get rid of Wallenberg, and receive a free hand in dealing with the rest of them after the "repatriation" of Wallenberg's protégés to Sweden. To check this German plan, Wallenberg had to gain time (Philipp, *op. cit.*, pp. 8-9). Yet, Regent Horthy's shortsighted policy double-crossed his efforts in the fall of 1944. Despite Horthy's hope to oppose Hitler and save what was possible at the last minute, the chaotic and disastrous events of 1944 in Hungary were direct consequences of the Regent's impotent "leadership," and of the treacherous activities of his appointees in the late 1930's.

¹⁶"Hungary Threatens More Jews," *New York Times*, December 4, 1944, p. 15.

Soviet forces. The legation's work was disrupted, its staff's freedom of action was reduced to a minimum, and the offices of the legation were plundered at the end of the year by Arrow Cross men.¹⁷

Shortly after Szálasi's coup in October, Wallenberg moved his office from the western part of the city, Buda—the quarter of most foreign missions—across the Danube to the Pest side, where the majority of the Jews lived. Thus, he could give aid quickly—but became separated from the rest of the Swedish legation during the subsequent street fights in Budapest.¹⁸

Wallenberg tried the impossible. Through difficult and heated arguments he succeeded in "persuading" the Szálasi government to revoke the order annulling the validity of "protective passports."¹⁹ When the Budapest Jews were ordered to enter a newly created ghetto, he established, with the help of the papal nuncio and Swiss officials, an "international ghetto," thus countermanding Nazi plans. German and Szálasi authorities ordered a "Death March" of 40,000 Jews on foot to Austria, in November, 1944: Wallenberg's car repeatedly emerged along the icy highway marked by corpses and managed to bargain back an estimated 4,000 out of the candidates for death. Finally, when the German general in command ordered his troops to blow up the ghetto before evacuating the city, Wallenberg immediately reminded him of his personal responsibility for the pogrom. Thus, in the last hour, he again succeeded in preventing a mass massacre.

Due to these daring actions, Wallenberg's personal safety became more and more insecure. He knew that the Nazis had decided to get rid of him by any means, so in early January 1945, he went underground, planning, with the approval of Minister Danielsson, to contact the advancing Soviet troops.²⁰

¹⁷ Lindahl, *op. cit.*, pp. 23-24; Philipp, *op. cit.*, p. 14.

¹⁸ Philipp, *op. cit.*, p. 12.

¹⁹ Sabille, *op. cit.*, p. 418; Lindahl, *op. cit.*, p. 23. According to the former, Wallenberg went to see the wife of Szálasi's foreign minister, Gábor Kemény. She allegedly was Jewish—and Wallenberg would have offered Swedish asylum for her husband in case of victory of the Allies. Lindahl, however, refers to an interview of Wallenberg with Szálasi, resulting in a written assurance that the authorities would continue to respect the Swedish documents. Philipp's account (pp. 12-13) seems to support Sabille. Macartney (II, p. 499) gives another version.

²⁰ Philipp, *op. cit.*, pp. 12-14; Wallace, *op. cit.*, p. 99; Sabille, *op. cit.*, p. 419.

Sudden disappearance of a person was far from unusual during the weeks of horror and chaos in Budapest. Yet by the time the siege of the city had begun at the end of 1944, Wallenberg was not merely a neutral diplomat. He became the symbol of resistance to the Nazi reign of terror, the hero of a true legend. And as in some ancient myths, his disappearance seemed to belong to his heroic and miraculous epiphany in the eyes of many who expected him back in triumph with the entry of the Soviet Army. Unlike the Soviet advance in the winter of 1956, the advance of the Soviet Army in 1944 was considered by most of Budapest not as a new Mongol invasion, but as the victory of the Allied cause—meaning freedom, justice, and peace.

NAZI MURDER, AMERICAN ESPIONAGE, OR SOVIET PROVOCATION?

The last part of the Wallenberg saga is mysterious, indeed. Wallenberg did succeed in getting into contact with the Soviet forces besieging Budapest, which, by February 13, 1945, occupied the entire city. But the eastern parts of Budapest, where Wallenberg's office was, had been taken by the Soviets in mid-January. Wallenberg himself met the Soviet officer in command of the fighting forces in Pest on January 13, 1945.²¹ Three days later, on January 16, 1945, S. Söderblom, Sweden's Minister in Moscow, was given written assurance by Soviet Deputy Foreign Minister Dekanozov that Wallenberg had been found at Benezur Street, Budapest, and that "measures have been taken by the Soviet military authorities to protect Mr. R. Wallenberg and his belongings."²²

Not until February 19, did the Swedish foreign ministry receive a report about the fate of the rest of the Budapest legation's personnel, and not until March 23 was it revealed that some members had arrived in Rumania.²³ When no additional information was received about Wallenberg, the Swedish authorities began a series of démarches in Moscow concerning Wallenberg's whereabouts.

The anxiety of Stockholm with regard to Wallenberg increased

²¹ Swedish memorandum of September 29, 1954, *SWB*, Appendix A, Section F, p. 54.

²² Note of the Swedish foreign ministry handed to Soviet Ambassador Rodionov on February 11, 1952. *SWB*, Appendix A, Section B, p. 50; Swedish memorandum of September 29, 1954, *SWB*, p. 54. See also the Swedish foreign minister's answer to the interpellation of Mrs. Ingrid Gärde-Widemar, M. P., on May 22, 1951. *SWB*, Appendix A, Section A, pp. 44, 46-48. (For help in translating this last document I am indebted to Alf P. Igesund.)

²³ Swedish foreign minister's answer on May 22, 1951. *SWB*, p. 44. Also Lundberg, *SWB*, p. 10.

when, on March 12, 1945, Minister Söderblom wired from Moscow that, according to a telegram of the Swedish legation in Bucharest, Wallenberg had disappeared on January 17, 1945. On March 15, 1945 the Swedish foreign ministry was informed that, according to a report of the Hungarian Radio Kossuth of March 8, Wallenberg had disappeared and probably been murdered by Nazis on January 17.²⁴

On that January 17 in question, Wallenberg arrived with a Russian escort at his office to pick up some personal belongings. To his co-workers he said he was going to see Marshal Malinovsky but he added significantly—"I don't know whether I am going as a prisoner or as a guest." Then he left by car for the Malinovsky headquarters at Debrecen.²⁵ At the time of his departure, Wallenberg was "protected" by a Russian guard; his car was driven by his Hungarian chauffeur, Vilmos Langfelder. Neither Wallenberg nor Langfelder has emerged since.²⁶

Soon varied rumors began to circulate about Wallenberg. One held that he might have been killed in an air raid; another, that he might have been murdered by looting German or Hungarian soldiers; and a third version was that he might have been kidnaped by Nazis before he could have reached Debrecen.²⁷

Yet in addition to the Dekanozov note, Swedish authorities had also the assurance given by Mme. Kollontay, Soviet ambassador in Stockholm, to Wallenberg's mother, Mrs. von Dardel²⁸ in February, 1945. According to Mme. Kollontay, Wallenberg was in the Soviet Union alive and well. Somewhat later, similar informal assurances were given by Mme. Kollontay to the wife of Mr. Günther, then Swedish foreign minister.²⁹

²⁴ Swedish foreign minister's answer, *SIWB*, p. 45.

²⁵ Then third largest city of Hungary, in the northeastern part of the country, seat of the newly established, pro-Ally Temporary Government and Temporary National Assembly of Hungary.

²⁶ Swedish memorandum of September 29, 1954, *SIWB*, p. 54.

²⁷ Hinshaw, *op. cit.*, p. 182. Lévai's Wallenberg book concludes with the same assumption. But Rudolph Philipp (*Raoul Wallenberg, diplomat, kämpe, samarit* [Stockholm: 1946]) suspected from the beginning that Wallenberg had been kidnaped by Soviet agents (see also Philipp's booklet, p. 16).

²⁸ Wallenberg's mother, after the death of her first husband, married Fredrick von Dardel, who was to become the head of the Caroline Hospital in Stockholm.

²⁹ Swedish note presented to Soviet Ambassador Rodionov on February 11, 1952, *SIWB*, p. 50. Also *News from Sweden*, Release No. 552 (February 18, 1952), p. 4.

But the repeated démarches in Moscow brought no practical results, in spite of the fact that Minister Söderblom took up the matter of Wallenberg personally with Stalin, on June 15, 1946.³⁰ Besides reiterated Soviet promises to inquire into the case carefully, the result was only a note sent by Deputy Foreign Minister Vishinsky to the Swedish minister in Moscow on August 18, 1947.³¹

Referring to the Swedish requests, the Vishinsky note stated bluntly at the very beginning: "As a result of a careful investigation it has been established that Wallenberg is not in the Soviet Union, and that he is unknown to us."

Trying to invalidate all former Soviet admissions that Wallenberg had been "well taken care of" by Soviet military authorities, the note went on to say that although the Soviet foreign ministry had received the report of January 14, 1945, referred to by Swedish officials, yet this report (i.e., also the Dekanozov note) was based on the indirect information of a commander of combat troops participating in the fights in Budapest; at the time of the fighting it was impossible to verify the report, and the Soviet officer who had given the information about Wallenberg could not be found afterwards. Neither was it possible to find Wallenberg in the camps for prisoners of war or interned persons. The note concluded by suggesting as "the only remaining possibility . . . that Wallenberg perished in the street-fights in Budapest or was captured by Szálasi's followers."

By the time of the Vishinsky note, which obviously was intended to forestall all further Swedish demands with regard to Wallenberg, public opinion in Sweden was much irritated by the Wallenberg case and other incidents as well.³² Despite the Swedish government's very cautious foreign policy,³³ the press and several members of the Riksdag requested further investigation of the Wallenberg affair.³⁴

³⁰ Answer of Swedish foreign minister, *SIVB*, pp. 46, 48.

³¹ Text in *SIVB*, Appendix A, Section A, pp. 48-49.

³² *New York Times*, 1945, May 18, 29, and Dec. 6, pp. 9, 5, and 14, resp. Nevertheless, Sweden's Foreign Minister, Östen Undén, took an optimistic view of Swedish-Soviet relations, in the second half of November, 1945: "We consider our relations very good despite occasional criticism by the Moscow press and radio" (C. L. Sulzberger, "Sweden Reiterates Anti Bloc Stand," *New York Times*, November 20, 1945, p. 5).

³³ Lennart Hirschfeldt, "Schwedische Aussenpolitik nach dem zweiten Weltkrieg," *Schweizer Monatshefte*, XXXII (1952-53), 143-151.

³⁴ *SIVB*, Appendix A, Section A, pp. 44-50.

On the Soviet side, however, all such efforts were brushed aside with contempt and even ridicule. In this connection an article published by the Soviet semiofficial weekly of international affairs *New Times*, on January 21, 1948,³⁵ deserves special attention. It was unique not only as the only article in the Soviet press dealing with the Wallenberg case but also because of its tone. The article appeared under the title "The Wallenberg Legend" in a column entitled "Spotlight on Slander." Starting *in medias res*, the article stated in the first sentence:

A new campaign of slander against the Soviet Union has been unleashed in Sweden. Delving into the rubbish heap of anti-Soviet fabrications, the servitors of Swedish and foreign reaction have dragged out and revived the so-called Wallenberg affair.

Summing up the arguments of the Vishinsky note the article declared: "Whether this representative of a neutral state was killed by the frenzied Nazis or the bandits of Szálasy [sic!] remains unknown."

However, after having given this somewhat foregone conclusion, the *New Times* presented its own version of the Wallenberg case, mixing hypocritical complaints with insinuations, as follows.

...early last year [i.e., 1947], Swedish Right-wing newspapers suddenly gave this regrettable but by no means exceptional occurrence in wartime conditions a sensational, even provoking character. Fables about the "Soviet secret police" which is allegedly holding Wallenberg in its fearsome clutches were persistently disseminated by the press.

It is of interest to note that the circulation of these absurd inventions in print coincided with a visit to the United States of Wallenberg's step-brother,³⁶ an engineer named von Dardel.

³⁵ Pp. 23-25.

³⁶ Correctly: "half-brother." See fn. 28. In 1946-47, Wallenberg's mother and half-brother asked the assistance of Mrs. Franklin D. Roosevelt, President Truman, and Senator Vandenberg on behalf of Raoul. *Mother of Raoul Wallenberg to Mrs. Franklin D. Roosevelt*, Stockholm, November 30, 1946, copy referred to Dept. of State [701.5864/1-2147]; *Dept. of State to Mrs. Roosevelt*, February 21, 1947, [701.5864/1-2147]; *Guy von Dardel to President Truman* (undated). Referred to Dept. of State, March 27, 1947 [701.5864/3-2547]; *Dept. of State to von Dardel*, April 11, 1947 [701.5864/3-2745 and 701.5864/4-447]. In 1949, von Dardel asked the assistance of Secretary of State Acheson and was again promised "any assistance that U.S. can give." *Von Dardel to Acheson*, Feb. 14, 1949 [701.5864/2-1449] and *Secretary of State to U.S. Legation, Stockholm*, Desp. 65, July 14, 1949.

According to the *New Times*, the efforts of the Swedish press to find evidence concerning the whereabouts of Wallenberg were only a "filthy campaign," and the whole affair "was less a mystery than a matter of the vilest of provocations" for

The people who have fabricated the "Wallenberg affair" stop at nothing in their choice of means... Thus early this month three Riksdag deputies—Friesen, Ture Nerman and V. Lundstedt—turned to the Nobel Committee of the Norwegian Storting with the suggestion that the Nobel Peace Prize for 1948 be awarded to Wallenberg.³⁷

After warning that "In this way the Swedish reaction is trying to drag her neighbour Norway, too, into its anti-Soviet machinations," this remarkable example of Soviet journalism ended on a rather typical note:

It is obvious that the people who circulate vicious fabrications about Wallenberg are least of all interested in his fate. The whole affair is utilized as a pretext for anti-Soviet provocation by those Swedish circles that cannot reconcile themselves to the development of friendly relations between the Soviet Union and Sweden and are doing their utmost to damage these relations. The Soviet public views such provocative endeavours with profound indignation and hopes that Swedish democratic circles will draw the correct conclusions, giving a merited rebuff to the despicable activities of the Swedish "step-brothers" of the American warmongers.

PRISONER OF LUBIANKA, MOSCOW

The Swedish government had firsthand evidence that the Russian Secret Police was a state within the state, and could operate independently from the Soviet military authorities in Hungary. Shortly after the personnel of the Swedish legation in Budapest had returned to Stockholm, Mr. Berg, former attaché to the legation, was sum-

³⁷ On December 10, 1947, Bertil von Friesen, Ture Nerman, and Vilhelm Lundstedt, deputies of the Swedish Riksdag, sent a proposal to the Nobel Committee of the Norwegian Storting, asking that Raoul Wallenberg be awarded the Nobel Peace Prize of 1948. Pointing to the fact that Henri Dunant in 1901 and the International Red Cross in 1944 received the Nobel Peace Prize for similar activities, the proposal emphasized, among others, that:

Raoul Wallenberg has, as the Nobel Prize winner of 1923 Fridtjof Nansen, contributed to alleviating the horrors of the war, and to suppressing hate between peoples. The fact that he achieved this feat at continuous risk to his life is of considerable worth in the comparative distinction with these great predecessors. (From the English translation of the letter to the Nobel Committee of the Norwegian Storting. Courtesy of Col. and Mrs. William M. Colvin.)

moned to give testimony about the accusations brought against the legation by Soviet authorities. He testified that Soviet authorities had accused the Swedish legation of espionage, of issuing false documents, of handing out "protective passports" to non-Jewish Hungarian citizens, of interfering with humanitarian activities and with the work of the Swedish Red Cross which were not under the control of the legation, and of not being active enough in protecting the Soviet Union's interests in Hungary. Both Wallenberg and Berg had been accused of being German master spies, because it was difficult for the Russians to understand the type of humanitarian work done by the legation.³⁸ This surely was an impressive list of accusations, particularly since during World War II the Swedish legation in Budapest had been asked to take over the protection of the interests of 7 belligerent countries, including the Soviet Union's interests in Hungary after the summer of 1941.³⁹

As in the show trials organized by Moscow, where the defendant has to deliver the "proofs" of his innocence while the state and its whole propaganda apparatus assumes that he is guilty, once declared so officially—now the Soviet government wanted to force Sweden to "prove" that Wallenberg was on Soviet territory and to submit evidence, if any, to the consideration of Soviet authorities.

Although it was obviously dangerous for a free country to accept this Soviet approach to a legal dispute of international significance, there seemed to be no other way open for the Swedish government after the Vishinsky note and the article of the *New Times*, unless it wanted to take the Wallenberg case into the United Nations. The latter action, however, might have easily backfired in that relatively "early" phase of investigation because the Dekanozov note referred to by the Swedish was also based on Soviet reports.⁴⁰

³⁸ Lundberg, *SIWB*, p. 13. Rudolph Philipp also submitted his evidence to the Swedish foreign ministry. Thus a committee was established in Sweden to investigate the Wallenberg case. According to the committee's report, "...it has been convincingly established that he [Wallenberg] has been alive in Russian custody after the above date [i.e., January 17, 1945]—at least until a relatively recent date—at various places both within and without the Soviet Union." For the committee's report and Philipp's opinion, cf. Philipp, *op. cit.*, p. 16, fn. 48.

³⁹ Lundberg, *SIWB*, p. 9.

⁴⁰ Concerning the hesitation and problems of Sweden and other neutral countries in regard to the U. N., see Hirschfeld, *op. cit.*, also Max Huber, "Krise der Neutralität?", *Schweizer Monatshefte*, XXXVII (1957-58), 1-13.

Between 1947 and 1951, no essentially new facts to clarify the case could be found. But from the beginning of 1952, more and more evidence leaked out as Italian, German, and other "political" prisoners—many of them former diplomats of the axis powers—were gradually released from the Soviet Union where they had been imprisoned for more than six and seven years.⁴¹ Dr. Claudio de Mohr, former Italian press attaché in Sofia, Bulgaria, testified in writing that he had had daily contact with Wallenberg in a Soviet jail from April 1945 until about the beginning of 1948. Another former Italian diplomat, Giovanni Ronchi, also issued a similar sworn statement before Swedish officials.⁴² These and other testimonies made it possible to reopen the whole Wallenberg affair. They strengthened the position of the Swedish Foreign Ministry, which, since its note of February 11, 1952,⁴³ presented a total of 15 written and 34 oral démarches within a period of two years to the Soviet government insisting that Wallenberg be returned to his fatherland.⁴⁴

The Swedish government worked on the assumption that Wallenberg might still be alive in the Soviet Union. Much of the testimony seemed to confirm this hypothesis, proving that at least at the turn of 1946-47, Wallenberg was still alive in a Moscow prison. From his former cellmates and from the cellmates of his chauffeur, Vilmos Langfelder,⁴⁵ it was learned how Wallenberg contacted the Soviet military authorities, how he was sent with his chauffeur from one place to another; how they were finally arrested and sent via Rumania

⁴¹ Lundberg, *SWB*, p. 11.

⁴² For a Swedish summary of the most important testimonies in the Wallenberg case, see *SWB*, Pt. III, pp. 20-32, and Pt. IV, pp. 33-35 (the latter concerning Wallenberg's chauffeur, Vilmos Langfelder). The full text of the testimonies has been published in Appendix B of the *SWB*, on pp. 71-104. (Testimony no. 3, pp. 75-76, is that of Claudio de Mohr.)

⁴³ *SWB*, Appendix A, Section B, pp. 50-51.

⁴⁴ Lundberg, *SWB*, p. 11.

⁴⁵ It is rather a tragicomedy that drivers, secretaries, bodyguards, etc., of "important" persons behind the Iron Curtain often have to share the fate of their former bosses, if the latter have been arrested or "disappear" for a number of years. Thus, e.g., in Hungary the chauffeurs of László Rajk (minister of the interior and foreign minister previous to his trial in 1949) and János Kádár (at present first secretary of the Hungarian Communist [Socialist Workers'] Party) were in jail for many years while their masters were considered "guilty." Probably the chauffeurs' only sin was that they knew of the circumstances under which their bosses had been arrested.

by railway to the Lubianka prison, where they were separated.⁴⁶ The testimonies also revealed that Wallenberg had been accused of espionage, and that on one occasion the commissar in charge of investigating him expressed his feelings by saying: "You are well known to us. You belong to a family of big capitalists in Sweden."⁴⁷

The former prisoners gave an exact description of the life in Moscow's Lubianka and Lefortovskaya prisons; they related how they had used their toothbrushes as wall-tapping instruments for communication, and they pointed out cell No. 151 as the place where Wallenberg had been held.⁴⁸

The testimonies revealed that Wallenberg had protested in vain about his treatment and arrest, and had made fruitless efforts to get in touch with the Swedish Embassy. He had handed in a protest in German to the director of the prison;⁴⁹ another time, he had addressed a written protest in French directly to Stalin. In this latter case, he had even discussed with his fellow-prisoners whether addressing Stalin as "Monsieur le Président," and the use of the formula "Agréez, Monsieur le Président, l'expression de ma très haute considération" would be polite enough.⁵⁰ Yet, his petitions and protests came to nothing. Wallenberg was told that neither the Swedish legation in Moscow nor the Swedish government was interested in his case, and an investigating officer had assured him: "You will never be tried because of political reasons..."⁵¹

These answers, however, indicate that the Soviet authorities were well aware both of the identity of Wallenberg and of the issues involved. This fact is also confirmed by other circumstances, namely, by the efforts of Soviet authorities to intimidate by lengthy questioning all those prisoners who knew of Wallenberg and to keep them isolated from the rest of the inmates of the jail.⁵²

⁴⁶ Richter testimony, *SIWB*, Appendix B, 1, pp. 71-72; also Bergemann testimony, *SIWB*, Appendix B, 7, p. 82. Henceforth all the testimonies referred to—unless indicated otherwise—are taken from Appendix B of *SIWB*.

⁴⁷ Richter testimony, p. 72; Hille testimony, 12, p. 89; also Swedish memorandum of September 29, 1954, *SIWB*, p. 59.

⁴⁸ *SIWB*, Pt. V, pp. 36-43; Supprian testimony, 2, p. 74; De Mohr testimony, p. 76.

⁴⁹ Richter testimony, p. 72.

⁵⁰ Wallenstein testimony, 6, p. 80.

⁵¹ Rensinghoff testimony, 11, p. 87, also Pt. III of *SIWB*, pp. 25-26.

⁵² See e.g., Richter testimony, pp. 72-73; Kitschmann testimony, 83; also Pt. III of *SIWB*, pp. 29-31.

Despite all the humiliations suffered at the hands of the secret police, Wallenberg seems to have been able to maintain his human dignity and warm interest in his fellowmen. As one of the witnesses testified: "Wallenberg was a very good comrade and asked the Soviet day officer to hand over his cigarettes to Langfelder."⁵³ And in spite of all the tactics of the Soviet government to ignore public opinion in Sweden and to brush aside the representations made by the Swedish government,⁵⁴ both the public and the government in Sweden remained deeply concerned with the fate of Wallenberg.

Thus while Soviet officials tried to convince their victim that no one in Sweden cared for him, a petition signed by 1,600,000 Swedes was sent to Stalin requesting him to return Wallenberg to Sweden.⁵⁵ And when in November 1952, King Gustav VI Adolf of Sweden awarded Raoul Wallenberg the *Illis Quorum* decoration "for his humanitarian work in Budapest in 1944 and 1945," it was emphasized that the decoration was not given posthumously, because the Swedish foreign ministry went on the theory that Wallenberg was alive.⁵⁶

Yet public statements of high-ranking Swedish officials,⁵⁷ opinions of the Swedish press,⁵⁸ and requests during "private" visits of Swedish statesmen in the Soviet Union⁵⁹ seemed to have failed to impress the latter even as late as 1955.

⁵³ Hille testimony, p. 89.

⁵⁴ See e.g., the Soviet "answer" of April 16, 1952: in six lines, including the three lines of routine introductory and reference, the note refers only to the Vishinsky note of August 1947. *SWB*, App. A, Section C, pp. 51-52; also the information given by Ambassador Rodionov on August 5, 1953. *SWB*, App. A, Section E, pp. 53-54.

⁵⁵ "The Other Side of the Wall." *Time*, LXI, 9 (March 2, 1953), p. 23; Philipp, *op. cit.*, p. 16.

⁵⁶ *New York Times*, November 13, 1952, p. 3; *News from Sweden*, Release No. 552 (February 18, 1953), p. 4.

⁵⁷ Foreign Minister Undén expressed his "great concern" in connection with the Wallenberg case in the foreign policy debate of the Riksdag on February 4, 1953. *News from Sweden*, Release No. 552 (February 18, 1953), p. 4.

⁵⁸ E.g., on the occasion of a Soviet invitation to the Riksdag to send a delegation of Swedish parliamentarians to visit the Soviet Union. *News from Sweden*, Release No. 627 (January 26, 1955), p. 3; also Release No. 656 (October 19, 1955), p. 1.

⁵⁹ Foreign Minister Östen Undén tried to discuss the matter during his private visit to the Soviet Union in June, 1954, according to a statement made in the Riksdag in November, 1955. *News from Sweden*, Release No. 660 (November 16, 1955).

SOVIET SINCERITY

A new phase of the Swedish-Soviet part of the Wallenberg story was initiated during the official visit of a Swedish government delegation to the Soviet Union in the spring of 1956.⁶⁰ The invitation to Sweden was part of the Soviet diplomatic maneuver of the post-Stalin era to improve the Soviet Union's relations with the Scandinavian countries.⁶¹

During the negotiations with Khrushchev and other Soviet officials, Prime Minister Tage Erlander presented to the Soviet authorities the material about the Wallenberg case compiled by the Swedish foreign ministry. The Soviet leaders, probably convinced by that time that the clarification of the Wallenberg case was a *sine qua non* condition of the improvement of Swedish-Soviet relations, agreed to re-examine the Soviet position held since 1945. Thus, in the joint communiqué issued on April 3, 1956, the following paragraph was included:

The Swedish Ministers had stressed the great importance attached by them to the fate of Hr. Raoul Wallenberg. The Swedish Ministers had handed to the Soviet side the material collected concerning Hr. Wallenberg with the request that the Soviet authorities should study and examine it, to which the Soviet Ministers had agreed. It had also been agreed that if Hr. Wallenberg was still alive in the Soviet Union he would be permitted to return, and that the results of the Soviet investigation would be notified to the Swedish Government through diplomatic channels.⁶²

⁶⁰ Lundberg, *SWB*, p. 11.

⁶¹ Erik Hohn, "Die Sowjetunion und die Nordischen Staaten seit dem XX. Kongress der KPdSU." *Osteuropa*, VIII, 1 (January 1958), 27-31.

⁶² For a full English text of the joint communiqué see *Keesing*, 1955-56, 14,811A. Summary of the communiqué and excerpts from the first reactions of the Swedish press can be found in *News from Sweden*, Release No. 675 (April 11, 1956), pp. 1-2. For the Swedish text see *SWB*, App. A, Section K, pp. 63-66. *Pravda* published the communiqué on its first page on April 4, 1956. This was the only occasion when, with the exception of the article of *New Times* in January 1948, the name of Wallenberg was printed in the Soviet press. On the very next day (April 5, 1956), when *Pravda* published a first-page editorial under the title "For the Friendship of the Swedish and Soviet Peoples," the Wallenberg issue was completely ignored. Not even later, after the Soviet answer in February 1957 did *New Times*—a periodical dealing with international affairs—deem it necessary to mention the Wallenberg case at least in its column "International Notes" or in its chronicle of "World Events." An article of Boris Izakov bearing the title "Life vs. Politics: Swedish Impressions" (*New Times*, June 13, 1957, pp. 11-13) ventured to say among others that

...the key to some of the incidents that have occasionally clouded

It took, however, more than 10 months and several sharp Swedish notes and reminders to Moscow,⁶³ before the Soviet authorities decided that they had "studied and examined" the Swedish material long enough to give at least some sort of an answer as "fulfillment" of their promises.⁶⁴

In a memorandum handed over by Deputy Foreign Minister Gromyko to Ambassador Sohlman in Moscow on February 6, 1957, the Soviet government at last admitted that Wallenberg had been imprisoned in the Soviet Union.⁶⁵ According to the memorandum, Wallenberg had died from cardiac thrombosis in Lubianka prison, Moscow, during the night of July 17, 1947. For Wallenberg's death the Soviet government's note put the blame on former State Security Chief Abakumov, who—in the language of the note—had kept Wallenberg in jail and lied to the Soviet government about the case. Abakumov, however, had been condemned by the Supreme Court of the Soviet Union and executed in 1954 for "crimes against the laws of the Soviet Union" and as "a tool of Beria." The only document referred to in the Soviet memorandum which could be found as a result of the Soviet investigation was an alleged report to Abakumov from Colonel A. L. Smoltsov, chief of the Lubianka medical department.

Swedish-Soviet relations is to be sought in the attempts of the Nato powers to set Sweden and the Soviet Union at loggerheads and so make it easier to draw the former into their military bloc.

New Times, a weekly which, incidentally, did not mention the Wallenberg affair in its article about "Soviet-Swedish Relations" published on the eve of the Erlander visit either (March 29, 1956, pp. 13-14), also overlooked the Swedish-Soviet joint communique and its own article of January, 1948, while talking of "some of the incidents that have occasionally clouded Swedish-Soviet relations...."

⁶³ Swedish memoranda presented to Moscow on September 27, 1956, and November 17, 1956, in *SIWB*, App. A, Sections M and N, pp. 66-67; *News from Sweden*, Release No. 690 (Oct. 3, 1956), pp. 1-2 and Release No. 697 (Nov. 28, 1956), pp. 1-2.

⁶⁴ *SIWB*, App. A, Section L, p. 66; *News from Sweden*, Release No. 690 (Oct. 3, 1956), pp. 1-2.

⁶⁵ For a Swedish text of the Soviet memorandum, not even mentioned by the Soviet press, see *SIWB*, App. A, Section O, pp. 68-69. English summaries of the memorandum have been published in *Keessing*, 1957-58, 15, 380 D; *News from Sweden*, Release No. 703 (February 13, 1957), p. 2; *Time*, LXIX, 7 (February 13, 1957), 26; *New York Times*, Feb. 8, 1957, p. 1. See also the letter of Géza Grossechmid, former volunteer of the Swedish Red Cross Mission to Hungary in 1944, in the *New York Times* of February 13, 1957, p. 26.

In this report, Smoltsov certified Wallenberg's death, adding that his body had been ordered cremated without a post-mortem.

Mentioning that Smoltsov himself had died on May 7, 1953, and that "despite intensive investigation no persons could be found with any personal knowledge of the Wallenberg case," the memorandum ended with an expression of the Soviet government's "sincere regret and sympathy" to the Swedish government and to Raoul Wallenberg's family.

Thus, the Soviet government which, in August 1953, still held that for several years the investigation concerning Raoul Wallenberg "had been exploited in the most shameless manner for purposes inimical to relations with the Soviet Union," and accused the Swedish press of having spread fabricated articles about Wallenberg,⁶⁶ was finally forced to admit that "this representative of a neutral state" was *not* "killed by the frenzied Nazis or the bandits of Szalasy [sic!]" but by persons holding leading positions in the Kremlin.

The memorandum was released shortly after the Hungarian Revolution of 1956 had been crushed by Soviet armed forces, i.e., at a time when the reputation of the Soviet Union in international politics was at a low ebb. Just as the Khrushchev speech of the Twentieth Party Congress tried to put all the blame for past crimes on the shoulders of the dead tyrant, the Soviet memorandum of February 1957 tried to improve the Soviet bargaining position by condemning the crime of an evil "old regime" supposedly not in existence any more.

There were good reasons in Sweden to accept rather skeptically the last Soviet "concession" in the Wallenberg case. For, according to the Soviet note, all Soviet reports with the exception of a single one—disappeared. The authors of all these reports seemed to have disappeared, too. Gone were the petitions submitted to Soviet officials by "prisoner" Wallenberg; gone was—allegedly—he himself. (His chauffeur, Langfelder, was not mentioned by the Soviet note!) The persons who "took care" of him in Hungary, who "protected" him on his long journey from Budapest to Moscow, and who prevented him from returning to Sweden—could not be found either. Mother Russia is great, indeed.

⁶⁶ SIVB, App. A, Section E, pp. 53-54. Report about the conversation of Cabinet Secretary Lundberg with Soviet Ambassador Rodionov on August 5, 1953.

Yet her memory seems to fail her. For the note of the Soviet foreign ministry itself, oblivious of the Soviet semiofficial journal's article published barely nine years ago, suddenly "disseminated" "fables about the Soviet secret police which [had been] allegedly holding Wallenberg in its fearsome clutches. . . ."⁶⁷

In trying to put the blame on the secret police, the Soviet note failed to remember the teachings of Lenin, Stalin, and other Bolshevik leaders, according to whom the secret police is an inseparable and organic part of the Communist regime and government.⁶⁸ The Soviet government also forgot to print its note in the Soviet press, thus keeping the Soviet public uninformed about its "deep and sincere sympathy."

Even so: to force the Soviet Union—exclusively by diplomatic and moral pressure—to admit *de facto* her guilt in the Wallenberg case before the world was a unique victory for the Swedish government. The twelve-year-long battle had been won, yet Wallenberg had not been recovered.

This type of "compromise," of course, has been unacceptable to the Swedish government. The Swedish answer to the Soviet note delivered by Ambassador Sohlman on February 19, 1957, stated in rather unveiled language:

If the Soviet security police was able to act in such an autocratic manner as to make a diplomat of a neutral country a prisoner and to keep him in prison for two and a half years without reporting it to the Soviet Government or the Foreign Ministry, this is in itself a situation for which the Soviet Government cannot disclaim responsibility.

Expressing its regrets, the Soviet Government has admitted its responsibility. To this is added the fact that, while Wallenberg was confined in a Moscow prison, the Soviet government cannot, considering the numerous Swedish appeals, have been unable to obtain reliable information in the matter, if they had really undertaken the thorough investigations which they have repeatedly assured the Swedish Government that they had made.

⁶⁷ *New Times*, January 21, 1948, p. 23.

⁶⁸ Lenin himself was far from confining the use of terror exclusively to the seizure of power and to the first years of consolidation of the Soviet regime. For his late views on the essence and justification of terror, and on the necessity of the incorporation of extraordinary measures into the Soviet legal system itself, see e.g. his "Letter to D. I. Kursky" (May 17, 1922), *Collected Works*, 4th ed. (Russian) Vol. XXXIII, pp. 321-22. The most detailed study of the relationship of the Communist regime and the Secret Police is Simon Wolin and Robert M. Slusser, eds., *The Soviet Secret Police* (New York, n.d.).

Recalling the repeated Swedish diplomatic steps in the Wallenberg case, the note pointed to the fact that on the day before the date reported as that of Wallenberg's death, Ambassador Solhman once again reminded the Soviet government of the Wallenberg case. Consequently, according to the note,

the Swedish Government finds it difficult to believe that all other documentation regarding Wallenberg's stay in Soviet prisons, except the report mentioned in the Soviet Memorandum, should have been completely obliterated.

Reserving its right to take further steps in the Wallenberg affair, the Swedish government also called upon the Soviet government to provide more information and undertake further investigation in the Soviet Union.⁶⁹

Swedish public opinion, as reflected also in the Swedish press, received the last answer of the Soviet government with great distrust. It has been generally held that the Wallenberg case cannot be considered as closed from the Swedish point of view.⁷⁰

Besides the official answer to the Soviet note, the Swedish government published a special White Book about the Wallenberg case. The White Book consists of about 80 dossiers containing the investigation material gathered by the Swedish foreign office; it comprises, among other things, most of the official correspondence of the Swedish and Soviet governments in the Wallenberg affair.

The Swedish government also issued a special declaration on February 7, 1957, stating that while the Russians now admit that Wallenberg was imprisoned in the Soviet Union, it is still very regrettable that their answer contains such meager information. Therefore, further materials are expected from the Soviet side.⁷¹ Similarly, in a prepared speech on a Swedish radio program, Arne Lundberg, secretary general of the Swedish foreign ministry, emphasized that

Since the Russian materials are incomplete, it is reasonable to assume that the conclusions based on the materials are uncertain. For the Swedish Foreign Ministry it will therefore be necessary even in the future to investigate all clues in the Wallenberg case.⁷²

⁶⁹ *SWB*, App. A, Section Q, pp. 69-70. For a short English summary of the Swedish note, *Keesing*, 1957-58, 15,408 B.

⁷⁰ *News from Sweden*, Release No. 703 (February 13, 1957), p. 3; Release No. 704 (February 27, 1957), p. 2; Release No. 709 (May 8, 1957), p. 2.

⁷¹ *SWB*, App. A, Section P, p. 69.

⁷² Lundberg. *SWB*, p. 14.

Both the declaration of the Swedish government and Mr. Lundberg's speech expressed their deep sympathies to Wallenberg's mother and relatives, for whom the last Soviet memorandum was a new hard blow. So far, however, all hopes for a change in the Soviet attitude have been futile.

PROBLEMS YET TO BE SOLVED

In a recent article on Swedish foreign policy Herbert Tingsten, Chief Editor of *Dagens Nyheter*, says:

A matter of great importance in forming Swedish opinion was the Wallenberg case...

The Russian lies and other circumstances make many believe that Wallenberg is still alive as a prisoner in Russia.⁷³

The Wallenberg case retains great historical interest, especially for Swedish historians. Yet Wallenberg's humanitarian dedication and self-sacrifice lead far beyond the borders of his fatherland. He was a citizen of the world in the finest sense of the expression; he considered all suffering and downtrodden people as his brethren. It is only proper that international public opinion should not let his memory sink into oblivion.

French and Jewish historians will find interesting documents in the "Centre de documentation juive contemporaine" in Paris; Germans will come across his name in their study of Hitlerism.⁷⁴ Historians in Hungary, who cannot deal with Wallenberg today, will have much to say about him in the future, because Raoul Wallenberg's name cannot be removed from the history of Hungary and also because the Communist Party archives, if not annihilated in the meantime, may reveal some important sidelights in connection with the Wallenberg case.⁷⁵

⁷³ *Foreign Affairs*, XXXVII, 3 (April, 1959), 484. Cf. *U. S. Legation, Stockholm, to Secretary of State*, Desp. 1042, April 28, 1959 [601.5864/4-2859]: "Swedes still not convinced that Wallenberg is dead—some expect case to be discussed during forthcoming Khrushchev visit to Stockholm."

⁷⁴ In addition to *Das Dritte Reich und die Juden* (fn. 5), see Josef Wulf, *Raoul Wallenberg* (Berlin: 1958).

⁷⁵ Immediately after World War II, the Jewish community of Budapest and the Hungarian authorities took action to commemorate the Swedish and other rescue activities and to express their gratitude in particular to Raoul Wallenberg. Besides renaming a street as an expression of thankfulness it has been decided to call a part of the Central Jewish Hospital "Wallenberg Pavilion," and to

In this country, historians can make their contributions by clarifying the role of President Roosevelt and the United States in Wallenberg's humanitarian mission to Hungary and by analyzing the part of American education in the shaping of a man whose public career reached a remarkable peak and who came to a sudden painful end at the age of 32.

Students of Soviet history will have to delve into the most sinister secrets of the Soviet regime. Was Wallenberg arrested "only" on the basis of a decision of local military or NKVD authorities, because—as some suggested⁷⁶—he was suspected of "concealing" Jewish property from them? Or was his kidnaping part of a broader and more ambitious plan, partly unknown even to high-ranking Soviet officials?⁷⁷ The two assumptions do not exclude each other. But in the second case, what was the plan in the interest of which Stalin risked an international scandal? Was Wallenberg to be "prepared" for the unfortunate role of a German or American spy who was supposed to compromise Sweden and other Scandinavian countries in a show trial destined to "justify" Soviet self-defense, i.e., intervention? Or was he to be held secretly in jail for a lifetime—like so many known and unknown victims of the regime—to be used as a pawn in a terrible game where blackmail, spy rings, and "benevolent" gestures can be alternately used?

All these are questions to be answered by the future historian. Yet there are still other questions involving the significant problem—legal and practical—of the collaboration of a neutral country and a belligerent nation in order to relieve at least partly the inhumanities of modern warfare, and to protect persons involved in humanitarian activities. It is my contention that the Wallenberg case and similar cases should be taken up by the U.N. because:

1. The Wallenberg case is one of the earliest examples since World War II of when the Soviet Union, herself an original signatory of the

erect a monument in St. Stephen's Park, site of Wallenberg's numerous rescue actions (Lévai, *Wallenberg*, pp. 253-57, 260; Philipp, *op. cit.*, pp. 13-14, 18-20). According to Philipp (p. 14), "Raoul's mother has asked the Budapest authorities to postpone the erection of the monument until Raoul has returned." The Communist authorities did not change the name of the Wallenberg street in Budapest, although Wallenberg himself was in a Soviet jail at the time.

⁷⁶ Wallace, *op. cit.*, p. 99.

⁷⁷ See the initial information released by Soviet military authorities, the Dekanozov-note, and the assurances of Mme. Kollontay.

United Nations Declaration of January 1942, completely disregarded the Charter of the United Nations as well as the Universal Declaration of Human Rights (approved on December 10, 1948).

2. The Soviet Union overthrew the age-old tradition of granting immunities and privileges, in particular immunity from personal arrest or detention and from seizure of their personal baggage, to diplomatic representatives.

Wallenberg was on a humanitarian mission, the purposes of which were assented to and financed by one of the wartime Allied Powers, namely the United States. The Wallenberg affair again demonstrates the necessity of a strong United Nations Organization capable of enforcing its decisions. It again indicates the need for an international agreement on human rights and the immunities of persons in charge of humanitarian missions.

The time has perhaps come for the examination of Raoul Wallenberg's case in the United Nations and also for the renewal of his candidacy for the Nobel Peace Prize, in order

to commemorate what he had done for humanity while opposing the Nazis;

to honor the sufferings he had to endure at the hands of the Soviet Union; and

to confirm the ideals in which all honest men believe.

Bonn den 29 mars 1967

samtal med Gustaf Schmidt
hbr Sjöström-Leifland 13.3.67

2 bil

129

INK UD		
Dnr		
5 14 19 67		
P	2	64

Strängt förtroligt

lgw

Broder,

Hjärtligt tack för Dina personliga rader från sammanträdet på Foresta! De i Ditt brev nämnda promemoriorna från Hamburg-samtalen har jag ännu inte erhållit, men de kommer väl. ✓

Den vid mitt samtal med Gustaf Schmidt den 7.3.67 i utsikt ställda skriftliga berättelsen från Schmidt har nu kommit mig tillhanda. Jag bilägger ./. ./. fotokopia därav samt gulkopia av mitt brev till Schmidt av den 14.3.67

Även efter det att Schmidt fått tillfälle att i lugn och ro rannsaka sitt minne över de av mig ställda frågorna synes han inte ha något av intresse att förtälja. Det synes mig alltså inte ha framkommit något, som ändrar bedömningen i PM från samtalet med honom. Upplysningarna under pkt 5 i hans brev rörande "ambassadören" synes mig också så knapphändiga att de knappast torde kunna leda till något. Skulle t.ex. Wallenberg ha använt en så kryptisk formulering som "von hinter dem Wasser" till en polsk lägerkollega, för vilken "grannlandet" Sverige säkerligen vore ett klart begrepp? Formuleringen synes mig för övrigt så onödigt gåtfull att man kan förmoda ett minnesfel eller ett missförstånd hos Schmidt.

872

Jag har av olika skäl ännu inte approcherat Gabor,
Det vore kanske bra att från Dig på papper få några
punkter, som Du från Din utsiktsplats bedömer vara av
värde att dryfta med honom. Jag tror nämligen att det
vore värdefullt om man kunde samla ihop så många frå-
gor som möjligt på en gång, så att man inte måste stö-
ra honom flera gånger med smärre detaljer. Våra kontak-
ter med honom kanske bör begränsas tills han fått sitt
uppehållstillstånd och kan tala och röra sig fritt?

Hjärtligt välkommen hit omkring den 10.4., då vi
kanske får tillfälle att gå igenom ärendet igen!

*Härliga hälsningar
Din tillgång*

Leif

Leif H. Sjöström

P.S. Hur tycker Du man bör ta upp frågan om dekoration
till Möller?

D.S.

53 Bonn, den 14. März 1967
Koblenzer Strasse 91

Herrn Gustaf Schmidt
4509 Bad Essen/Bez. Osnabrück
Deutsch-Kronerstrasse 7

Sehr geehrter Herr Schmidt :

Ich danke Ihnen recht herzlich dafür, dass Sie mir die Möglichkeit gaben, am 7. März eine Besprechung mit Ihnen führen zu können und hoffe, dass dieses Gespräch Ihnen nicht allzuviel Unbehagen verursachte.

Ich möchte gern auf Ihr in Aussicht gestelltes Schreiben in der Angelegenheit zurückkommen, und darf in diesem Zusammenhang zu Ihrer Anleitung folgende Fragen stellen:

- 1: Zu welcher Zeit waren Sie in Lemberg ?
- 2: In welchem Lager waren Sie (Name, Nummer und Lage usw.)?
- 3: Wieviele Mitgefangene waren während Ihres Aufenthaltes im selben Lager bzw. Krankenhaus ?
- 4: Waren diese Leute hauptsächlich Kriegsgefangene (Soldaten) oder waren darunter auch politische Häftlinge oder Strafgefangene ?
- 5: Waren unter den Gefangenen auch Ausländer und gegebenenfalls von welchen Ländern ? (Besonders interessant zu erfahren ist ob auch Skandinavier unter diesen Gefangenen waren).
- 6: Erinnern Sie sich der Namen von ungarischen Gefangenen, vor allem von ehemaligen Angehörigen des ungarischen Roten Kreuzes ?
- 7: Erinnern Sie sich einiger Namen von Ärzten im ganzen Lagerbezirk ?
- 8: Können Sie einige Namen nennen von Personen, die im selben Krankenhaus wie Sie waren, und gegebenenfalls deren jetzigen Aufenthaltsorten ?

Es würde von uns sehr geschätzt werden, wenn Sie ausserdem irgendwelche weiteren Auskünfte über Ihren Lageraufenthalt geben könnten, die Ihnen im Gedächtnis geblieben sind. Wir sehen also gern einem Bericht nach Ihrem Ermessen entgegen.

Anschliessend möchte ich Sie gern darum bitten, die beigelegte Empfangsbestätigung zu unterschreiben, damit unsere Buchhaltungsbehörde zufrieden gestellt werden können. Es handelt sich dabei um eine reine Formsache.

Ich danke Ihnen herzlich für Ihre freundliche Zusammenarbeit und lege zur gefälligen Bedienung einen freigestempelten Rückumschlag für Ihr Antwortschreiben bei.

: Mit vorzüglicher Hochachtung
Im Auftrage:

Leif H. Sjöström
Botschaftssekretär

Bad Essen, den 20. 3. 1967

An die

Königl. Schwedische Botschaft

53 Bonn

Sehr geehrter Herr Jöstrom!

Ihre Fragen mit dem Schreiben vom 14. März 1967, möchte ich, soweit ich mich erinnern kann, beantworten.

1. In Lemberg war ich in der Zeit von Februar 1947 bis Mai 1948
2. den Namen des Lagers weiß ich nicht mehr. Ich war im Lager Nr. 10.
Es war ein Barackenlager am Stadtstrand von Lemberg.
3. In diesem Lager waren etwa 800 Mitgefangene.
4. Diese Leute waren hauptsächlich Kriegsgefangene.
Es waren auch politische Häftlinge dabei, die gerundet in einer Baracke untergebracht waren.
5. Unter diesen Gefangenen waren auch Ausländer.
Wie Jugoslawien, Rumänen, Ungarn, Österreich, Memelland.
Ich erinnere mich auch an einen Botschafter, der mich bei einer Politversammlung fragte woher ich käme. Ich sagte ihm aus Polen. Auf meiner Frage nach seiner Herkunft sagte er mir, er käme von hinter dem Wasser.
Seinen Namen weiß ich nicht.

6-8: An Namen von ungarischen Gefangenen kann ich mich nicht mehr erinnern.

Auch Ärzte und andere Personen die im Lager waren, kann ich nicht mehr mit Namen nennen. Im Frühjahr 1948 bin ich mit einem Gefangenentransport unseres Lagers nach Kiew gekommen. Die Ausländer sind alle in Lemberg zurückgeblieben.

Hochachtungsvoll

György Schmidt

Montreal, March 30, 1967

Montreal den 31 mars 1967.

Överlämnas för kännedom till
departementssekreteraren Leifland,
Utrikesdepartementet, jämte avskrift
av P.M. den 21 mars 1967 rörande sam-
tal med Mr. Morse.

Stig Engfeldt

Stig Engfeldt

Pr

46

Inh.	5.4	1967
Avd.	Gr.	Mål
P	2	Gu

Dear Mr. Csontos:

Referring to previous conversations about the erection of a synagogue in Montreal in the name of Raoul Wallenberg and your request for information about him, I have the honour to inform you that a Mr. Arthur Morse, Look Magazine, has been asked by R. Wallenberg's mother, Mrs. M. von Bardel, Auravägen 25, Djursholm, Sweden, to put the material in question at your disposal as he is preparing an article in the magazine about Wallenberg. Although Mr. Morse seems to be in principle willing to assist, there were some doubts from a publicity point of view. For this reason, Mr. Morse was wondering if he had not better take contact with you directly to discuss the matter in detail. This procedure was recommended by this Consulate General. Therefore, I assume that you will hear very soon from Mr. Morse whose telephone number in New York is 914-SC5-2468.

In this connection I beg very emphatically to repeat what I mentioned during our telephone conversation of February 20th, 1967, when I transmitted to you that the mark of honour that you intended to bestow upon Mr. Wallenberg should be dedicated to his courageous and self-sacrificing deeds and not to a deceased person.

Yours very truly,

✓
Mr. C. Csontos,
Vice President,
Hungarian Speaking Jewish Association
of Montreal
M o n t r e a l

Stig Engfeldt
Consul General

P.M.

ang. synagoga i R. Wallenbergs namn

Mr. Arthur Morse, Look Magazine, ringde och meddelade att han fått en framställan från fru von Dardel att utlämna manuskriptet till sin artikel om R. Wallenberg till The Hungarian Speaking Jewish Association of Montreal. Look ville gärna samarbeta med de ungerska judarna, men hyste oro att, därest materialet lämnades ut före publiceringen av artikeln, en del ofrivilligt läckte ut och kunde skada artikeln. Morse uppgav att största delen av artikeln handlade om efterforskningen av Wallenberg, men att den även innehöll ett avsnitt om insatserna i Budapest. Morse uppgav vidare att han f.n. skrev på en bok om Wallenberg vilken skulle publiceras mot slutet av året. Morse undrade om det var lämpligast om han tog direkt kontakt med Vicepresident Csontos i Hungarian Speaking Jewish Association of Montreal för att se vad material denne behövde och på vilket sätt Morse kunde bistå. Jag uppgav att jag ej var tillräckligt insatt i ärendet för att kunna tillstyrka detta förfaringsätt utan lovade att framföra ärendet till generalkonsuln Engfeldt vid dennes återkomst och därefter återkomma. Morse's telefonnummer i New York är 914-565-2468 .

Montreal den 21 mars 1967

Mats Elqvist

27/4

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Wien den 20 april 1967.

rapport angående
bröderna Pallavicini

R 18 1 bil.

Strängt förtroligt

df

Broder,

./.

Åberopande dagens telefonsamtal får jag för ordningens
skull insända fotokopia av mottagen rapport angående bröderna
Pallavicini.

*Manjer Palmgren
den till jern
Ulf Norström*
Ulf Norström

Departementssekreteraren Leifland,
Utrikesdepartementet.

873

CS

Bil. till Beskrrens i Wien
skr. av hbr. Norström -
Laipland d. 20. 4. 67.

2 undertecknat

Der in Wien 1., Josefsplatz 5 (Palais Pallavicini) wohnhafte Markgraf Alexander P A L L A V I C I N I , am 8.4.1929 in Budapest geboren, Österr. Stbg., gibt auf Befragen an, daß weder er selbst , noch seine beiden Brüder Markgraf Friedrich PALLAVICINI, am 23.12.1924 in Budapest geboren, derzeit in Friedrichshafen, BRD, wohnhaft und Markgraf Karl (Carlo) PALLAVICINI, am 12.4.1923 in Budapest geboren, derzeit in Mailand/Italien wohnhaft, jemals in einem Gefängnis in Lemberg gehalten waren.

Soviel dem Erstgenannten bekannt ist, wurde während des 2. Weltkrieges sein damals in Ungarn lebender Cousin

Georg P A L L A V I C I N I, Markgraf, Jahrgang ca. 1911 oder 1912,

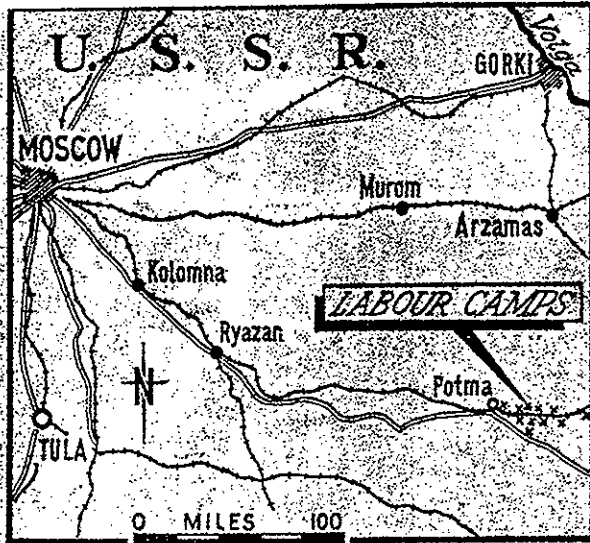
von der Gestapo im KZ Dachau oder Mauthausen gehalten. Nach Kriegsende wurde er befreit, doch geriet er bald darauf in Ungarn in die Hände der Sowjets und wurde von diesen nach Lemberg verschleppt, wo er vermutlich im Jahre 1947 angekommen ist. Dieser hatte nach dem Jahre 1945 viele Freunde in Schweden, mit denen er enge Kontakte pflegte.

Bei diesem Markgrafen Georg PALLAVICINI dürfte er sich mit Sicherheit um die im Erhebungsauftrag genannte Person handeln.

- ☐ för yttrande ☐ för granskning ☐ för underskrift
☐ » kännedom ☐ » direkt besvarande ☐ » förredragning
☐ » attest ☐ ent. överenskommit ☐ önskas åter
☐ » åtgärd ☐ v. g. tala med mig ☐ önskas ej åter

För den handelsliga anläggningen
ref. ex.

RPS nr 4a, 1965 (int. 500 x 50, SRA 53469)

BEHIND THE CURTAIN

The Potma group

In Russian Prison Camps

By DAVID FLOYD

At the beginning of this month John Weatherly, a British seaman, was sentenced to 18 months' detention in a Russian "strict régime" corrective labour camp for getting himself involved in a drunken brawl in Leningrad. He is now serving his sentence.

Since the number of British citizens visiting the Soviet Union appears likely to increase, and since the Russian authorities appear determined to hand out severe punishment to foreigners who run foul of their laws, it may be useful to know how the Soviet penal system works. Why was Weatherly sent to a "camp"? What does the "strict régime" mean?

The latest information of the Soviet prison camp system has been given by Alexander Dinces, a Pole who has just returned to the West after serving five years in the Dubrovlag group of camps in the Potma region, 300 miles east of Moscow. It is in one of these camps that Gerald Brooke, the English teacher sentenced to five years in 1965, is believed to be. Andrei Sinyavsky and Yuli Daniel, the two writers sentenced last year, are known to be in separate camps in the same area. And it is there that Weatherly is also likely to serve his sentence.

Under the Soviet criminal code the "corrective labour camp" is the commonest form of penalty when people are sentenced to be "deprived of their freedom." Sentences of any length are seldom served in prison, though suspects may be held for long periods in prison while they are under investigation.

There are four different degrees of severity of the "régime" in the camps.

1/ Under the "general" (*obshchaya*) régime the work is relatively light; the prisoners live in barracks, can move freely about the camp, and can spend up to 10 roubles a month of the money they earn in the camp at the camp store. Prisoners are allowed to receive parcels up to 10lb every two months, and to be visited by their family once every three months.

Harder Work

Once every six months a prisoner in a "general régime" camp can have his wife to stay for three days in a specially allotted part of the camp. This also applies to women prisoners' husbands.

2/ In the next category of camps, the "tougher," (*ustilyenny*) ones, the work is harder, spending money is only seven roubles a month, and visits less frequent.

3/ Under the "strict" (*strogi*) régime, which Weatherly is undergoing, the prisoners do heavy physical work, often dangerous for their health, can spend only five roubles a month in the store and have only one normal visit a year.

4/ Under the "specially severe" (*osoby*) régime the prisoners perform very hard labour, are under constant supervision and most of the time under lock and key. They are allowed to spend only two roubles a month, have only one letter a year, and no visits.

Dinces himself was held in the special camp for foreigners

and stateless persons, known as Lagpunkt No. 3. Unlike the other camps, this Lagpunkt has all four categories of prisoners, of whom there was a total of 175. He managed also to memorise details of 14 other camps in the complex, which straggles along the railway line for some 30 miles.

The 15 camps about which Mr. Dinces obtained information each appeared to contain about 1,000 prisoners. Camp No. 11, for example, is a "strict régime" camp exclusively for political prisoners, of whom it holds 920. They include the writer Andrei Sinyavsky. But his friend Yuli Daniel is in camp No. 7A, which is also mainly for political prisoners, including members of various religious sects like the Baptists and Jehovah's Witnesses.

Rare Escapes

Altogether there appear to be nearly 15,000 prisoners held in the Dubrovlag complex. But it is only one of many such complexes of camps under the direction of the Chief Administration of Places of Detention (GUMZ), which, in turn, comes under the recently formed Ministry for the Maintenance of Public Order (MOOP). These two institutions used to be known as GULAG and the MVD. Their functions do not appear to have changed.

Escapes from Russian prison camps are rare. But the Soviet Press recently published for the first time an account of an attempt which failed.

The group of prisoners made long preparations for their escape, observing all the rules of conspiracy. They built up supplies of food. For many months they worked on making parts for revolvers out of smelted-down aluminium spoons and knives, and daggers out of odd pieces of metal found in the camp.

Their plan was a daring one. On a dark, stormy night they counted on luring the warders into a workshop and there silencing or killing them. Then they planned to trick the guard on the gate by wearing uniforms taken from the warders. With their home-made guns and knives they hoped to take the soldiers on guard by surprise, seize their automatic weapons and form a well-armed band.

Their plan failed, but not before they had killed an NCO.

KUNGL. SVENSKA
GENERALKONSULATET

Raoul Wallenberg

16/6 - 67
Hamburg den 14 juni 1967.

R 18

1 bil.

Förtroligt

SW

Broder,

./.

Härmed ber jag få insända en promemoria i Wallenberg-

MS
ärendet.

Din Tjänst

Sten Tersmeden

(Sten Tersmeden)

Departementssekreteraren Friherre Gustaf Hamilton,
Utrikesdepartementet.

Förtroligt

PM

i ärendet Raoul Wallenberg

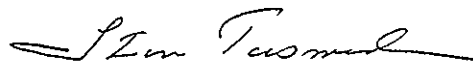
En person vid namn André Csasznik, född den 15 mars 1912 i Budapest, innehavare av ett Certificat de Réfugié, utfärdat av franska utrikesministeriet och giltigt under tiden 11.4.65 - 11.4.70, har idag på egen begäran besökt mig i rubricerade ärende. Han uppgav därvid, att han personligen träffat Raoul Wallenberg i ett läger någonstades i Sovjetunionen 1961 eller 1962. Hans uppgifter var mycket vaga och han kunde på min direkta fråga icke precisera, när eller var han sett Wallenberg.

Då han enligt egen utsago berättat allt vad han visste om sammanträffandet dels vid besök hos ambassadör Thorsson i Tel Aviv samt hos attachén Skala i Paris, dels i skrivelse till fru von Dardel i Djursholm, hade jag ingen anledning att gå in i detalj i saken.

Han företedde ett av attaché Skala undertecknat brev den 1 oktober 1965 (ställt till adressen 70, rue la Condamine, Paris 17ème), vari han ombads infinna sig på ambassaden i Paris. Då han därefter besökte attaché Skala, hade han blivit utfrågad av tre från Stockholm tillstädeskomna personer.

André Csasznik är för närvarande bosatt i Jüdisches Gemeindehaus, Bundesstrasse 35 A, 2 Hamburg 13. Vad som föranlett besöket på generalkonsulatet vore tydligen en önskan att personligen få träffa fru von Dardel i Stockholm. Han nämnde, att han vore sjukskriven för bl.a. för högt blodtryck och icke längre kunde arbeta som metall-svarvare, varför medel saknades för resan till Sverige. Jag gav honom telefonnumret till fru von Dardel. Vidare bad han att få ersättning för taxi från och till bostaden, vilket jag medgav (4 DM).

Hamburg den 12 juni 1967.

(Sten Tersmeden)

bil. 1. hbr, 14/2-67
 Järning, Håbo- och Leifland ink. 28/2

Förteckning över röda och blå hänvisningslappar 1953 - 1955.

1953	11.2.	Ink	42
"	10.3.	Avg.	82
1954	29.9.	Avg.	322
1955	14.2.	"	72
"	17.2.	Ink.	52
"	18.2.	Avg.	82
"	19.2.	Ink.	57
"	21.2.	"	59
"	21.2.	Avg.	90
"	22.2.	"	94
"	"	"	96
"	26.2.	"	103
"	3.3.	"	110
"	5.3.	"	117
"	13.6.	"	284
"	14.6.	"	285
"	16.11.	"	453
"	25.11.	Ink.	350
"	26.11.	"	353
"	"	Avg.	468

Förteckning över röda och blå hänvisningslappar 1956 ~ 1957.

1956	10.1.	Ink	3
	18.2.	"	78
	21.2.	"	81
	"	Avg	87
	24.2.	Ink	83
	"	Avg	100
	"	"	105
	25.2.	Ink	92
	29.2.	Avg	108
	7.3.	Avg	137
	10.3.	Avg	149
	11.3.	Ink	112
	19.3.	Avg	172
	21.3.	Ink	122
	"	Avg	173
	"	Avg	175
	26.3.	Ink	158
	30.3.	Avg	231
	3.4.	Avg	235
	12.4.	Avg	250
	14.4.	Ink	202
	~~8.5.~~	~~Ink~~	~~189~~
	17.5.	Avg	297
	19.5.	Ink	237
	22.5.	Avg	305
	25.5.	Ink	243
	26.5.	Avg	320
	5.6.	Ink	258
	15.7.	Ink	320
	20.7.	Ink	329
	"	Avg	424
	4.9.	Ink	366
	14.9.	Avg	468
	27.9.	Ink	399
	27.9.	Avg	485
	27.9.	Avg	486
	14.11.	Ink	472
	"	Avg	580

15.11.	Ink	478
17.11.	Avg	505
20.11.	Ink	434
23.11.	Ink	488
23.11.	Avg	606
20.12.	Avg	662

1957

11.1.	Ink	6
24.1.	Ink	30
21.1.	Avg	48
6.2.	Avg	79
6.2.	Avg	80
7.2.	Ink	49
"	Ink	50
8.2.	Avg	32
8.2.	Avg	33
15.2.	Avg	33
19.2.	Avg	98
"	Avg	99
20.2.	Ink	61
"	Avg	100
23.3.	Ink	99
5.4.	Ink	119
"	Ink	120
17.4.	Avg	207
18.4.	Ink	138
24.4.	Ink	142

" W "

Tel från UD

Avsönt den 11.2.53.

Ankom den 11.2.53.

Dnr. 42 ✓ ang Wallenberg

"W"

HP 1 Er

Tel till UD

Avsant den 10.3.53.

Dnr. 82 ang eventullt besök hos Molotov

80 E/RW.

HP ~~1-Br~~

Tel.till UD

Avsant den 29.9.1954.

Dnr 322 Memorandum till Zorin

HP 30 E/RW

Tel till UD

Avsant den 14.2.55.

Dnr. 7 2 ang ärendet R^W.

HP 80 E/RW

Tel. fr. UD

Ink. 17.2.55

Dnr 52 Kabsekr. om RW

HP 80 E/RW
Tel. fr. UD
Ink. 19.2.55.

Dnr. 57 Kabsekr. om RW

HP 80 E/RW

Tel till Ud

Avsant den 18.2.55.

Dnr. 82 ang ärendet R.W.

HP 80 E/RW

Tel till UD

Avsänt den 21.2.55.

Dnr. 90 ärendet R.W.

HP 80 E/RW

Tel till UD

Avsant den 22.2.55.

Dn r. 94 ang ärendet R.Æ.

HP. 80 E/RW

Tela till UD

Avsant den 22.2.55.

Dn r. 96 ärendet R.W.

HP 80 E/RW

Tel. fr. UD

Ink. 21.2.55

Dnr. 59 ang. ärendet RW

HP 80 E/rw

Tel till UD

Avsant den 26.2.55.

Dnr. 103 ärendet R.W.

~~Re. L. Beniman/doyen~~

HP 80 ^E/R.W.

Tel till UD

Avsönt den 3.3.55.

Dn r. 110 ang hövlighetsvisti hos Bulganin

~~HP 80 E/RW~~

HP 80 E/RW

Avsändt 5/3 -55

Dnr. 117 ang samtal med Bulggnin

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 284		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. BO	Mål E/RW

Handlingen förvaras hos

*) Angående ärendet RW

nr

daterad den 13.6.55.

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 285		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål E/RW

Handlingen förvaras hos

*) Angående ärendet RW

nr

daterad den 14.6.55.

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

Moskva den 16.11.55.		
N:o 453		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål E/RW

Handlingen förvaras hos

*) Angående Wallenberg

nr

daterad den

exp. den 16.11.55.

enclai rtel.

(chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 350 /		
Inkom den 25.11.55.		
Avd. HP	Gr. 80	Mål E/RW

Handlingen förvaras hos

*) Angående Wallenberg

nr

daterad den 25.11.55.

inkom den

(enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 353 /		
Inkom den 26.11.55.		
Avd. HP	Gr. 80	Mål E/RW

Handlingen förvaras hos

*) Angående Wallenberg

nr
daterad den 25.11.55.
inkom den

(enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

Moskva den 26.11.55.		
N:o 468		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål E/RW

Handlingen förvaras hos

*) Angående Wallenberg

nr

daterad den

exp. den 26.11.55.

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 3 /		
Inkom den 10.1.56		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	EA/RW

Handlingen förvaras hos _____

*) Angående R.W.

nr
daterad den 10.1.
inkom den

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 78 /		
Inkom den 18.2.56		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

(

*) Angående Raoul Wallenberg

nr 78

daterad den 18.2.56

inkom den 18.2.56

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 81 /		
Inkom den 21.2.56		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående Raoul Wallenberg

nr 81

daterad den 21.2.56

inkom den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 87		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R^W^

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 87

daterad den 21.2.56

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 83 /		
Inkom den 24.2.56		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 83

daterad den 23.2.56

inkom den 24.2.56

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 100		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

.....

*) Angående R.W.

nr 100

daterad den 24.2.56

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 105		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående^R.W. (Mongolisk bjudning)

nr 105

daterad den 24.2.56

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 92 /		
Inkom den 25.2.56		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 92
daterad den 25.2.56
inkom den "

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 108		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 108

daterad den 29.2.56

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 137		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. Hp	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 137

daterad den 7.3.56

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 149		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos -

*) Angående R.W.

nr 149
daterad den 10.3.56
exp. den "

enclaiirtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 112 /		
Inkom den 11.3.56		
Avd.	Gr.	Mål
Hp	80	Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

.....

*) Angående R.W.

nr 112
daterad den 10.3.56
inkom den 11.3.56

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 172		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos _____

*) Angående R.W.

nr 172

daterad den 19.3.56

exp. den "

enclairtel.

(chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 122 /		
Inkom den 21.3.56		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 122

daterad den 20.3.56

inkom den 21.3.56

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 173		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 173

daterad den 21.3.56

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 175		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. Hp	Gr. 80	Mål Ea/R.w.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 175

daterad den 21.3.56

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

H Ä N V I S N I N G.

O r i g i n a l s e H P i A b

Handlingen förvaras hos

INK.		
D. Nr 158 /		
Inkom den 26.3.56		
Avd.	Gr.	Mål
HP.	80	Ea/R.W.

(*) Angående Statsmin. besöket (R.W.-ärendet)

nr 158

daterad den 26.3.56

inkom den "

enclairtel.

chiffertel.

(skriv.

handbrev till
 från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 231		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos _____

*) Angående R.W.

nr 231
daterad den 30.3.56
exp. den "

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

H Ä N V I S N I N G.

O r i g i n a l s e H P i A b

N:o 235		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

.....

*) Angående R.W.

nr 235
daterad den 3.4.56
exp. den "

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
 från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 250		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 250

daterad den 12.4.56

exp. den "

(enclai rtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 202 /		
Inkom den 14.4.56		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R.W.
hv HP	39	C

Handlingen förvaras hos

*) Angående vittne om R.W. och Tamvelius

nr 2024.56
daterad den 14.4.56
inkom den "

enclaiirtel.
chiffertel.
skriv.

håndbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 297		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

.....

*) Angående R.W..

nr 297
daterad den 17.5.56
exp. den "

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

HP 80 Ea/R.W.

tel från UD

avsänt den 18.5.56

inkom den 19.5.56

Dnr 237 ang. art. om R.W.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 305		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående ant. om R.W.

nr 305

daterad den 22.5.56

exp. den 8

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 243 /		
Inkom den 25.5.56		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

.....

*) Angående R.W.

nr 243
daterad den 25.5.56
inkom den "

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 320		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 320

daterad den 26.5.56

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 258 /		
Inkom den 5.6.56		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående erinran R.W. (Doyen-besök nye utrikesministern)

nr 258
daterad den 4.6.56
inkom den 5.6.56

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 320 /		
Inkom den 15.7.56		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R.W.

(Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 320

daterad den 14.7.56

inkom den 15.7.56

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 329 /		
Inkom den 20.7.56		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R ^W

Handlingen förvaras hos

*) Angående artikelserie om R.^W. i Vecko-Journalen

nr 329

daterad den 20.7.56

inkom den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 424		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. Hp	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 424

daterad den 20.7.56

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 366 /		
Inkom den 4.9.56		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R.

Handlingen förvaras hos

*) Angående Wallenbergs-affären

nr 366
daterad den 3.9.56
inkom den 4.9.56

(enclairtel..
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 468		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R. ^w .

Handlingen förvaras hos

*) Angående tyske fången Wallenstein (f. uppgifter ang. R.^w.)

nr 468

daterad den 14.9.56

exp. den "

(enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 399 /		
Inkom den 27.9.56		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R. Wallenberg

nr 399
daterad den 26.9.56
inkom den 27.9.56

(enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 485		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R. W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R. Wallenberg

nr485

daterad den 27.9.56

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 486		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål E ^A /R. ^W

Handlingen förvaras hos

*) Angående R. Wallenberg

nr 486

daterad den 27.9.56

exp. den "

(enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 472 /		
Inkom den 14.11.56		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 472

daterad den 13.11.56

inkom den 14.11.56

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 580		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 580

daterad den 14.11.56

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 478 /		
Inkom den 15.11.56		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 478
daterad den 15.11.56.
inkom den "

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 595		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos.

*) Angående R.W.

nr 595
daterad den 17.11.56
exp. den "

enclairtel.

~~chiffertel.~~

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 484 /		
Inkom den 20.11.56		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 484

daterad den 20.11.56

inkom den "

enclairtel.

(chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 488 /		
Inkom den 23.11.56		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

(*) Angående R.W.

nr 488
daterad den 23.11.56
inkom den "

enclairtel.

chiffertel.

(skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 606		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 606

daterad den 23.11.56

exp. den "

enclairtel.

~~chiffertel.~~

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 662		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 662
daterad den 20.12.56
exp. den "

enclairtel.
(chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 6 /		
Inkom den 11.1.57		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 6

daterad den 10.1.57

inkom den 11.1.57.

enclairtel.

(chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 30 /		
Inkom den 24.1.57		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos.....

*) Angående R.W.

nr 30

daterad den 23.1.57

inkom den 24.1.57

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 48		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos _____

*) Angående R.W.

nr 48
daterad den 21.1.57
exp. den "

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 79		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos.....

*) Angående R.W.

nr 79
daterad den 6.2.57
exp. den "

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 80		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 80

daterad den 6.2.57

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma
till användning då veder-
börande handlings strängt
förtroliga karaktär är ett
absolut hinder för dess
placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr	49	/
Inkom den 7.2.57		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos-----

*) Angående R.W.

nr 49
daterad den 6.2.57
inkom den 7.2.57

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en
säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 50 /		
Inkom den 7.2.57		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 50
daterad den 7.2.57
inkom den "

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 82		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 82

daterad den 7.2.57

exp. den 8.2.57

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 83		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 83
daterad den 8.2.57
exp. den "

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 88		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 88

daterad den 15.2.57

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlingar strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 98		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HF	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 98
daterad den 19.2.57
exp. den "

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 99		Bil. ,
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 99

daterad den 19.2.57

exp. den "

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 61 /		
Inkom den 20.2.57		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 61
daterad den 20.2.57
inkom den "

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

N:o 100		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. Hp	Gr. 80	Mål Ea/R.W.

Handlingen förvaras hos

*) Angående R.W.

nr 100
daterad den 20.2.57
exp. den "

enclairtel.
~~Chiffertel.~~
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr 99 /		
Inkom den 23.3.57		
Avd.	Gr.	Mål
HP	80	Ea/R W.

Handlingen förvaras hos

.....

*) Angående R.W..

nr 99
daterad den 22.3.57
inkom den 23.3.57

enclairtel.
chiffertel.
skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr	-- /	119
Inkom den 5.4 1957		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ba/RW

Handlingen förvaras hos

(*) Angående Wallenberg

nr 119

daterad den 4 april 1957

inkom den 5 april 1957

enclairtel.

chiffertel.

(skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr -- / 120		
Inkom den 5.4 1957		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/RW

Handlingen förvaras hos

*) Angående Wallenberg

nr 120

daterad den 5 april 1957

inkom den 5 april 1957

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

A V G Å E N D E

Moskva den 17 april 1957		
N:o 207		Bil.
Ink. d. n:o		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/RW

Handlingen förvaras hos

*) Angående note om RW överlämn. av Zaharov

nr 207

daterad den 17 april 1957

exp. den 17 april 1957

enclairtel.

chiffertel.

skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr -- / 138		
Inkom den 18.4 1957		
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/RW

Handlingen förvaras hos

(*) Angående ny note om RW

nr 138

daterad den 17 april 1957

inkom den 18 april 1957

enclairtel.

chiffertel.

(skriv.

handbrev till
 från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.

Blanketten får endast komma till användning då vederbörande handlings strängt förtroliga karaktär är ett absolut hinder för dess placering å arkivdossier.

Bindes

I n k o m m a n d e

INK.		
D. Nr	-- / 142	
Inkom den	24.4	1957
Avd. HP	Gr. 80	Mål Ea/RW

Handlingen förvaras hos

(*) Angående publ. av noten om RW

nr 142

daterad den 24 april 1957

inkom den 24 april 1957

enclairtel.

chiffertel.

(skriv.

handbrev till
från

P. M.

*) Rubriken måste vara så utförlig och preciserad, att den medger en säker dossierbeteckning.